

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM ANA BİLİM DALI

**SEMBOİK ŞİDDETİN ULUSAL TELEVİZYON
KANALLARINDAKİ ALTI ŞUBAT DEPREMİ
HABERLERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZAİDİN ŞİRİN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Emre KÖKSALAN

GAZİANTEP, Temmuz 2024

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM ANABİLİM DALI

Tezin Başlığı: Sembolik Şiddetin Ulusal Televizyon Kanallarındaki Altı Şubat Depremi Haberlerine Etkisi

Adı ve Soyadı: Zaidin Şirin

Tez Savunma Tarihi: 17/07/2024

Prof. Dr. Mustafa Emre KÖKSALAN danışmanlığında hazırlanan bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından oy birliği ile bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Prof. Dr. Mustafa Emre
KÖKSALAN (Jüri Başkanı)

Doç. Dr. Bayram Oğuz AYDIN

Doç. Dr. Süleyman ŞAHAN

Bu tezin gerekli şartları sağlayarak yukarıda belirtilen jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edildiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Ferihan AYZ

Enstitü ABD Başkanı

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

SBE Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:.....

Adı ve Soyadı: Zaidin Şirin

Öğrenci Numarası: 220521111001

Tezin Savunma Tarihi: 17/ 07/2024

ÖZET

SEMBOLİK ŞİDDETİN ULUSAL TELEVİZYON KANALLARINDAKİ ALTI ŞUBAT DEPREMİ HABERLERİNE ETKİSİ

ŞİRİN, Zaidin

Yüksek Lisans Tezi,

İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı,

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Emre KÖKSALAN,

Temmuz-2024, 140 sayfa

Bu çalışmada, altı Şubat 2023 tarihinde Sofalaca – Şehitkamil – G. Antep’te 7.7 ve Ekinözü –K. Maraş’ta 7.6 şiddetinde meydana gelen iki büyük depremle ilgili en çok izlenen dört tv kanalının (ATV, Kanal D, Show TV ve Star TV) deprem haberleri incelenmiştir. Bu televizyon kanallarında depremin ilk üç günü, Ana Haber Bültenlerinde verilen birer deprem haberi, Pierre Bourdieu’un sembolik şiddet kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bourdieu’nün sosyolojisi bütünsel olarak değerlendirilip habitüs, alan, sermaye kavramları açıklanarak sembolik şiddet kavramı açıklanmıştır. Haberin ne olduğu ve nasıl verilmesi gerektiği tartışılmıştır. Bourdieu’un sembolik şiddet kuramı çerçevesinden bakıldığında bu televizyon kanallarında verilen deprem haberlerinin sahayı doğru bir şekilde yansıtmamasının nedenleri gösterilmeye çalışılmıştır. Seçilen bu televizyon kanallarında verilen 12 tane deprem haberi, Teun A. Van Dijk’in eleştirel söylem analizine tabii tutulmuştur. Eleştirel Söylem Analizinin diğer içerik analizi çeşitlerine nazaran bu çalışmaya daha uygun olduğu düşünülmüştür. Yazılı medyaya göre hazırlanmış Eleştirel Söylem Analizi görsel medyaya uyarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pierre Bourdieu, Sembolik Şiddet, Deprem, Haber

ABSTRACT**THE EFFECT OF SYMBOLIC VIOLENCE ON THE SIXTH FEBRUARY
EARTHQUAKE NEWS ON NATIONAL TELEVISION CHANNELS**

ŞİRİN, Zaidin

Master Thesis,

Department of Communication and Social Transformation

Thesis Advisor: Prof. Dr. Mustafa Emre KÖKSALAN

July-2024, 140 pages

In this study, the earthquake news of the four most watched TV channels (ATV, Kanal D, Show TV and Star TV) about the two major earthquakes that occurred on February 6, 2023 with a magnitude of 7.7 in Sofalaca - Şehitkamil - G. Antep and 7.6 in Ekinözü -K. Maraş will be analyzed. One earthquake news given in the Main News Bulletins of these television channels on the first three days of the earthquake will be evaluated within the framework of Pierre Bourdieu's theory of symbolic violence. Bourdieu's sociology will be evaluated holistically and the concepts of habitus, field and capital will be explained and the concept of symbolic violence will be explained. What news is and how it should be delivered will be discussed. From the perspective of Bourdieu's theory of symbolic violence, it will be tried to show the reasons why the earthquake news given on these television channels do not accurately reflect the field. Twelve earthquake news reports on these selected television channels will be subjected to Teun A. Van Dijk's critical discourse analysis. Critical Discourse Analysis was thought to be more appropriate for this study than other types of content analysis. Critical Discourse Analysis prepared for print media will be adapted to visual media.

Keywords: Pierre Bourdieu, Symbolic Violence, Earthquake, News

ÖN SÖZ

Altı Şubat 2023 günü sabaha karşı saat 04.17’de, 7,7 şiddetinde, korkunç bir deprem oldu. O sırada dışarıdaki dondurucu soğuğa aldırış etmeden Gaziantep kentinin sakinleri olarak yataklarımızdan fırlayıp kendimizi dışarıya attık. Ancak deprem bölgesindeki herkes evlerinden dışarıya çıkmayı başaramamıştı. On binlerce bina yıkılmış, yüz binlerce insan enkaz altında kalmıştı. 11 ilde milyonlarca insan depremden etkilenmişti. Herkes telefonlarına sarılmış sevdiklerinden haber almaya çalışıyordu. Birbirlerine ulaşabilenler, sevdiklerinin sesini duyabildikleri için seviniyor, bağıyor bazen de ağlıyorlardı. Gün içinde artçı sarsıntılar devam ederken saat 13.24’te, 7,6 şiddetinde bağımsız bir deprem daha oldu ve yıkım daha da büyüdü.

Deprem olduğu andan itibaren kendimize güvenli bir alan bulur bulmaz ilk yaptığımız iş televizyonları açmak oldu. En büyük ihtiyacımız haber almaktı. Fakat televizyon kanalları böyle büyük bir felaket karşısında bile daha önceki yayın politikalarını devam ettirip sadece resmi söyleme göre haber yapıyorlardı. Anlattıkları şeyler, bizim çıplak gözle gördüğümüz hatta bilfiil içinde yaşadığımız felaketi yansıtmıyordu. Yapılan haberlerde sadece deprem bölgesinde yaşanan korkunç acılar dramatize ediliyor ancak toplum adına hesap sorması gereken ve 4.güç olarak kabul edilen medya, en temel görevini yerine getirmiyordu. Bu nedenle deprem haberlerinde egemen söylemin yeniden üretilmesiyle ilgili bu tezi yazmaya karar verdim.

Yüksek lisansa başladığımız ilk günden beri bizi tez yazmaya hazırlayan ve bilgi ve tecrübelerini paylaşan, bütün bölüm hocalarıma çok teşekkür ederim. Bu çalışmada, her türlü konuda önümü aydınlatan ve değerli katkılarıyla danışmanlık görevini layıkıyla yerine getiren kıymetli hocam, Prof. Dr. Mustafa Emre KÖKSALAN’a ayrıca teşekkür ederim. Zorlu tez yazım sürecinde, bana her konuda sabır gösteren eşime ve çocuklarıma şükranlarımı sunarım.

Temmuz - 2024, Zaidin ŞİRİN

İTHAF

Depremzedelere...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET -----	i
ABSTRACT -----	ii
ÖN SÖZ -----	iii
İTHAF -----	iv
İÇİNDEKİLER -----	v
TABLolar LİSTESİ -----	viii
KISALTMALAR -----	ix

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Amacı -----	1
B. Araştırmanın Yöntemi -----	2
C. Literatür Taraması ve Sınırlılıklar -----	3

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sembolik Şiddetin Hegemonya ve İdeoloji Olarak İnşası -----	5
1.2. Sembolik Şiddete Giden Yol -----	6
1.3. Pierre Bourdieu'nun Genel Sosyolojisi -----	6
1.3.1. İlişkiselcilik -----	7
1.3.2. Habitus -----	9
1.3.3. Alan -----	11
1.3.4. Oyun Teorisi -----	13
1.3.5. Sermaye -----	14
1.3.5.1. Ekonomik Sermaye -----	14
1.2.5.2. Kültürel Sermaye -----	14
1.2.5.3. Sosyal Sermaye -----	16
1.2.5.4. Sembolik Sermaye -----	16
1.3.6. Düşünümsellik -----	18

1.3.7. Sembolik Şiddet -----	19
1.3.8. Sembolik Şiddet Üzerinden İdeoloji ve Hegemonyayı Okumak -----	25
2.1. Medyada Sembolik Şiddet -----	32
2.1.1. Literatür tartışması-----	32
2.1.1.1. Sembolik Şiddet Üzerine Yapılan Çalışmalar (Genel Bir Literatür) -	32
2.1.1.2. Medya ve Sembolik Şiddet İlişğine Dair Yaklaşımlar (Dünya'dan Türkiye'ye) -----	34
2.1.3. Haber ve Sembolik Şiddet İlişkisi -----	36
2.1.3.1. Modern Demokrasilerde Haberin İşlevleri -----	36
2.1.3.2. Sembolik Şiddet ve Habercilik -----	39
3. Medyadaki Sembolik Şiddetin Eleştirel Bir Söylem Olarak Analizi -----	42
3.1. Eleştirel Söylem Analizi -----	42
3.1.1. Teun Adrian van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analizi -----	43
3.1.2. Haber Söylemindeki Sembolik Şiddeti Çözümlemek: Teun A. van Dijk'çı Bir Bakış -----	45

II. BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

2.1. Seçilen Televizyon Kanallarındaki 6 Şubat Depremiyle İlgili Haberlerde Sembolik Şiddetin İzleri -----	48
2.1.1. Sembolik Şiddetin Deprem Haberlerindeki Temsillerinin Eleştirel Çözümlemesi -----	48
2.1.1.1. ATV Televizyon Kanalı -----	49
2.1.1.2. Kanal D Televizyon Kanalı -----	50
2.1.1.3. Show TV Televizyon Kanalı -----	51
2.1.1.4. Star TV Televizyon Kanalı -----	51
2.2. Sembolik Şiddetin Deprem Haberlerindeki Temsili: Kavramsal Çözümleme Çerçevesi -----	52
2.2.1. Görünmez Sansür-----	54
2.2.1.1. Görünmez Sansür Kategorisine göre Değerlendirilen Haberler	55
2.2.1.2. Altı Şubat Günü Kanal D Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	55
2.2.1.3. Altı Şubat Günü Star TV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	58
2.2.2. Göstererek Gizleme -----	63
2.2.2.1. Göstererek Gizleme Kategorisine göre Değerlendirilen Haberler-----	64

2.2.2.1.1. Altı Şubat Günü ATV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	64
2.2.2.1.2. Sekiz Şubat Günü Kanal D Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	68
2.2.2.1.3. Sekiz Şubat Günü Star TV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	73
2.2.3. Tek Yanlı Bilgi Kaynağı Kullanma -----	77
2.2.3.1. Tek Yanlı Bilgi Kaynağı Kullanma Kategorisine göre Değerlendirilen Haberler -----	78
2.2.3.1.1. Sekiz Şubat Günü ATV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	78
2.2.3.1.2. Yedi Şubat Günü Show TV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	82
2.2.3.1.3. Yedi Şubat Günü Show TV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	86
2.2.3.1.4. Sekiz Şubat Günü Show TV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	90
2.2.4. Haberde Röportaj Eksikliği -----	94
2.2.4.1. Haberde Röportaj Eksikliği Kategorisine göre Değerlendirilen Haberler -----	95
2.2.4.1.1. Yedi Şubat Günü ATV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	95
2.2.4.1.2. Altı Şubat Günü Show TV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	100
2.2.4.1.3. Yedi Şubat Günü Star TV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi -----	104

III. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

3. Sonuç -----	111
KAYNAKLAR -----	119
ÖZGEÇMİŞ -----	128

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Seçilen TV kanallarındaki taranan haber sayıları -----	52
Tablo 2. Kategorilere göre incelenen haberlerin tv kanallarına göre dağılımı -----	54
Tablo 3. Altı Şubat 2023'te, Kanal D ana haber bülteninden seçilen 'görünmez sansür' kategorisinde değerlendirilen haber -----	55
Tablo 4. . Altı Şubat 2023'te, Star TV ana haber bülteninden seçilen 'görünmez sansür' kategorisinde değerlendirilen haber -----	58
Tablo 5. Altı Şubat 2023'te, ATV ana haber bülteninden seçilen 'göstererek gizleme' kategorisinde değerlendirilen haber -----	64
Tablo 6. Sekiz Şubat 2023'te, Kanal D ana haber bülteninden seçilen 'göstererek gizleme' kategorisinde değerlendirilen haber -----	68
Tablo 7. Sekiz Şubat 2023'te, Star TV ana haber bülteninden seçilen 'göstererek gizleme' kategorisinde değerlendirilen haber -----	73
Tablo 8. Sekiz Şubat 2023'te, ATV ana haber bülteninden seçilen 'tek yanlı bilgi kaynağı' kategorisinde değerlendirilen haber -----	78
Tablo 9. Yedi Şubat 2023'te, Kanal D ana haber bülteninden seçilen 'tek yanlı bilgi kaynağı' kategorisinde değerlendirilen haber -----	82
Tablo 10. Yedi Şubat 2023'te, Show TV ana haber bülteninden seçilen 'tek yanlı bilgi kaynağı' kategorisinde değerlendirilen haber -----	87
Tablo 11. Sekiz Şubat 2023'te, Show TV ana haber bülteninden seçilen 'tek yanlı bilgi kaynağı' kategorisinde değerlendirilen haber -----	91
Tablo 12. Yedi Şubat 2023'te, ATV ana haber bülteninden seçilen 'haberde röportaj eksikliği' kategorisinde değerlendirilen haber -----	96
Tablo 13. Altı Şubat 2023'te, Show TV ana haber bülteninden seçilen 'haberde röportaj eksikliği' kategorisinde değerlendirilen haber -----	101
Tablo 14. Yedi Şubat 2023'te, Star TV ana haber bülteninden seçilen 'haberde röportaj eksikliği' kategorisinde değerlendirilen haber -----	105

KISALTMALAR LİSTESİ

- AA:** Anadolu Ajansı
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- AFAD:** Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
- BDTİM:** Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi
- CSE:** Centre Sociologie Européenne
- CNRS:** Sciences Po'nun Siyasi Araştırmalar Merkezi
- ENS:** Ecole Normale Supérieure
- EPHE:** Ecole Pratique des Hautes Etudes
- ICT:** Bilgi ve İletişim Teknolojileri
- İHA:** İhlas Haber Ajansı
- İHEB:** İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- KJ:** Karakter Jeneratörü
- MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı
- MHP:** Milliyetçi Hareket Partisi
- OHAL:** Olağanüstü Hal
- RSF:** Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler
- TDK:** Türk Dil Kurumu
- TİAK:** Televizyon İzleme Araştırma Komitesi
- TMSF:** Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
- TSK:** Türk Silahlı Kuvvetleri

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Kandilli rasathanesinin açıklamasına göre (bu çalışmada, güvenilir olduğu düşünüldüğü için sadece Kandilli Rasathanesi'nden alınan verileri kullanılmıştır), 06.02.2023 tarihinde saat 04.17'de Sofalaca – Şehitkamil – G. Antep'te 7.7 şiddetinde ve ardından saat 13.24'te Ekinözü –K. Maraş'ta 7.6 şiddetinde iki büyük deprem meydana geldi (BDTİM, Şubat 2023, s.1). Bu depremler çok büyük bir yıkıma neden oldu: 11 İlden yaklaşık 14 milyon insan etkilendi, yüzbinlerce bina hasar gördü, elli binden fazla insan hayatını kaybetti ve dört milyona yakın insan başka illere göç etti (aa). Böyle büyük bir doğa olayı karşısında ulusal çapta yayın yapan televizyon kanalları normal yayın akışlarını kesip deprem haberlerini vermeye başladı.

Haberin ne olduğu tarif edilmeye çalışıldığında, haber için olgulara ya da gerçekleşen olaylara dayanan, kamuya sunulan bilgi denilebilir (TDK). Tokgöz'e göre "Haber, genellikle bir olaya, fikre ve soruna dayanmaktadır. Bunlar olmadan haber yapılamaz. Daha başka deyişle, olaylar, fikirler, sorunlar haberlerin hammaddesini oluştururlar" (Tokgöz, 1981, s. 55). Haber metinleri kurgusaldır ve kurgusal olduklarından dolayı haberlerin mevcut bir söylemi vardır. Haber söylemini bir araç olarak kullanan egemen güç; haber söylemini kitleleri harekete geçirmek, gündem oluşturmak ve kamuoyu oluşturmak amacıyla kullanmaktadır (Girgin ve Özey, 2013, s. 79). Christian Fuchs'a göre "medya sadece biçim içermez aynı zamanda halkın mensuplarının akıllarını etkileme çabasına olanak sağlayarak, içerikle halkı iletişime geçirir" (Fuchs, 2020 s. 142). Dolayısıyla genelde medya ve özelde de haber medyası, ideolojinin üretiminin ve yeniden üretiminin temel alanlarından biridir.

Yasemin İnceoğlu ve Savaş Çoban'a göre günümüzde devletin televizyonu ve mevcut iktidarın ideolojisini paylaşan şirketlerin kitle iletişim araçları (TV, radyo, gazete, internet televizyonları, internet haber siteleri, vs.) devletin propaganda aygıtının önemli bir parçasıdır: "Haber, sadece toplumsal olayları topluma yansıtma

kalmaz; aynı zamanda toplum üzerinde iktidarın kurulmasını ve hegemonyanın inşa edilmesini sağlayan bir araçtır da” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 26). Onlara göre “Türkiye’de ana akım ve iktidar yanlısı medya son dönemde tek ses haline gelmiş ve iktidarın ideolojisini yayma görevini üstlenmiştir” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 21). Bu çalışmada bu tespitlerden yararlanılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, ulusal televizyon kanallarında verilen deprem haberlerini Teun A. van Dijk’in eleştirel söylem analizini kullanarak ve Pierre Bourdieu’un sembolik şiddet kuramı çerçevesinde çözümleyerek medyanın sembolik şiddeti nasıl yeniden ürettiğini gösterebilmektir. Sembolik şiddet, mümkün olan en basit ifade ile bir toplumsal eyleyici üzerinde kendi suç ortaklığıyla uygulanabilen fiziksel olmayan şiddet biçimidir. Bu şiddet türünde, bir doğallaştırma söz konusudur. Ona maruz kalanların ve aynı zamanda onu uygulayanların sessiz suç ortaklığı ile her iki tarafında bilincinde olmadıkları ölçüde uygulanabilen bir şiddet türüdür (Bourdieu, 2019, s. 51). Dolayısıyla televizyon kanallarının, deprem haberleri yaparken hiçbir yerden talimat almasına gerek kalmadan (halihazırda hep sembolik şiddete maruz kaldıkları için) sahayı doğru bir şekilde yansıtamadığı düşünülmektedir. Bu tezin hedefi bu durumu ortaya çıkarabilmektir.

B. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın teorik ayağında, Pierre Bourdieu’un birbirlerini doğuran ve besleyen süreçler olarak tanımladığı sermaye, alan, habitus ve sembolik şiddet kuramları ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Sembolik şiddet kuramı genişçe serimlenerek televizyon haberciliğine yansımaları ortaya konacaktır. Ana Haber bültenlerinde verilen deprem haberleri üzerindeki sembolik şiddet etkisi gösterilmeye çalışılmıştır.

Söylem analizi yaparken Teun A. van Dijk’in eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. Çünkü eleştirel söylem analiziyle haberlerin sadece söylem analizi yapılmayacak aynı zamanda bu haberler eleştiriye de tabi tutulmuştur. Eleştirel söylem analizi, söylemlerin görünmeyen kısmını incelemeyi ilke edinir. Gerek sözlü gerek yazılı olarak tekrardan üretilen gerçeğin temelindeki anlamını ortaya çıkarır (Yardım ve Doğruel, 2019, s. 139). Eleştirel söylem çözümlemesi; egemen güçlerin toplumun yapılarına göre haberleri uyarladığı gerçeğini savunmaktır. Bu toplum yapıları ırk, cinsiyet, ekonomi, kültürel farklar ve dini inançlardır (Dursun, 2013, s. 81).

Çalışmamızın uygulama ayağında, tezimize konu olan 6 Şubat depremlerinin olduğu 2023 yılının Şubat ayında, en çok izlenen tv kanalları (TİAK) arasından dört tane televizyon kanalı, örneklem olarak seçilmiştir. Bu kanallar ATV, KANAL D, STAR ve SHOW TV'dir. Bu kanalların 06.02.2023 ile 08.02.2023 tarihleri arasındaki Ana Haber bültenlerindeki deprem haberlerinden birer haber, eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur. Bu haberlerde sembolik şiddetin izi aranmıştır.

C. Literatür Taraması ve Sınırlılıklar

Konumuzla ilgili Ulusal Tez Merkezi'ni taradığımızda Pierre Bourdieu'nun "sembolik şiddet" kavramı ile ilgili altı adet tez çalışmasına rastlanıyor:

1. "Gezi Parkı Eylemleri Örneğinde Sembolik Şiddete İlişkin Medyatik Temsil" adlı Görkem Gülay Doğan'ın yüksek lisans tezi. Sembolik şiddeti medya ile ilişkilendirdiği için çok faydalı bir çalışma. Ancak bu çalışmada "Gezi Parkı'nda konser veren grup, bu davranışlarıyla polisi sembolik şiddet kullanmaya davet etmektedir" gibi cümleler olduğu için bu tezde sembolik şiddet, tamamen yanlış anlaşılmış durumdadır.
2. Cumhuriyet Döneminde Sembolik Şiddetin kurumsallaşması: Erken Cumhuriyet Dönemi Gazetelerinde Kadın Tasavvuru adlı Damla Eroğlu'na ait yüksek lisans tezi. Sembolik şiddetin kurumsallaşması derken aslında ortaya koyduğu daha çok Pierre Bourdieu'un Eril Tahakküm kitabında belirttiği erkeğin kadın üzerinde oluşturduğu sembolik şiddettir. Maalesef genel bir sembolik şiddet perspektifi sunulamamıştır.
3. Türkiye'de Sağlık Alanında Dönüşüm: Sembolik Güç ve Sembolik Şiddet İlişkisi adlı Alev Akbal'ın doktora tezi. Sembolik güç ve sembolik şiddet bu tezde, devletin sağlık alanında çalışanlara uyguladığı sembolik şiddet üzerinden aktarılmaktadır.
4. Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Sembolik Şiddet Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği adlı Selin Bayrakdar'a ait yüksek lisans tezi. Bu tezde uzun uzun Pierre Bourdieu sosyolojisi anlatıldıktan sonra sembolik şiddet erkeğin kadın üzerinde oluşturduğu genel bir baskı şeklinde anlatılmıştır.
5. Sembolik Şiddet Olarak Belirsizlik Şiddeti: İstanbul'da Tanınma-Tanınmama Sınırında Afgan Sığınmacıların Deneyimleri adlı Begüm Çiftçioğlu Aktaş'a ait yüksek lisans tezi. Afgan sığınmacıların statülerinin belirsizliği, sembolik şiddet üzerinden değerlendirilmiştir.

6. Okullarda Sembolik Şiddet Olgusunun Çözümlemesi adlı Tuğba Konal Memiş'in yüksek lisans tezi. Aynı zamanda bir eğitim sosyoloğu olan Pierre Bourdieu'un sembolik şiddet kuramı eğitim ortamı üzerinden çözümlenmeye çalışılmıştır.

Ayrıca Bourdieu'un, "sembolik şiddet" kavramı aynı anlama gelmek üzere "simgesel şiddet" olarak da Türkçeye çevrilebildiği için Ulusal Tez Merkezi'ni "simgesel şiddet" olarak taradığımızda değişik alanlarda yazılmış 13 tane yüksek lisans teziyle daha karşılaşıyoruz. Bu çalışmada, bütünlük sağlanması amacıyla Bourdieu'nün kuramı, "sembolik şiddet" şeklinde adlandırılacaktır.

Yine konuyla ilgili Ulusal Tez Merkezi'ni taradığımızda deprem haberleriyle ilgili dört adet tez çalışması olduğu görülüyor:

1. Yazılı Basında Yayımlanan Deprem Haberlerinin Kamuoyuna Yansıması adlı Müge Demir'e ait yüksek lisans tezidir. 17 Ağustos Marmara depremini o zaman ki ulusal gazetelerde yer alan haberler üzerinden değerlendirmiştir.

2. Türkiye'de ve Japonya'da Deprem Haberlerinin Karşılaştırılması adlı Kumiko Tsuchida'ya ait yüksek lisans tezidir. 11 Mart 2011 tarihinde meydana gelen "doğu Japon büyük depremi" ile 23 Ekim 2011 tarihinde meydana gelen "Van depremi" ni o dönemin Türkiye'de en çok satan gazetesi Posta ile Japonya'nın en çok satan gazetesi Yomiuri gazetesinde çıkan deprem haberleri üzerinden değerlendirmiştir.

3. Elazığ Yerel Medyasında 24 Ocak 2020 Deprem Haberlerinin Söylem Analizi: Kanal 23 Ve Kanal Fırat Örneği adlı Ersin Yazıcı'ya ait yüksek lisans tezidir. İki tane yerel televizyon kanalı üzerinden Elazığ depremi değerlendirilmiştir.

4. Kriz Haberciliği Bağlamında Deprem Haberlerinin İncelenmesi: 2020 İzmir Depremi Örneği adlı Devrim Sancı'ya ait yüksek lisans tezidir. Kriz zamanlarında nasıl haberler yapıldığını 2020 yılındaki İzmir depremi üzerinden incelenmiştir.

Bizim yapacağımız bu tez çalışmasında ise 06.02.2023 tarihinde meydana gelen Gaziantep, Hatay ve Kahramanmaraş başta olmak üzere 11 ili etkileyen büyük depremlerin televizyon haberlerine nasıl yansıtıldığı Sembolik Şiddet kuramı üzerinden değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın sınırlılıkları 06.02.2023 ile 08.02.2023 tarihleri arasındaki, yukarıda belirtilen dört televizyon kanalının ana haber bültenlerindeki sadece bir haber şeklinde belirlenmiştir. Bu haberler eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur.

I.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sembolik Şiddetin Hegemonya Ve İdeoloji Olarak İnşası

İçinde yaşadığımız toplumda, bize her şey “doğal”, “normal” ve “öyle olması gerekiyor”muş gibi görünür. Birçoğumuz yaşanan olayların perde arkasında neler olabileceğini merak dahi etmeden sadece bize sunulanla yetinir ve yaşamına devam eder. Ancak Bourdieu’ye göre “verili düzen”de egemenlerin bize dayattığı yaşam, bütün yönleriyle araştırılmalı, sorgulanmalı ve bilimsel yöntemlerle değerlendirilmelidir. Kendisi de zaten bütün ömrünü yaşadığı toplumu araştırmaya, incelemeye ve sorgulamaya adanmıştır. Ortaya koyduğu muazzam külliyatı ve yaptığı bütün araştırmalarını “sembolik şiddet” kuramı ile taçlandırmıştır.

Bourdieu, sorgusuz sualsiz kabul edilen iktidar ilişkilerinin maskesini indiren “hakiki bilimsel araştırmanın ‘sosyal düzen’ [yani egemenler] için bir tehdit oluşturduğunu söyler. O halde, bilimsel araştırma bu amaçla yapılmaya bile “ister istemez siyasi bir etki yaratır”. Bu, ona göre, insanın seçebileceği siyasi bir ideoloji değildir, çünkü “toplumun bilimi özü gereği eleştireldir”. Yapılan hakiki bilimsel araştırmalar, doğası gereği, yerleşik iktidarlara bir “tehdit” oluşturur (Swartz, 2022, s. 355).

Bourdieu’nün “sembolik şiddet” kavramsallaştırmasının, bir taraftan Althusser’in “ideoloji” kavramını diğer taraftan Gramsci’nin “hegemonya” kavramını hatta Hall’ün “ideoloji ve hegemonya” yaklaşımını bile çağrıştırdığı söylenebilir. Bu bölümde sembolik şiddet kavramı açıklanarak, bu kavramsallaştırmalar arasında bulunan büyük farklılıklar açıklanmaya çalışılmıştır. Sembolik şiddet, hegemonya ve ideoloji Bourdieu’cü bir perspektiften ele alınmıştır.

1.2. Sembolik Şiddete Giden Yol

Simgesel şiddet kavramı Pierre Bourdieu sosyolojisinin en son çıktısıdır. Bu yüzden onun geliştirdiği bütün kavramları açıklamadan sadece simgesel şiddet kavramını açıklamak mümkün değildir. Çünkü aşağıda da ifade edileceği üzere Bourdieu sosyolojisi ilişkiseldir ve geliştirdiği bütün kavramlar girift bir şekilde birbirleriyle bağlantılıdır. O nedenle buradan itibaren Bourdieu'nün sosyolojisine genel olarak bakıp ürettiği kavramlar tartışılıp sembolik şiddete giden süreç açıklanmaya çalışılmıştır.

1.3. Pierre Bourdieu'nün Genel Sosyolojisi

Pierre-Felix Bourdieu, 1 Ağustos 1930'da, Fransa'nın Gaskonya bölgesindeki, Pyrenees-Atlantiques'te (Bearn) küçük bir kasaba olan Denguin'de dünyaya gelir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 7). Alt-orta sınıf bir ailenin tek çocuğu olan Bourdieu'nün babası köyün postacısı, annesi ise toprak sahibi bir ailedendir ve ev hanımıdır. Lise çağına kadar, Bearn'in bu ücra kırsal bölgesinde yaşar ve yerel lehçeyi konuşur (Swartz, 2022, s. 31). Bu bölgede halk, resmi kurumlarda ve okullarda Fransızca, özel alanlarda ise yerel dil kullandığı için Bourdieu, Paris'teki eğitim yıllarında Fransızca'yı şiveli konuşur ve daha o yıllarda, dilin kullanımının toplumsal hiyerarşiye neden olduğunu fark eder (Yarım Altunay, 2021, s. 121).

Bourdieu, çok zeki bir öğrenci olduğu için önce Lycee de Pau'ya sonra Paris'te bulunan Lycee Louis -le- Grand'a girmeyi başarır. 1951 yılında ise çok zor sınavları geçerek Paris'teki en önemli okullardan biri olan Ecole Normale Superieure'ye girer ve felsefe dalında aggregation sınavını (Fransa'da lise ve üniversitelerde eğitim kadrolarına alınmak için girilen, büyük rekabetin yaşandığı sınav) verir (Swartz, 2022, s. 31). Fransa'da akademik meritokrasinin (statünün liyakate dayandığı sistem) en yüksek simgesi Ecole Normale Superieure (ENS) okuludur çünkü mezunları arasında Louis Althusser, Henri Bergson, Georges Canguilhem, Regis Depray, Michel Foucault, Jean Jaures, Claude Levi-Strauss, Maurice Merleau-Ponty, Paul Nizan, Raymond Aron, George Friedmann, Jean Stoetzel, Alain Touraine, Raymond Boudon, Jacques Derrida, Emmanuel le Roy Ladurie, Jean-Paul Sartre ve sosyolojinin kurucusu Emile Durkheim vardır (Swartz, 2022, s. 32).

Bourdieu, 1954 yılında, Moulins Lisesinde bir yıl felsefe öğretmenliği yaptıktan sonra 5 yıl zorunlu askerlik görevini yerine getirmek üzere Cezayir'e

gönderilir ve 1958 yılında ilk kitabı *Sociologie d'Algérie*'ni (Cezayir'in Sosyolojisi) yayınlar (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 8). Fransa'ya 1960 yılında döner ve Paris Sorbonne Üniversitesinin Edebiyat Fakültesi'nde asistanlığını yaptığı hocası ünlü sosyolog Raymond Aron'un desteğiyle Centre Sociologie Européenne'in (CSE) [Avrupa Sosyoloji Merkezi] genel sekreteri olur (Yarım Altunay, 2021, s. 22). 1964'te, Paris'teki Ecole pratique des Hautes Etudes'e (EPHE) araştırma direktörü olarak atanır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 9) [Aron, Braudel ve Levi-Strauss'un ortak desteğiyle (Swartz, 2022, s. 39, dipnot)]. 1981 yılında ise Fransa'daki saygın eğitim kurumu Collège de France'deki sosyoloji kürsüsüne profesör olarak atanır (Swartz, 2022, s. 11). Bourdieu, 1993 yılında [Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi] Centre National de la Recherche Scientifique'ten sosyolog olarak madalya almayı başaran ilk kişidir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 12).

Bourdieu, 23 Ocak 2002'de, Paris'te yaşamını yitirdiğinde ardında tam 343 yayın bırakmıştır (Libération'dan Aktaran Jourdain ve Naulin, 2020, s. 13). Bunu yanı sıra 1958-1995 yılları arasında 30'dan fazla kitap yayınlamıştır (Swartz, 2022, s. 12). Fransa'da yaptığı sosyolojik çalışmalar, Amerika'dan Japonya'ya kadar dünyanın pek çok yerinde ilgiyle takip edilmiştir. Ortaya attığı kuramlarıyla, sosyal bilimler alanında, 20. yüzyıla hatta ilk çeyreğini bitirmek üzere olduğumuz 21. yüzyıla damgasını vuran düşünürlerdendir.

Bourdieu, faillerin, toplum yaşamındaki bütün eylemlerinin çıkara dayalı olduğunu söyler. O, toplumsal pratikleri çözümlerken, hepsinin “maddi ya da simgesel karı azamileştirmeye yönelmiş” olduğunu ortaya çıkaran bir “pratik bilimi” inşa etmeye çalışır (Swartz, 2022, s. 12). Sosyolojinin kendisi için neye karşılık geldiğini şu sözlerle ifade eder: “Benim için sosyoloji, (başta kendim olmak üzere) daha önceleri dayanılmaz bulduğum şeyleri anlamaya ve onlara tahammül etmeye yardım eden bir tür sosyoanaliz rolü oynadı” (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 278). Bu çalışmada, onun “kavram dünyasının zengin karmaşıklığı, basit bir özeti neredeyse imkansız” (Swartz, 2022, s. 12) hale getirirse de Bourdieu'nün “alet çanta”sında bulunan tüm kavramları kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

1.3.1. İlişkiselcilik

Çok iyi bir felsefe donanımına sahip olan Bourdieu'nün etkilendiği veya esinlendiği düşünürlerin sayısı epey fazladır, çünkü kendisi tam bir sentezcidir. Bourdieu, bu durumu şöyle ifade eder: “Şu ya da bu şekilde diğer filozoflara bir şeyler

borçlu olmayan, kendimce yürüttüğüm herhangi bir çalışmam yok neredeyse; fakat bu, nihayetinde hiçbir şey başaramadığım anlamına gelmiyor elbette (Susen ve Turner, 2019, s. 144). Bourdieu, metodolojik ve kuramsal olarak birbirine zıt olan yapı-fail, nesnelcilik-öznelcilik, yapısalcılık- varoluşçuluk, toplum-birey, teori-pratik ve Marks-Weber ikiliklerini aynı potada eritip toplumsal olayları bütüncül bakış açısıyla ele alır (Yarım Altunay, 2021, s. 22).

O, “ben bir düşünürle *birlikte* ve aynı zamanda ona *karşı* akıl yürütmenin mümkün olduğuna inanıyorum. Geçmişin yerleşik düşünceleriyle -neredeyse her yerde- ilişkisi içinde sınıflandırıcı ve dolayısıyla da politik olanın mantığa radikal bir şekilde meydan okumak zorunda olduğumuz anlamına geliyor bu Öyle sanıyorum ki Marx ile birlikte Marx’a karşı ya da Durkheim ile birlikte Durkheim’e karşı ve elbette Marx ve Durkheim ile birlikte Weber’e karşı ve tam tersi şekillerde akıl yürütmek mümkün” (Susen ve Turner, 2019, s. 140) der. Bourdieu’ye göre sosyolog bu ikiliklere (düalizm) dayalı seçeneklerin birini seçmek zorunda değildir ve bu ayrımların aşılması gerekir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 143).

Bourdieu, “gençliğimde kendimi, hem Sartre ve Levi Strauss'la hem de Sartre ve Levi Strauss’a karşı inşa etmiş olma şansına sahip oldum. Biri, olabilecek en köktenci biçimde öznelci konumu temsil eden Sartre, diğeri olabilecek en köktenci biçimde nesnelci konumu temsil eden Levi Strauss. Ve sonuç olarak biriyle ya da diğeriyle hemfikirim demenin hiçbir anlamı yok. Biriyle diğere karşı hemfikiriz ve diğeriyle bu berikine” der (Bourdieu ve Chartier, 2021, s. 68). Ona göre sosyal bilim bu iki kutuptan birini tercih etmek zorunda değildir ve zaten toplumsal gerçekliğin içeriğini, birey ile toplum karşıtlığı üzerinden yürüyen ilişkiler belirler (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 51).

Hegel’in gerçekliğin ne olduğunu açıklarken söylediği “ussal olan gerçek, gerçek olan da ussaldır” (Ulaş, 2002, s. 650) sözünü kendi bakış açısına göre yeniden yorumlayan Bourdieu, “Hegel’in ünlü formülünü bozarak gerçek olan ilişkiseldir diyebilirim: toplumsal dünyada var olan ilişkilerdir; failer arasındaki özneler arası bağlar ya da etkileşimler değil Marx'ın dediği gibi “bireysel iradelere ve bilinçlerden bağımsız” var olan nesnel ilişkilerdir” der (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 143). Yani o, toplumsal hayatı ilişkisellik üzerinde açıklar. Bourdieu, ilişkiselliği sınıf tahlili, hayat tarzları ve kültür gibi konularda temel yöntem olarak kullanır (Swartz,

2022, s. 93). Bourdieu, toplum hayatının temel bütünlüğünü vurgulayacak biçimde, toplumun hem maddi hem de simgesel boyutların birleştiren bir pratikler sosyolojisi geliştirir (Yarım Altunay, 2021, s. 22). Bourdieu, toplumsal hayatı incelerken öznelci ve nesnelci yaklaşımlar arasındaki çatışmayı aşar ve toplumsal gerçekliğe ilişkin tözcü kavramların yerine ilişkisel kavramları geçirir ve bu nedenle sınıf ilişkilerine dair alternatif bir ilişkisel anlayış önerir (Swartz, 2022, s. 203).

1.3.2. Habitus

Habitus, bireylerin doğdukları andan itibaren ailede ve daha sonraları okulda ve çevrede, az çok bilinçsiz bir şekilde içselleştirmiş ve benimsemiş oldukları idrak, değerlendirme ve davranış kalıplarından oluşur (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 42). Bourdieu, “Yani insanların “mizaç”, benimse “habitus” dediğim şeyden” (Bourdieu ve Chartier, 2021, s. 59) diyerek, herkesin yaşam koşullarına göre bireylerin habituslarının biricikliğine vurgu yapar. Kavramın tarihsel arka planını Bourdieu, şöyle açıklar:

Aristoteles ya da Aziz Thomas'ta karşımıza çıktığı şekliyle ya da daha ötesinde Husserl, Mauss, Durkheim ya da Weber gibi birbirlerinden farklı kişilerde karşılaştığımız haliyle habitus kavramı bize çok önemli bir şey söylüyor: toplumsal “öznel” birdenbire beliriveren akıllar (esprit) değildirler. Başka bir deyişle bir kimsenin yapacağı şeyi anlamak için onu harekete geçiren şeyi (stimulus) bilmek yetmez; yatkınlıklar sisteminin varlığı merkezi konumdadır. Yani örtük durumda var olan ve belli bir duruma bağlı olarak görünür hale gelen şeyler vardır... Eyleyicilerin bireysel bir tarihin, belirli toplumsal koşullarda edinilmiş bir eğitimin ürünü olan bir geçmişleri olduğunu ve aynı zamanda da kolektif bir tarihin ürünü olduklarını ve özellikle de düşünce kategorileri, anlama kategorileri, algı şemaları, değerler sistemi vb. toplumsal yapılar bütünü'nün ürünü olduklarını hatırlattığı için **habitus** önemli bir kavramdır ” (Bourdieu ve Chartier, 2021, s. 78)

Bourdieu habitusu şöyle tarif eder: “kalıcı, tercüme edilebilir bir yatkınlıklar sistemi; yapılandırıcı yapılar işlevi görmeye, yani, sonuçlara dair bilinçli bir hesaplamayı veya o sonuçları elde etmek için gereken işlemler hakkında açık bir ustalığı gerektirmeksizin, neticelerine nesnel olarak uyarlanabilen pratiklerle temsilleri doğuran ve düzenleyen ilkeler işlevi görmeye önceden yatkın, yapılanmış yapılar” (Swartz, 2022, s. 144). Yani habitus, bireyin, yaşamakta olduğu hayata karşı bir yatkınlıklar sistemidir. Bourdieu, toplumsal gerçekliği açıklarken şu ifadeleri kullanır: “İnsanın varoluşu ya da bedenleşmiş toplumsallık olarak habitus, dünyayı belli bir dünya olarak var eden şeydir: Pascal'ın dediği gibi, “Dünya beni kavrar ve ben de onu kavrarım”. Şu halde toplumsal gerçeklik iki kez var olur: şeylerde ve

beyinlerde, alanlarda ve habituslarda, faillerin içinde ve dışında ... Ayrıca habitus, ürünü olduğu bir toplumsal dünya ile ilişkiye girdiğinde sudaki balık gibidir: suyun ağırlığını hissetmez ve etrafındaki dünyayı doğal sayar” der (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 180). Habitus, aynı zamanda toplumsallığı yeniden üreterek, “yapılandırıcı yapı” vazifesini yerine getirip “içsellik dışsallaştırılmasını” sağlar (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 45).

Bourdieu, “pratikler sosyolojisini” geliştirirken kullandığı kavramlardan biri de habitustur. Bourdieu, “[yeniden üretim, ayırım, sermaye ve habitus] gerçekte bu kavramlar -bu çerçeveler- genellikle pratik bir doğaya sahip olan bilimsel çalışmaların ilkeleridir yalnızca. Bilimsel yönelime sahip araştırma programları sunmaya yarayan sentetik ve sinoptik ilkelerdir bunlar” der (Susen ve Turner, 2019, s. 143). Yani “yapay” ve “birbirine uyumlu görüşler” oluşturan kavram setleriyle faillerin, neden öyle hareket ettiklerini çözümlenmeye çalışır. “Faillerin, insanların toplumsal dünya içindeki konumları açısından neyin “makul” neyin “mantıksız” olduğu hakkındaki yargıları, habitustan kaynaklanır. Habitus, kendisini de üreten koşullarla uyum içinde olan eylemleri, algıları ve tavırları yeniden üretme eğilimindedir. Habitus “erdeme dönüşmüş zorunluluk”tur” (Swartz, 2022, s. 148).

Ancak Bourdieu’nün failleri “kurallara uyan ya da normlara itaat eden kişiler değil, çeşitli durumların sunduğu fırsatlara ya da engellere tepki veren stratejik doğaçlamacılarıdır” (Swartz, 2022, s. 144). Yani habitus, bireyleri birer robota dönüştürmez. Bourdieu bu durumu şöyle açıklar: “Yani habitus bir kader değil; benim söylediğimi iddia ettikleri gibi bir fatum (fatalite) değil; sürekli deneyime tabi tutulan ve aynı zamanda söz konusu deneyimlere dönüşen açık bir yatkınlıklar sistemidir... Başka bir deyişle insanların, daha önceden habituslarını oluşturmuş deneyimlere uyumlu deneyimleri olacaktır [...] Habitus, belli bir durumla ilişkili olarak bir şeyler üretir. Bir yay gibidir, ancak bir tetikleyiciye ihtiyaç vardır. Ve duruma göre, habitus tam tersi şeyler de yapabilir” (Bourdieu ve Chartier, 2021, s. 82).

Bourdieu’nün sosyolojisinin ilişkisel olduğu daha önceden belirtilmişti. Onun kavramlarını daha iyi anlayabilmek için ortaya attığı kavramlarına bir bütün halinde bakmak gerekir. Failler, habitus nedeniyle değişik alanlarında benzer yatkınlıklar sergilerler. Habitus, “farklı etki alanlarındaki pratiklerin birleştirici ilkesidir” [...] Alanlar arasındaki bağlantıyı, habitusun pratik mantığı kurar. Dolayısıyla habitus “(alanlar) arasındaki nesnel olarak kurulmuş olan yapısal benzeşimlerin ya da

dönüşümlerin ilişkilerinin gerçek ilkesidir” (Swartz, 2022, s. 189). Öyleyse buradan itibaren Bourdieu’nün alan kavramını açıklamak gerekir.

1.3.3. Alan

Alan, habitusun işlevselleştiği toplumsal ortamdır (Swartz, 2022, s. 167). Her alanın kendine ait değerleri ve düzenleyici ilkeleri vardır. Bu ilkeler alanları, faillerin kendi çıkarları için, buldukları konumlar doğrultusunda dönüştürmek ya da sınırlarını ve şekillenmelerini muhafaza etmek için mücadele ettikleri “oyun” sahalarına çevirir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 52). Bourdieu, bu durumu şöyle açıklar: “Alan temel bir yasanın, kuralların bulunduğu, ancak spordaki gibi kuralları açıklayan bir nomothetin (yani nomosu -yasayı- belirleyen kişinin), kurumun, federasyonun olmadığı bir yerdir. Kısacası alana ilişkin düzenlilikler, yaptırımlar, sansürler, baskılar, ödüllendirmeler vardır; tüm bunlar uygulanmıyor olsa da” (Bourdieu ve Chartier, 2021, s. 96).

Alanlar; bilginin, malların, hizmetlerin ya da statünün üretildiği, dolaşıma girdiği ve temellük edildiği yerleri ve faillerin bu farklı sermaye türlerini biriktirip tekellerine alma mücadelesinde işgal ettikleri rekabete dayalı konumları ifade eder (Swartz, 2022, s. 167). Yani bir alana giren bireyler, o alana özel olan sermayeye ulaşmaya çalışırlar. Bireyin bir alandaki sermaye miktarı ne kadar artarsa, o alandaki konumu da o kadar yükselir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 122).

Bourdieu devlet, eğitim sistemi, kilise, siyasal partiler gibi yapıların ‘devletin ideoloji aygıtları’ (Althusser) değil birer alan olduklarını ifade eder. En yüksek alan da toplumdur ve sosyal, iktisadi, kültürel ve sembolik tüm alanlar toplum alanının içindedir ve birbirleri ile bağlantılıdır (Yüksel, 2023, s. 33). Zaten ona göre yekpare bir toplum yoktur, birbirleriyle ilişkili alanlar vardır. Örneğin Bourdieu, “kamuoyu yoktur” makalesinde ‘kamuoyu’nun anket tekniğiyle oluşturulmuş ‘yapay bir olgu’ olduğunu ve gerçekte karşılığının olmadığını yazar (Aktaran, Jourdain ve Naulin, 2020, s. 30).

Bourdieu, alan kavramını ‘kurum’ kavramından ayırdığı gibi ‘mutlak tahakkümü esas alan fikirlerden de ayırır. Onun alanları, “total kurumlar” (Goffman), “devletin ideolojik aygıtları” (Althusser) ya da “disiplin” düzenleri (Foucault) değil *mücadele alanlarıdır*. Alanlar, tahakküm kadar direnişin de sahasıdır, ikisi ilişkisel olarak birbirine bağlıdır (Swartz, 2022, s. 172). Bourdieu’ye göre alanlar öyle

sistemlerdir ki, her tekil unsur (kurum, örgüt grup ya da birey) kendi ayırt edici niteliklerini, diğer bütün unsurlarla olan ilişkisinden devşirir (Swartz, 2022, s. 175). Bourdieu, “aslında somut olarak karşımıza çıkan şey, bir bürokratik ya da idari alanlar kümesidir (bunlar çoğu zaman komisyonlar, ofisler ve bürolar biçiminde karşımıza çıkar)” der (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 160).

Alanlar, büyük ölçüde, kendi içsel gelişme mekanizmalarıyla yapılandığı için, Bourdieu, alanların “görelî özerkliği”nden söz ederek alanların dışsal etkenlerle hem karşılıklı bağlı olduğunu hem de onlardan bağımsız olduklarını vurgular (Swartz, 2022, s. 179). Bourdieu bu görüşünü temellendirirken şöyle söyler: “Alan -sadece anlam ilişkilerinin değil- güç ilişkilerinin ve bu ilişkileri değiştirmeyi hedefleyen mücadelelerin yeridir; dolayısıyla, sürekli değişim yeridir [...] bir alanın bölümlerinin, bileşkelerinin olmamasıdır. Her alt-alanın kendi mantığı, kuralları ve özgül düzenlilikleri vardır. Bir alanın bölünmesindeki her evre (örneğin bütün olarak edebiyat alanından roman ya da tiyatronun alt-alanına geçiş) gerçek bir niteliksel sıçrayış getirir” (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 151).

Bourdieu, “pratikler sosyolojisini” geliştirirken habitus kavramı kadar alan kavramını da kullanır. O pratiklerin “onları teşvik etmiş gibi görünebilecek mevcut koşullardan ya da habitusu üretmiş olan geçmiş koşullardan değil, (...bunlar arasındaki) ilişkiden” çıkarsanması gerektiğini söyler. Pratikler sadece habitusa ya da sadece alana indirgenemez, ikisinin temsil ettiği ilişki kümeleri ile zaman içindeki her noktada kurulan “karşılıklı ilişki”den doğarlar (Swartz, 2022, s. 198).

Alanların sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği konusunda Bourdieu, “alan, nihai sınırları, bizzat alanın içindeki ve bu alanın sözcüleri ile dışarıdaki failer arasındaki mücadelelerin konusu olan *dinamik* çeperlerden oluşmuş, potansiyel olarak açık bir oyun uzamıdır” der (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 152). Bourdieu’ye göre alanlara yeni katılan failer; ilk giriş bedelini ödemek, oyunun değerini kabul etmek ve o oyunun nasıl oynanacağını yani kurallarını bilmek zorundadırlar (Swartz, 2022, s. 179). Zaten Bourdieu’ye göre bir alanın yapısı poker masasına benzer: Tıpkı toplumda olduğu gibi oyuncuların önündeki fişler eşit dağıtılmamıştır. Faillerin önündeki fişler, geçmiş mücadelenin sonucunda edinebildikleri sermaye kadardır ve geleceğe yönelik stratejilerini buna göre kurmak zorundadırlar (dipnot) (Swartz, 2022, s. 179). O halde Bourdieu’nün “oyun” teorisini açıklamak gerekir.

1.3.4. Oyun Teorisi

Bourdieu'nün oyun teorisini anlamak için önce *illusio* ifadesini açıklamak gerekir. İtalyancadaki *Illusio* ifadesinin kökeni *ludus* kelimesidir ve "oyun" anlamına gelir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 123). Yani Bourdieu tarafından *illusio*, oyunun oynanmaya değer olmasından dolayı oyuna yapılan yatırım anlamında kullanılır (Bourdieu, 2022, s. 143). Bourdieu şöyle der: "İllusio, (yatırım) staocuların kullandığı **ataraksia'nın** (kayıtsız kalma, bir şeye ilgisiz olma, onunla ilgili çıkarının olmaması) tam karşıtıdır. İllusio, oyunda kendi çıkarları için mücadele etmek ve alanın belli hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktır" (Bourdieu, 2022, s. 144).

Her alanın oyun kuralları, o alana özgü sermayenin meşru olarak elde edilme ve elde tutma mekanizmalarını tanımlamaktadır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 123). Bourdieu, bu durumu şöyle açıklar:

"Esas olarak oyuncular arasındaki rekabetin ürünü olan *kazanılacaklar ve kaybedilecekler*, yani bahisler (*enjeux*) vardır. Oyuna yatırım *illusio* söz konusudur: Oyuncular, ancak oyuna ve bahislere olan inancı (*doxa*) paylaştıkları ölçüde oyuna katılır ve -bazen kıyasıya bir rekabetle- birbirlerinin karşısına çıkarlar. Oyunu ve bahislerini, sorgulama dışı tutacak bir şekilde benimserler. Oyuncular yalnızca oyuna girerek, oyunun oynamaya değer olduğunu kabul etmiş olurlar (yoksa oyuna dair bir "sözleşme" olduğu için değil) ve bu karşılaşma, rekabetlerinin ve çatışmalarının ilkesidir. Kozlara, yani güçleri oyuna göre değişen temel kartlara sahiplerdir: Kartların görece gücü nasıl oyuna göre değişiyorsa, farklı sermaye türlerinin (iktisadi, kültürel, toplumsal, simgesel) hiyerarşisi de alanlara göre değişir" (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 144).

Yine Bourdieu'nün sıklıkla kullandığı "doxa" kavramını da açıklamak gerekir. *Doxa*, Platon'un düşüncesine göre toplumdaki ortak inancı veya kanıyı imler (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 152). Durkheim'm kültürel bilinçdışı kavramına benzeyen *doxa*, belirli bir zamanda ve yerde entelektüel düşünceyi biçimlendiren ve genelde alandakilerin bilinçli olarak farkında olmadıkları temel varsayımları ve katagorileri ifade eder. Bourdieu, ortodoks ve aykırı görüşlerin paylaştığı bu ortak zemini *doxa* olarak adlandırır (Swartz, 2022, s. 179). Yani *doxa*, toplumda var olan ortak kanaatlerdir. Alandaki her oyuncu, oyunda kullanacağı sermayeye ihtiyaç duyar. Bu nedenle Bourdieu'ye göre sermaye kavramını açıklamak gerekir.

1.3.5. Sermaye

Bourdieu, sermaye kavramını Marks'tan ödünç alır ancak onun kullandığı haliyle, yani sadece ekonomik anlamda kullanmaz. Bourdieu'ye göre farklı sermaye türleri (ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik) vardır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 106). Bu sermaye türleri toplumsal sınıflarda ve bireylerde az veya çok vardır. Bundan dolayı toplumda kaç farklı sermaye türü varsa o kadar da eşitsizlik biçimi vardır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 109). Bu sermaye türleri şöyle sıralanır:

1.3.5.1. Ekonomik sermaye

Klasik anlamda bilinen paraya ve mala dayalı sermaye türüdür. Bourdieu sınıf kavramını, Marks'ın önerdiği şekilde üretimin toplumsal ilişkilerdeki konumuna indirgemez; sınıfı daha genel anlamda, eğitimi, toplumsal cinsiyeti, yaşı ve statüyü de içine alan hayat koşulları bağlamında düşünür (Swartz, 2022, s. 61). Ancak yine de failin, sermayeleri arasında derecelendirme yapılırsa ilk sırada ekonomik sermayesi gelir. Çünkü kültür dünyası, kendine has özelliklerine rağmen, ekonomiye tabidir. Bourdieu, “ekonomik sermayenin (kültürel, toplumsal, simgesel sermaye gibi) tüm diğer sermaye biçimlerinin kökeninde yattığını” ve bunların aslında “ekonomik sermayenin dönüşmüş, kılık değiştirmiş biçimleri” olduğunu düşünür. Her şey bir yana, kültürel sermaye biriktirmek için gereken boş zamanı finanse eden dolayısıyla kültürel sermaye yatırımını sağlayan da aslında bireyin sahip olduğu ekonomik sermayesidir (Swartz, 2022, s. 61).

Bourdieu, toplumsal sınıfları, bir alanı tanımlayan farklı sermaye biçimlerinin yapılanmış şekilde bir arada olması olarak görür. Ona göre herhangi bir toplumsal sınıf alanı, “fiilen kullanılabilen kaynak ve iktidar kümesi olarak anlaşılan” sermayenin miktarı ve biçimleriyle yapılır. Bu sermayelerin en önemlileri ekonomik ve kültürel sermayedir (Swartz, 2022, s. 221). Ekonomik sermayesi fazla olan bireyler diğer sermaye türlerini de daha kolay arttırabilirler.

1.3.5.2. Kültürel sermaye

Kültürün toplumsal sınıflar arasındaki farklı boyutları ve bireylerde statü ve ayrıcalığa neden olması Bourdieu'nün her zaman dikkatini çekmiştir. Bourdieu, okulların, kültürel sermayenin aktarımı, üretimi ve biriktirilmesi noktasında kilit öneme sahip olduğunu düşünür (Swartz, 2022, s. 263). Bourdieu “Kültürel sermayenin dağılım yapısı, ailelerin stratejileriyle okul kurumunun özgül mantığı arasındaki

bağıntı aracıyla yeniden üretilir” der (Bourdieu, 2022, s. 39). Yani kültürel sermaye sadece okulda edinilmez. Bireyin içinde yetiştiği ailenin ona kattığı bütün özellikler (dil, örf, gelenek, görenek, vb.) kültürel sermayenin ‘miras’ yoluyla gelen kısmını oluşturur. Kültürel sermayesi fazla olan bireyler, kendilerini sözel olarak daha iyi ifade ettikleri için öğretmenleri tarafından “bozuk aksanlı” olarak adlandırılıp dışlanmazlar (Bourdieu’nün öz yaşam öyküsü bu duruma örnektir). Somutlaşmış biçimde kültürel sermaye birikimi, bireylerin çocukluk yıllarında başlar (Swartz, 2022, s. 112).

Bourdieu’ye göre kültür, bir iktidar kaynağı haline gelebilir (Swartz, 2022, s. 111). Ancak kültür piyasaları, ekonomi piyasaların karşısına zorlu bir rakip olarak çıkmış olsa dahi o, kültürel sermayeyi her zaman “ikincil” ya da “tabi” bir sermaye biçim olarak görür. Kültür piyasaları ve kurumları, ekonomi piyasaları ile kurumlarına karşı yalnızca *görelî bir özerklik* taşır (Swartz, 2022, s. 116).

Ona göre kültürel sermaye üç farklı biçimde var olabilir: Birincisi kişide somutlaşmış halde yani görgü, bilgi, beceri ve yetenek gibi. İkincisi kültürel mallar olarak nesneleşmiş halde yani tablolar, kitaplar, müzik aletleri, heykeller, sözlükler, ansiklopediler, cihazlar gibi. Üçüncüsü de kurumsallaşmış halde yani eğitimle edinilmiş diplomalar, sertifikalar, kanunen onaylanmış unvanlar gibi (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 106).

Bourdieu’ye göre eğitim sistemi iddia edilenin aksine fırsat eşitliği sunmaz tam tersine sınıfsal eşitsizlikleri yeniden üretir. Okulun, soydan gelen ayrıcalıklara karşın bireysel yeteneklere ayrıcalık tanıdığına inanılır ancak Bourdieu, bu durumun tam bir illüzyon olduğunu şöyle açıklar:

Okul sistemi, [...] ayıklama işlemi için gereken enerji harcaması pahasına, eskiden mevcut olan düzeni, yani birbirine eşit olmayan kültürel sermayeyle donanmış öğrenciler arasındaki farkı korur. Daha kesin bir biçimde söylemek gerekirse, bir dizi ayıklama işlemi aracılığıyla, miras yoluyla kültürel sermayeye sahip olanları, bu sermayeden yoksun olanlardan ayırır. Yetenek farklılıkları ise, miras alınan kültürel sermayeye göre oluşan toplumsal farklılıklardan ayıramayacağından, böylece eskiden var olan toplumsal farklılıkları ayakta tutar [...] Okul kurumu, üst düzey yüksek okulların öğrencileri ile sıradan fakültelerinkiler arasında bir kopma oluşturarak, üst düzey soylu sınıf ile alt düzey soylu sınıf arasındaki ve alt düzey soylu sınıf ile soylu olmayanları ayıranlarla benzer toplumsal sınırları kurar [...] İşte okulun geliştirdiği ayırım, bu bağlamda da bir kutsama, yani kutsal bir kategoriye, bir soylular sınıfına dahil etme düzenlemesidir [...] [Sınavların] sonucunda verilen belgeler (ve sıfatlar), tıpkı teknik yetkinlik güvenceleri gibi toplumsal yetkinlik sertifikaları da sunarlar; bu bağlamda soyluluk sıfatlarıyla çok yakındırlar (Bourdieu, 2022, s. 40-42).

1.3.5.3. Sosyal sermaye

Bireylerin toplum içinde ait olduğu grubu ve bu grubun ilişki ağlarını tanımlar. Bireyin bağlantılı olduğu kişiler, ekonomik ve kültürel sermaye yönünden ne kadar güçlüyse, birey de o kadar güçlü olur çünkü sosyal sermayenin çarpan etkisi vardır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 107). Kişinin içinde yaşadığı toplumda; üyesi olduğu dernek ve sendika tarzı yapılar, mensubu olduğu geniş ailesi, komşuları, iş arkadaşları, hemşehrilik bağları ve diğer insanlarla birlikte olunan ortamlarda (kahvehane, spor salonu, kafe, bar vb.) kurulan ilişkiler, o kişinin sosyal sermayesine katkıda bulunur.

Bourdieu'nün bakış açısına göre her insan az ya da çok sermaye sahibidir ve sermayesini daha da arttırabilmek için kar peşinde koşan birer yatırımcıdır (Swartz, 2022, s. 116). İnsanlar, sosyal sermayelerini geliştirebilmek için çeşitli yatırım stratejileri geliştirirler ve bu da sosyal sermayenin bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde yeniden üretilmesine yol açar (Altunay, 2021, s. 81). İçinde yaşadığımız topluma baktığımızda hem ekonomik sermayesi hem de kültürel sermayesi yeterli olmadığı halde yüksek statülere ulaşabilmiş insanlar görebiliriz. Bu kişiler daha önceden oluşturdukları ilişkiler ağını yani sosyal sermayelerini kullanarak, mevcut statülerini elde ederler. Örneğin genellikle burjuva çocuklarının gittiği bir kolejden mezun olan bir kişiyi, yükseköğretimde istenilen başarıyı yakalayamasa da kolejdeki sınıf arkadaşlarından birinin fabrikasında müdür olarak görebiliriz. Dolayısıyla toplumdaki herkes, ekonomik ve simgesel kazançlara ulaşmak için kalıcı ve kullanışlı bağlar üretmeye çabalar (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 108).

1.3.5.4. Sembolik sermaye

Toplumsal algı tarafından tanınan, kabul edilen ve değer verilen herhangi bir özelliktir. Geleneksel toplumlarında namus/onur/şeref ve modern toplumlarda prestij, tipik bir sembolik sermaye biçimidir (Bourdieu, 2022, s. 112). Bourdieu, “farklılaşmış toplumların yapısı ve dinamiği açıklanmak isteniyorsa sermayenin çeşitli biçimler alabileceğini kabul etmek gerekir” ve “sermayenin (her biri kendi alt türlerine ayrılan) temel tür halinde; iktisadi sermaye, kültürel sermaye ve toplumsal sermaye şeklinde sunulduğunu gösterdim. Bu üç türe, simgesel sermayeyi de eklemek gerekir. Simgesel sermaye, bu türlerden herhangi birinin, algı kategorileriyle kavranıldığında büründüğü biçimdir” der (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 169-170). Yani sembolik sermaye gücünü diğer sermayelerin varlığını dönüştürerek elde eder.

Bourdieu'ye göre sembolik sermaye "inkar edilmiş" sermayedir; temelde yatan çıkara dair ilişkileri, çıkarsız uğraşlar gibi gösterir ve ekonomik sermayeyi görünürde olumsuz addeder. Ona göre sembolik sermaye, iktidar olarak değil, başkalarının tanınma, itibar, itaat ya da hizmet yönündeki meşru talepleri olarak algılanan bir güçtür (Swartz, 2022, s. 130-131). Yani simgesel sermaye sahibi olan kişiye diğer insanlar bir tür "kredi" vermeye hazır durumdadırlar (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 108).

Kişisel kazançlar modern-kapitalist toplumlarda genelde maddi birikim biçimleri ile ilişkilendirilir ve hayır işleri, bilim, din ve sanat alanlarında yürütülen simgesel faaliyetlerin kişisel çıkarlar sağlamadığı düşünülür. Bu sayede hayırseverlik ve kar amacı gütmeyen sektörler, belirli ekonomik çıkarları kamu yararına yönelik simgesel tanınma biçimlerine dönüştürerek meşrulaştırır. Ancak Bourdieu, kar amacı gütmeyen sektördeki genişlemenin "ekonomik sermayenin simgesel sermayeye dönüştürülmesi"nden kaynaklandığını savunur, böylece hakim gruplar faaliyetlerine kamu nezdinde itibar kazandırmış olurlar. O halde Bourdieu'ye göre simgesel sermaye iktidar ilişkilerinin simgesel formlar aracılığıyla meşrulaştırılmasından söz etmenin bir yoludur. Simgesel sermaye, "hakim grupların, sömürü mantığına hiçbir şey borçlu değilmiş gibi görünen bir 'güvenilirlik' sermayesi elde ettikleri meşru bir birikim" biçimidir (Swartz, 2022, s. 132). Bu durum, hükmedilen grubun, hakim grubu tanımının ve ona meşruiyet kazandırmanın kendi çıkarına uygun olduğunu sandığı sürece devam eder. Dolayısıyla simgesel sermaye, yalnızca toplumsal saygınlık değil aynı zamanda maddi servetten kaynaklanan "kolektif bir inanç" bir "güven sermayesi"dir (Swartz, 2022, s. 132).

Bourdieu, iktidar ilişkilerinde, sorgusuz sualsiz kabul edilen varsayımların ve pratiklerin etkin rol oynadığını söyler (Swartz, 2022, s. 128). Ona göre pratik, tek başına habitusun, sermayenin ya da alanın etkilerine indirgenemez. Bourdieu, pratikleri, bunların bileşimlerinin ortaya çıkardığı söyler ve şu formülü önerir: ((habitus) (sermaye)) + alan = pratik (Swartz, 2022, s. 197-198). Yani ona göre failer bu formüle göre eyleyler.

Sembolik sermayenin direkt bağlantılı olduğu sembolik şiddet kuramı ileriki kısımda ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılacaktır. Buradan itibaren Bourdieu'nün sosyoloji yapma tarzının temel kavramı olan düşünümsellik açıklanmaya çalışılmıştır.

1.3.6. Düşünümsellik

Düşünümsellik (réflexivité), sosyoloğun tüm ön kabullerinden arınıp araştırma nesnesiyle kendi arasına mesafe koyup incelemesini bilimsel bakış açısına göre yapmasıdır. Bourdieu'ye göre eğer düşünümsel bakış açısı eksik olursa “bu ilişkinin nesneye yansıtılması ile” sonuçlanır ve sosyolojik soruşturmayı daha nesnel ve bilimsel kılmak için böyle bir yansıtmanın denetim altına alınması gerekir. Araştırmacı, kendi sosyal kökenlerinden taşıyıp araştırma nesnesine kattığı değerlerini, yatkınlıklarını, tutumlarını ve algılarını (yani habitusunu) her aşamada denetim altında tutulmalıdır (Swartz, 2022, s. 371). O, bu durumu şöyle ifade eder: “Ama bilimsel bir nesne inşa etmek, her şeyden önce ortakduyudan, yani herkes tarafından paylaşılan temsillerden kopmak anlamına gelir -gerek günlük hayatın alışıldık klişelerinden gerekse çoğu zaman kurumlarda, dolayısıyla hem toplumsal örgütlerin nesnellüğünde hem de bireylerin beyinlerinde kayıtlı resmi temsillerden-. *Önceden inşa edilmiş olan nesnelere, her yerdedir.* Sosyolog da herkes gibi bunlar tarafından tam anlamıyla kuşatılmıştır” (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 305).

Ona göre gözlem nesnelere uygulanan eleştirel sorgulama standartlarının, gözlemi yapan sosyal bilimcilere de uygulanmasını gerekir. Bourdieu, ancak düşünümsel bir toplumsal inceleme pratiğiyle, toplumsal dünyada istenen düzeyde bir nesnellığe kavuşulabilir. Ona göre, gerçek bir sosyal bilim pratiği, kendi üzerine “düşünümsel bir şekilde eğilmeyi” gerektirir (Swartz, 2022, s. 25).

Tabii düşünümselliği başarabilmek pek de kolay değildir. Bourdieu bu zorluğu açıklarken şöyle der:

“Sosyolog, toplumsal bir varlık olmasının, dolayısıyla yapılarını içselleştirdiği toplumsal dünyada kendini sudaki balık gibi hissetmesine yol açacak şekilde toplumsallaşmasının beraberinde getirdiği varsayımları paranteze almak için gerekli radikal şüpheyi duymayı pratikte nasıl başaracaktır? (...) Nesne olarak ele aldığı nesnenin parçası olduğu ve ondan kopmadığı için, nesne hakkında bir şeyler söyler, ama söz konusu şeyler, gerçekten nesneleştirilmiş değildir; çünkü bizatihi nesnenin kendini anlama ilkelerinin ötesine geçilmemiştir” der (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 305).

Bourdieu, bu sorunun üstesinden gelebilmek için söyle bir öneride bulunur: “Nesne olarak ele aldığımız sorunların nesnesi haline gelmemek için, bu sorunların *ortaya çıkışının*, aşama aşama inşa edilmesinin toplumsal tarihini gözden geçirmek gerekir; yani bu sorunları dile getirilebilir, yayımlanabilir, kamusal, resmi, *meşru*

sorunlar olarak tanınmaları ve tanıtılmaları için gerekli olan -çoğu zaman rekabet ve mücadele içinde yapılan- kolektif çalışmanın tarihi incelenmelidir” (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 308-309). Yani sosyolog araştırdığı nesneye tarihsel perspektiften yaklaşabilirse düşünümelliğini arttırır olur. Ona göre, tam anlamıyla düşünümssel bir pratik, araştırmacının “nesneleştirmedeki niyetini nesneleştirmesini, tamamen nesnel, ön yargısız bir bakışa ulaşma yönündeki entellektüel gayretin, kendisini eleştirel sorgulamaya tabi tutmasını gerektirir” (Swartz, 2022, s. 376).

Bourdieu için entellektüel sıfatını hak etmek için, öncelikle dünyevi güçlerin, siyasi iktidarın olduğu kadar ekonomik çıkarların da müdahalesinden bağımsız olmak gerekir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 94). Düşünümsellik, sosyoloğun entellektüel mücadele içindeki bulunduğu konumu araştırma nesnesine yansıtma ihtimalini azaltmak için, sosyoloğunkiler de dahil bütün rakip çıkarları ve mücadele konumlarını kapsayan entellektüel alanı inşa etmeyi gerektirir [...] Zaten düşünümsellik, sosyal bilim pratiğinde kullanılan kategorilerin sürekli analiz edilip denetlenmesidir. Özne olarak sosyoloğun şahsına değil, sosyoloğun çalışmasını şekillendiren örgütsel ve bilişsel yapılara odaklanmak gerekir (Swartz, 2022, s. 373).

Yine de Bourdieu açısından araştırmacının toplumsal belirlenimlerden bütünüyle kaçınabilmesi mümkün değildir çünkü düşünümssel pratiğin kendisi de toplumsal olarak belirlenmiş koşullarda gerçekleştirilir (Swartz, 2022, s. 377). Bourdieu'nün, üzerinde ısrarla durduğu esas nokta -ve hep zihnini meşgul eden meselesi- araştırmacının incelediği nesne ile ilişkisini denetim altında tutma, böylece araştırmacının konumunun farkında olmadan araştırılan nesneye yansıtılmasını engellemesidir (Swartz, 2022, s. 371). Araştırmacı, yaptığı çalışmayı tekrar tekrar düşünümsellik süzgecinden geçirmelidir.

Buraya kadar olan bölümde Bourdieu'nün temel kavramları tanıtılmaya ve aralarındaki bağlantılar gösterilmeye çalışıldı Buradan itibaren aynı ilişkisellik çerçevesinde Bourdieu'de sembolik şiddet kavramı açıklanmaya çalışılmıştır.

1.3.7. Sembolik Şiddet

Türkçeye Arapçadan geçen şiddet kelimesi Arapçada; sertlik, katılık, zorluk anlamlarına gelir (nişanyan sözlük). Şiddet kelimesinin anlamına Türk Dil Kurumunun sözlüğünde baktığımızda ise yeğlilik, bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, kaba güç, duygu veya davranışta aşırılık ve sertlik anlamlarıyla karşılaşırız (TDK). Şiddet kelimesi İngilizcede; birisinin fiziksel veya ruhsal varlığına

karşı kaba güç kullanmak olarak anlaşılırken, Fransızcada; bir kişiye güç veya baskı uygulayarak, isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak, zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel veya psikolojik acı çektirmek olarak anlaşılmaktadır (Aydın, 2014, s. 20). Şiddetin değişik türleri vardır ancak burada incelenen konu gereği sadece sembolik şiddet açıklanmaya çalışılmıştır.

Sembolik şiddet, mümkün olan en basit ifadeyle bir toplumsal eyleyici üzerinde kendi suç ortaklığıyla uygulanabilen fiziksel olmayan şiddet biçimidir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 227). Burada bir doğallaştırma söz konusudur. Ona maruz kalanların ve aynı zamanda onu uygulayanların sessiz suç ortaklığı ile her iki tarafında bilincinde olmadıkları ölçüde uygulanabilen bir şiddet türüdür. Bourdieu bu durumu şöyle açıklar:

Sembolik şiddet, hükmedilenin hükmedene (dolayısıyla da tahakküme) göstermemelik edemediği bağlılık aracılığıyla kurulur; yani onu düşünürken ve kendini düşünürken (ya da daha iyisi, onunla olan ilişkisini düşünürken) elindeki tek araçlar onunla ortaklaşa sahip olduğu tanıma araçları olduğunda, (nihayetinde bunlarda tahakküm ilişkisinin cisimleşmiş biçimleri olduklarından dolayı ilişkiyi de doğalmış gibi gösterirler). Başka bir anlatımla, kendini algılamada ve anlamada, ya da hükmedenlerini algılamada ve anlamada başvurduğu şemalarda (yüksek-alçak, eril-dişil, beyaz-siyah, vb.) kendi toplumsal varlığının da bir ürünü olduğu (ve böylelikle de doğallaşmış olan) sınıflandırılmaların somutlaşmalarının ürünüdür (Bourdieu, 2019, s. 51).

Bourdieu, simgesel iktidar kuramını oluştururken Weber'in iktidar ve meşruiyet kavramlarını kullanır [...] Weber gibi Bourdieu de iktidar kullanımının meşruiyeti gerektirdiğini kabul eder. Bourdieu, kültür alanındaki başta olmak üzere bütün pratiklerin altında yatan kişisel çıkar mantığının bir "çıkarsızlık" mantığı biçiminde "yanlış tanındığını" öne sürer (Swartz, 2022, s. 66). Bourdieu, "bedeni üzerine hatırlatıcı notların alındığı bir defter gibi ele alan toplumsallaşmanın mantığını anlamak için" çalışır (Bourdieu, 2021b, s. 560). Bourdieu'ye göre sosyolojinin temel görevi, tahakküm sistemlerinin, toplumun mensuplarınca bilincine varılmaksızın kendilerine dayatılmasını sağlayan araçları açığa çıkarmaktır (Swartz, 2022, s. 84). Çok iyi bir Bourdieu takipçisi olan sosyolog Loic Wacquant şöyle yazar: "Aslında Bourdieu'nün eserinin tamamı, çeşitli simgesel şiddet biçimlerinin, tahakküm yapılarının yeniden üretimine ve dönüşümüne getirdikleri özgül katkıların maddeci bir antropolojisi olarak okunabilir" (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 49).

Bourdieu, sermaye biçimleri arasında bir hiyerarşi kurar ve maddi sermaye onun için en temeldedir, ama siyasi ve ekonomik iktidarının etkili bir biçimde uygulanması için simgesel iktidarın şart olduğunun da altını çizer (Swartz, 2022, s. 134). Bourdieu'ye göre fail, habitusunun yapıları (zihinsel sınıflandırmalar) toplumsal yapılarla (sermaye dağılımı) kendiliğinden uyumlu olduğunda dünyayı olağan sayar: Simgesel iktidar doxa'yı böyle üretir ve sonra da ona yaslanır [...] “Kavramsız bir bilgi”nin parçası olan doxa, herkese toplumsal uzamda rehberlik eden “sınır duygusunu” sabitler, performatif söylemin simyasını aktive eder, “devlete hakim olanların bakış açısını” ortakduyu olarak tesis eder (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 362).

Bourdieu'ye göre yumuşak ve çoklukla görünmez olan sembolik şiddeti (Bourdieu, 2019, s. 51) anlamaya çalışırken “yanlış tanıma” kavramı merkezi noktadadır çünkü “yanlış tanıma” bir pratik kümesinde mevcut olan ekonomik ve siyasi çıkarların “inkar”ına işaret eder (Swartz, 2022, s. 134). O, bu durumu açıklarken şunları yazar:

Şiddet olarak algılanmadığı için uygulanabilen şiddetin tanınmasını, yanlış tanıma (meconnaissance) diye adlandırıyorum. Yanlış tanıma, toplumsal failerin, dünyayı kendiliğindenmişcesine ve olduğu haliyle kabul ederek, ona yine bizzat bu dünyanın yapılarından türeyen bilişsel yapıları uyguladıkları için doğal bulmaları nedeniyle kullandıkları bu dönüşüm-öncesi temel varsayımlar kümesini kabul etmeleri olgusunda yatar” [...] “Toplumsal bir dünyanın ortasına doğduğumuz için, belli postulatları, aksiyomları kendiliğinden ve bize aşılması gerekmeksizin kabul ederiz. İşte bu nedenle, nesnel yapılar ile bilişsel yapılar arasındaki dolaysız uyumdan doğan, dünyanın *doxa* olarak kabulünün analizi, gerçekçi bir tahakküm ve siyaset teorisinin gerçek temelidir. “Gizli ikna” biçimlerinin en amansız, basit bir biçimde *şeylerin düzeni* aracılığıyla uygulanandır” (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 362).

Bourdieu, Max Weber'in ünlü devlet tanımına kendi kuramı çerçevesinde şöyle bir ekleme yapar: “Devlet belirli bir toprak parçası ve buna tekabül eden nüfusun tamamı üzerinde fiziksel ve *simgesel* şiddetin meşru kullanımını, başarılı bir biçimde talep eden bir X'tir” (Bourdieu, 2022, s. 103). Çünkü ona göre “devlet, temelde büyük bir simgesel iktidar deposudur; bir diplomanın, bir kimlik kartının veya bir sertifikanın verilmesi gibi -bunları alanları yetkilendirerek kişinin kim olduğunu, kamusal varlığını ve kim olması gerektiğini doğrulayan- kutsama edimlerini gerçekleştiren simgesel kredinin merkez bankasıdır. Bu resmi edimleri ve bunları gerçekleştiren faileri güvence altına alan ve bir anlamda meşru vekilleri aracılığıyla onları gerçekleştiren,

kutsamının Merkez Bankası olarak devlettir” (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 161). Yani ona göre sembolik şiddeti uygulama gücü olan, bütün sermayeleri bir üst sermaye olarak kendinde toplayan devlettir.

Bourdieu, gelişmiş toplumlarda bile başat tahakküm tarzının, açık baskı ve fiziksel şiddet tehdidinden simgesel manipülasyon biçimlerine kaydığını savunur (Swartz, 2022, s. 121). Bourdieu’ye göre simgesel sistemlerin, kendi iktidarını uygulayabilmeleri için, “o iktidara maruz kaldıklarını hatta kendilerinin de o iktidarı kullandıklarını görmek istemeyenlerin işbirliği” mutlaka gereklidir. Çünkü onun sembolik şiddet kuramına göre, ezilenler, ezilme koşullarını meşru görürler. Simgesel iktidar *hem* tahakküm kuranın *hem de* tahakküme uğrayanın rızasını sağlayan bir meşrulaştırma gücüdür. Bourdieu simgesel iktidarı “dünyayı kuran iktidar” olarak görür, çünkü “toplumsal dünya ve bu dünyanın nasıl bölüneceği hakkındaki meşru görüşü” dayatma gücüne sahiptir. Simgesel iktidar, mevcut ekonomik ve siyasi ilişkileri meşrulaştırır ve eşitliksiz toplumsal düzenlemelerin bir kuşaktan diğerine yeniden üretilmesine katkıda bulunur (Swartz, 2022, s. 129).

Bourdieu, simgesel sistemleri, “yapılandıran yapılar” olarak tanıtır: toplumsal dünyayı düzenlemenin ve anlamının aracı, bu sistemlerdir. Bu anlamda, simgesel sistemler olarak dil, mit, sanat, din ve bilim gibi farklı bilgi tarzları, dünyayı anlamının değişik yollarını temsil ederler. Dolayısıyla bilişsel bir işlev görürler. Simgesel sistemler, bir kültürün bütün mensuplarınca paylaşılan derin yapısal anlamları yönlendiren “kodlar”dır. Dolayısıyla kavram sistemleri, aynı anda hem iletişim araçları hem de bilgi araçları işlevi görür. Simgesel sistemlerin bilişsel ve bütünleştirici işlevleri vardır ancak aynı zamanda tahakküm araçları olarak da işlev görür. Hakim simgesel sistemler, hakim grupların bütünleşmesini sağlarken, ezilen gruplar için ayırım ve hiyerarşi yaratır ve tahakküm altındakileri, toplumsal ayrımların mevcut hiyerarşilerini kabul etmeye sevk ederek, toplumsal tabakalaşmanın meşruluk kazanmasını sağlarlar. Dolayısıyla siyasi bir işlev görürler. Bundan dolayı Bourdieu, inşacı ve yapısalcı bakış açılarını birleştirerek, bütün simgesel sistemlerin bilişsel, iletişimsel ve siyasi boyutlarını sıkıp içinde birbirine bağlayan bir simgesel iktidar kuramı ortaya koyar. Bu kurama göre bütün simgesel sistemler, şeyleri karşı sınıflar arasında bölüp gruplandıran ve böylece içerme ve dışlama ikili mantığı aracılığı ile anlamları doğuran bu temel sınıflandırma mantığına sahiptir. Simgesel sistemlerin mantığı, ender/yaygın, iyi/kötü, yüksek/düşük, iç/dış, eril/dişil, seçkin/bayağı gibi, düzenlenmiş bir dizi temel ikili ayırım inşa eder ve bunlar bütün zihinsel

aktivitelerimizin temelinde yatan “ilkel sınıflandırmalar” olarak işlev görür. Bütün bu karşıtlıkların en temelinde ezen- ezilen karşıtlığı vardır (Swartz, 2022, s. 121-124).

Bourdieu’ye göre, ezilenlerin mevcut düzene itaati, kaba kuvvete karşı bilinçli ve kararlı bir taviz değildir. Boyun eğiş, pratiklerin gündelik halinde, kişilerin içinde hareket ettikleri hiyerarşik toplumsal uzam ile habitusları arasındaki bilinç dışı ayarlamadan doğar; toplumsallaşmış ve önündeki dünyaya “alışmış” bedenlerin derinliklerinden çıkar. Bu durum son aşamada “tahakküm ilişkilerinin bedenleşmesini” doğurur (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 61). Bourdieu’ye göre çatışma toplumsal hayatın temel dinamiğidir. Bütün toplumsal düzenlemelerin merkezinde iktidarı ele geçirme mücadelesi yatar. Bourdieu’ye göre bu mücadele hem sembolik hem de maddi kaynaklar üzerinde yürütülür (Swartz, 2022, s. 192). Mesela Bourdieu, “alan”ların özelliğini sembolik iktidar kavramı ile ilişkilendirir. Kültürel alanlar ekonomik ve siyasi iktidardan özerklik kazandıkça sembolik iktidar kazanırlar, yani mevcut toplumsal düzenlemeleri daha kolay meşrulaştırırlar (Swartz, 2022, s. 180-181). Kültürel alanda “ortodoksi ile sapkınlık” arasındaki karşıtlık, toplumsal sınıf alanında “simgesel düzeni idame ettirme ya da alt üst etme” mücadelesinde benzerdir. Kültürel alandaki mücadele, “toplumsal sınıflar arasındaki ideolojik mücadelelerin üstü kapalı biçimlerini” üretir (Swartz, 2022, s. 187).

Sembolik iktidarı Bourdieu, kelimelerin ve onları söyleyen kişilerin meşruiyetine inancı yaratan belirli bir ilişki olarak tanımlar ve bu sembolik iktidara maruz kalanlar, ona sahip olanların meşruiyetini tanıdığı ölçüde devam eder. Ona göre simgesel bir kuvvet ilişkileri sistemi olan dilsel piyasa, özgül bir yaptırım ve sansür sistemi ile kendini dayatır, böylece dilsel ürünlerin “bedelini” belirleyerek dilsel üretimi biçimlendirmeyi sağlar. Bourdieu’ye göre insanlar arasındaki dilsel yeti eşitsizlikleri; gündelik etkileşimler sırasında, yani iki kişi arasındaki sohbette, kamusal bir toplantıda, bir seminerde, bir iş görüşmesinde, radyoda ya da televizyonda, sürekli ortaya çıkar. Dilsel yeti, insanlar arasında farklılıklar yaratacak biçimde işlev görür ve iktisadi mallar piyasasında olduğu gibi, dilsel mallar piyasasında da tekeller vardır. Bunun en iyi görülebileceği yer siyasettir: Siyasette sözcüler, bir kolektifin iradesinin siyasal olarak meşru ifade tekeli ellerinde bulundurdukları için, sadece temsil ettiklerini yararına değil aynı zamanda çoğu kez temsil ettiklerinin yerine de konuşurlar. (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 202-205).

Bourdieu dilin simgesel iktidar araçlarından biri olduğunu vurgulayan şu örneği verir: “Kısacası bir Fransız, bir Cezayirliyle ya da siyah Amerikalı, bir WASP

(Beyaz, Anglo-Sakson, Protestan) ile konuşurken, birbiriyle konuşan iki kişi değildir söz konusu olan: onlar aracılığıyla tüm bir sömürgecilik tarihi ya da Amerika Birleşik Devletleri'nde siyahların (ya da kadınların, işçilerin, azınlıkların vb.) iktisadi, siyasal ve kültürel olarak tahakküm altına alınmasının tarihidir” (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 200). Yine dilsel tahakkümle bağlantılı sembolik şiddet deneyimine Nijerya'dan örnek verir. Nijerya'da “yerli olan her şeye karşı içselleştirilmiş bir aşağılama”nın sürekli kendini yinelemesinden dolayı devlet olarak bağımsız oldukları halde kendi dillerinin okullarda öğretilmesine izin vermezler. Oradaki insanlar, İngilizceyi “nazal telaffuzu” ile konuşabilmek için İngilizlerin bedensel alışkanlıklarını da edinmeye çalışırlar (Bourdieu, 2019, s. 54).

Bourdieu'ye göre sembolik şiddeti uygulayıcıları, toplumdaki büyük kategorileştirme uğrakları olan mit, din, okul, bilim, siyaset, hukuk ve zincirin en ucunda, “simgesel sermaye bankası” ve sınıflandırma mücadelelerinin nihai hakemi olarak tanımladığı devlettir. Ancak onun gözünde, yapılarını doğallaştırma ve düzenini ezelleştirme yoluyla dünyayı algılama ve değerlendirme şemalarının aşılması olarak sembolik şiddetin gerçekleşmiş paradigması, “eril tahakküm” olmuştur (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 361). Bourdieu şöyle söyler:

Erkekler, simgesel iktidarı korumaya ya da genişletmeye çalıştıkları evlilik stratejilerinin *öznesiyken*, kadınlara, her zaman ittifakları tescil etmeye yönelik simgeler gibi dolaşıma girdikleri bu mübadelelerin *nesnesi* olarak davranılmıştır. Kadınlar, böylece simgesel bir işlevleri olduğundan, bekaret ve edeple tanımlanan kadın faziletine ilişkin erkek idealine uyarak, fiziksel değerlerini ve cazibe güçlerini arttırmaya has bedensel ve kozmetik özellikler de donanarak, simgesel değerlerini korumak için sürekli uğraşmaya zorlanırlar (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 264).

Bourdieu'ye göre sembolik iktidar olarak “devletin büyüünü” tanımlayan şeyin (yalnızca üstün ve ayrı değil, aynı zamanda kendisini “kabul görmeye, tanınmaya değer olarak kabul eden ve öyle kabul edilen” bir seçkinin -etkin anlamda- kuruluşunda olduğu gibi) kutsal toplumsal hiyerarşiler ve ayrımlar üretme, takdis etme gücü olduğunu gösterir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 277). Zaten ona göre toplumsal yasalar, altlarında yatan kurumsal koşulların sürmesine izin verildiği süreçte var olan, zamanla ve mekanla sınırlı *toplumsal düzenliliklerdir*. Bu toplumsal yasalar Durkheim'in “önüne geçilemez zorunluluklar” adını verdiği şey değil de aslında toplumsal kökenlerin bilgisine sahip olunması halinde, çoğunlukla siyasal olarak bozulabilecek tarihsel ilişkilerdir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 93). Bourdieu'nün eserlerine damgasını vuran en önemli meselelerden biri, ayrıcalık ve

iktidar eşitsizliklerinin, farkında olunmadan ve herhangi bir kamusal direnişle karşılaşmadan bir kuşaktan diğerine nasıl kendini devam ettirebildiğidir (Swartz, 2022, s. 264). Bourdieu, Bachelard'ın “ancak gizli olanın bilimi vardır” sözünü alıntılıyarak sosyal bilimde gizli olanı açığa çıkarmanın bir toplumsal eleştiriyi beraberinde getireceğini ve sosyal bilim güçlendikçe bu eleştirinin de güçleneceğini, etkililiklerini kısmen yanlış tanınmalara borçlu olan mekanizmaları açığa çıkaracağını, böylece simgesel şiddetin temellerine ulaşmayı başaracağını söyler (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 259). Zaten Bourdieu, kendi sosyolojisini simgesel şiddetin değişik biçimlerine karşı bir mücadele aracı olarak görür (Swartz, 2022, s. 136).

İktidarlar, sembolik şiddeti uygularken farklı araçları ve yöntemleri kullanmaktadır. Genellikle sanat, eğitim ve medya alanlarında kullanılan araçlar öne çıkmaktadır ancak sembolik şiddet, sadece bu alanlarda görülmez, toplumun sinir uçlarına kadar sirayet etmiştir. (Yarım Altunay, 2021 s. 118).

1.3.8. Sembolik Şiddet üzerinden İdeoloji ve Hegemonyayı Okumak

Bourdieu bir röportajında sembolik şiddet kavramını ideoloji kavramı yerine de kullandığını ifade eder: “Bu kavramı (ideoloji kavramı) maruz kaldığı istismarlardan korumaya ve onun bazı kullanımlarını kontrol altına almaya çalıştığımdan, ideolojinin yerine “sembolik tahakküm, sembolik güç veya sembolik şiddet” gibi kavramları kullanmayı deniyorum. Sembolik şiddet kavramıyla, algılanmayan gündelik şiddet biçimlerini görünür kılmaya çalışıyorum [...] Bazen kavramları parlatmamız gerekir. İlk, daha kesin konuşmak ve ikinci olarak, kavramları daha canlı kılmak için” (Bourdieu & Eagleton, 2011:398-399). Başka bir yerde ise o “simgesel sistemler sadece bilme araçları değildir; aynı zamanda *tahakküm* araçlarıdır (Marks'ın söz dağarcığında “ideolojiler” ve Weber'de “teodiseler”)” der (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 48). Toplum üzerine tahakküm kurmaktan bahsedilince akla Gramsci'nin ortaya attığı hegemonya kavramı gelebilir. Ona göre devleti yöneten egemenler, toplum üzerinde hegemonyasını oluştururken bir yandan ordu, polis, yargı sistemi ve hapishanelerle “zor” gücünü, diğer yandan okullar, ibadethaneler ve devletten görece bağımsız olarak varlığını sürdüren dernekler ve kulüplerin toplumda “rıza” üretme kapasitelerini kullanırlar (Gökbel, 2019. s. 38).

Gramsci'ye göre sivil toplum yapısının en üst düzeye ulaştığı gelişmiş Batı toplumlarında, sınıf tahakkümü devletin baskıcı aygıtlarının yanı sıra neyin doğal, neyin normal olduğunu inandırıcı bir dille tanımlayarak var olan toplumsal düzeni

koruyan ve destekleyen düşünme biçimine dayanmaktadır. Gramsci, egemen sınıfların kurdukları kültürel ve ideolojik hegemonya aracılığıyla rıza ve onay üzerine kurulmuş bir sivil toplumu yönlendirerek kendi ideolojik tutumlarını toplumun bütününe benimsettiğini iddia etmiştir (Ulaş, 2002, s. 621). Ancak Bourdieu, *Eril Tahakküm* kitabında Gramsci'ye şöyle bir itiraz geliştirir: “Tahakkümün bu özgün biçimini [sembolik tahakkümü] anlayabilmek için, (kuvvetler tarafından yapılan) “zor” ile (sebeplere yönelik) “rıza”, mekanik baskı ile gönüllü, özgür, düşünülmüş, hatta hesaplanmış itaat arasındaki zorlama seçimi aşmak gerekir. Etnik, cinsel, kültürel veya dilsel, ne tür olursa olsun sembolik tahakkümün etkisi kendini saf bir tanıma bilinci mantığıyla değil, habitus'un kurucuları olan algılama, anlama ve eylem şemaları aracılığıyla gösterir; bunlar bilincin kararlarının ve istencin denetimlerinin ötesinde, [kişinin] kendisi için dahi bütünüyle karanlıkta kalan bir tanıma ilişkisi yaratır (Bourdieu, 2019, s. 55). Yani tahakküm altındaki birey, neler olup bittiğinin farkında olmadığı için veya “yanlış tanıma” sonucu, kendi çıkarlarıyla egemenlerin çıkarlarının aynı olduğunu düşündüğü için ayrıca bireyin “rıza”sının alınmasına gerek yoktur.

İyi bir Bourdieu tilmizi olan Loic Wacquant, Bourdieu'nün simgesel şiddet teorisi ile Gramsci'nin hegemonya teorisi arasındaki en önemli farkın simgesel şiddetin hiçbir etkin aşılama ve ikna çabası içermediğini söyler ve Bourdieu'den şu alıntıyı yapar: “Toplumsal düzenin meşrulaştırılması [...] bazılarının sandığı gibi, özellikle yönlendirilen bir propaganda veya simgesel dayatma eyleminin ürünü değildir. Faillerin toplumsal dünyanın nesnel yapılarına, bu nesnel yapıların ürünü olan algı ve değerlendirme yapılarını uygulamasının ve dolayısıyla dünyayı aşikar olarak kavramaya eğilimli olmalarının sonucudur” (Aktaran Wacquant, Bourdieu, 1987c, s. 160-161).

Stuart Hall'de tıpkı Gramsci gibi ideoloji alanını, hegemonya kurma mücadelesi olarak görür. O, *Kodlama ve Kodaçım* (Encoding, Decoding) makalesinde “gönderen/mesaj/alıcı” şeklindeki klasik iletişim modeli yerine “üretim, dolaşım, dağıtım/tüketim, yeniden üretim” biçimindeki iletişim modelini önerir (Hall, 1993, s. 85). Hall, ideolojinin, söylem alanında oluştuğu ve fikirlerin, anlamların, kavramların, inançların ve kültürel kodların söylem üzerinden taşındığını söyler [(Hall, 1993, s. 85). (Gökbel, Ç. 2019, s. 45)]. Yani söylem “anlam” (kod) üretmezse “tüketim” (kodaçımını) de gerçekleşmeyecektir (Hall, 1993, s. 86).

Ancak Hall'e göre egemenler medyayı kullanarak "rıza" üretmeye çabalarlarken karşılarında tamamen edilgen bireyler yoktur. İzler kitle heterojen olduğu için her biri, kendilerine sunulan hâkim ideolojik biçimler ve anlamlarla farklı biçimlerde temas kurarlar. (Gökbel, Ç. 2019. s. 46). Oluşturulan mesaj, alıcının çeşitli kodlama ya da alımlama biçimleriyle birlikte değerlendirilir. Burada üç tip konumlanma ortaya çıkar:

1. Karşılılık Konumu: Egemenlerin ürettiği içeriklerle izler kitlenin alımlamalarının uyduğu pozisyonudur. Çoğunlukla rastlanan, kodlama ve kodaçımleme momentleri arasındaki *bir miktar karşılıklıdır*. Burada "karşı karşıya gelme" [uyumlu olma] verili değil, kurulmuş bir durumdur. "Doğal" olmayıp, iki farklı moment arasındaki ilişkinin ürünüdür. Profesyonel kodların egemen tanımlamaları, yalnız *açıkça* bunların işleyişini baskın yöne çekerek yeniden üretir. Buradaki ideolojik yeniden üretim kasıtsızca, bilinçsizce, "insanların sırtı dönükken" gerçekleşir (Hall, 1993, s. 96).

2. Müzakereli Konum: Egemenler, kurdukları bağlantılar eksik, ters ya da gizemli olsa da olayları açıkça ya da ima yoluyla büyük genellemelere, dünya görüşüne bağlar, sorunlarla ilgili "geniş bakış açıları" getirir, olayları "ulusal çıkar"la ya da jeopolitikle ilgili gösterirler. Bu konumdaki izleyiciler, genellikle neyin baskın olarak tanımlandığını ve profesyonelce anlamlandırıldığını bilir. Müzakereli konumda bulunanların uyguladığı kodaçımleme, uyumlu ve karşıt elementlerin bir karışımını içerir: Büyük anlamlandırmalar (soyutlamalar) yapmak için egemen tanımların meşruluğunu kabul ederken, daha kısıtlı, durumsal (yerleşik) bir düzeyde, kendi kurallarını koyarlar. Müzakereli koda Stuart Hall şu örneği verir: "bir işçinin, grev yapma ve ücretlerin dondurulmasına itiraz hakkını kısıtlayan bir Sanayi İlişkileri Bildirisi'ne [verdiği] tepkisidir. "Ulusal çıkar" düzeyinde kodaçımleyici egemen tanımı benimseyerek "enflasyonla mücadele için daha az para kazanmayı kabul etmeliyiz" diyebilir" (Hall, 1993, s. 97).

3. Muhalif konum: İzleyicinin, egemen söylemi harfi [düzanlamsal] ve yananlamsal olarak her yönüyle tam olarak anlaması, ama mesajı [baskın olandan] *global* olarak aksi yönde kodaçımlemesi durumudur. Kişi mesajın bütünlüğünü bozarak, tercih ettiği kodla, alternatif bir referans çerçevesi içinde kendisine göre yeniden kurar. Hall burada yine aynı örneği vererek şöyle der: "İzleyicinin ücretlerin kısılması üzerine bir tartışmayı dinlemesi, ama "ulusal çıkarlar" sözünü her duyduğunda bunu "sınıf çıkarı" olarak "okuması" buna bir örnektir. Kişi *karşıt kod* olarak adlandıracağımız bir kod

içinde hareket etmektedir. Burada “anlamlandırma politikası” –söylem içindeki mücadele- başlamıştır” (Hall, 1993, s. 97).

Stuart Hall’e göre egemenlerin, hegemonya kurma çabaları, bir kere de oluşturulup bitmez, her an devam eder. Buna karşın insanların en azından bir kısmı hemen teslim olmazlar; direnirler, mücadele ederler ve kendi bakış açılarını ortaya koyup değişik tavırlar alırlar. Bu noktadan bakıldığında Gramsci’den ziyade, Hall’ün pozisyonunun, Bourdieu’ye daha yakın olduğu söylenebilir.

Toplumda “rızanın imalatı”nında bahsedildiğinde Herman ve Chomsky de ilk anda akla gelebilecek düşünürlerdendir. Aynı ismi taşıyan kitaplarında kitle medyasını, egemenlerin sembollerini ve mesajlarını sıradan insanlara ileten bir sistem olarak tarif ederler. Onlara göre kitle medyasının işlevleri; bireyleri toplumun bütününe entegre eden değerleri, inançları ve davranış kodlarını aşılacak ve ayrıca eğlendirmek, avutmak, bilgi vermektir. (Herman ve Chomsky, 2017, s. 72).

Onlara göre haberler topluma aktarılırken “propaganda modeli” adını verdikleri bazı “süzgeçlerden” geçer. Herman ve Chomsky’ye göre “bir propaganda modeli medyanın “toplumsal amacının”, ülke halkı ve devlet üzerinde hakimiyet kuran imtiyazlı grupların ekonomik, toplumsal ve siyasal gündemini aşılacak ve savunmaktır” (Herman ve Chomsky, 2017, s. 362).

Propaganda modelinin bu süzgeçlerini beş temel başlık olarak şöyle sıralarlar:

- 1). Hakim kitle medyası şirketlerinin büyüklüğü, tekelleşmiş mülkiyeti, medya şirketinin sahibinin serveti ve daha rahat kar etme yönelimi.
- 2). Kitle medyasının temel gelir kaynağı olarak reklam verenler.
- 3). Medyada sunulan haberlerin, hükümet, iş dünyası ve bu temel kaynakların ve gücün faillerinin finanse ettiği ve onayladığı “uzmanlar”ın sağladığı bilgilere dayanması.
- 4). Egemenler tarafından medyayı disiplin altına almak için bir araç olarak kullanılan “tepki üretimi” mekanizmaları (sivil toplum kuruluşları, dernekler veya hükümetin bizzat kendisinin “tepki üretimi” gibi).
- 5) Ulusal bir din ve denetim mekanizması olarak “anti-komünizm” (Herman ve Chomsky, 2017, s. 72).

Herman ve Chomsky, araştırmalarını ‘batı medyası’ üzerinden yaparlar ve onlara göre ABD medyasında uygulanan büyük ölçüde otosansürdür. Bu otosansür,

“bir yandan, haber kaynağının gerçeklere ve medyanın örgütsel yapısının gereklerine uygun davranan muhabirler ve yorumcular tarafından, diğer yandan mülk sahipleri, piyasa ve hükümetteki diğer iktidar merkezlerinin dayattığı kısıtlamaları uygulamak üzere seçilmiş ve çoğu kez bunları içselleştirmiş olan medyadaki üst düzey kişiler tarafından uygulanır” (Herman ve Chomsky, 2017, s. 67).

Pierre Bourdieu, medyadaki sansürü ve otosansürü elbette kabul eder ancak ona göre medyadaki baskılar otosansürü de aşan boyuttadır: “Devletin yüksek kademelerindeki yetkililere, eylemleri, kararları ve gazetecilik alanlarına müdahaleleriyle (söyleşiler, basın konferansları vb.) gazetecilik *gündemini* ve olayların önem sırasını belirlemeleri için sembolik bir güç verildiği unutulmamalıdır” (Bourdieu, 2021d, s. 90). Örneğin hükümet yetkilileri, medyayı yalnızca ekonomik baskılarla değil uyguladıkları meşru bilgi tekeliyle de etkilerler. Bu bilgi tekeli hükümet yetkililerine medyaya karşı gereken ‘güc’ü sağlar (Bourdieu, 2021d, s. 89). Yukarıda da belirtildiği gibi doxa, “devlete hakim olanların bakış açısını” ortakduyu olarak toplumda ve dolayısıyla medyada tesis eder (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 362). Bourdieu, bu durumu şöyle ifade eder:

“Toplumsal bir dünyanın ortasına doğduğumuz için, belli postulatları, aksiyomları kendiliğinden ve bize aşılması gerekmeksizin kabul ederiz. İşte bu nedenle, nesnel yapılar ile bilişsel yapılar arasındaki dolaysız uyumdan doğan, dünyanın *doxa* olarak kabulünün analizi, gerçekçi bir tahakküm ve siyaset teorisinin gerçek temelidir. “Gizli ikna” biçimlerinin en amansız, basit bir biçimde *şeylerin düzeni* aracılığıyla uygulanandır” (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 362).

Yine Bourdieu’nün sembolik şiddet kavramı, Louis Althusser’in görüşlerini hatırlatabilir. O, Marksizmin basit “altyapı üst yapıyı belirler” modelini daha da karmaşıktırarak, toplumun farklı düzeylerinin belirli ölçülerde örtüşükleri ve toplumun daha fazla belirlendiği iddiasında bulunur. Althusser’in üstyapıya, ekonomik altyapının işleyişinde affettiği önem, özellikle “devletin ideolojik aygıtları” kavramında görülür. Althusser kapitalizm gibi bir sistemin geçen zamana direnebilmesi için üretim ilişkilerini yeniden üretmesi gerektiğini savunur. Bu yeniden üretimin önemli bir bölümü de siyasi partileri, dini kurumları, eğitim kurumlarını, aileyi, kitle iletişim araçlarını, spor, sanat ve edebiyat gibi kitle kültürlerini içeren devletin ideolojik aygıtlarının işleyişi aracılığıyla yapılır. Bütün bu aygıtlar bireyleri kapitalist sınıfın tahakkümünü destekleyen bir dizi düşünce ve değer olan başat ideolojinin tahakkümüne tabi kılarak, insanları var olan sistemle bütünleştirir.

Althusser'e göre egemen üretim ilişkilerinin taşıyıcıları olan insanların görevlerini benimsemelerini sağlayan bir tür "toplumsal tutkal" olarak hizmet eden ideoloji, geleceğin sınırsız toplumları da içinde olmak üzere her türden toplumun zorunlu bir özelliğidir (Ulaş, 2002, s. 56). Althusser'in kuramına göre ideoloji, özneyi yaratan bir işleve sahiptir. Bu da toplumsal koşulların ideoloji tarafından inşa edildiğinin açık bir göstergesi olarak kabul edilir (Turner'den aktaran Gökbel, 2019. s. 44).

Bourdieu devlet, eğitim sistemi, kilise, siyasal partiler gibi yapıların 'devletin ideoloji aygıtları' değil birer alan olduklarını ifade eder. Daha önce de açıklandığı gibi en yüksek alan da toplumdur ve sosyal, iktisadi, kültürel ve sembolik tüm alanlar toplum alanının içindedir ve birbirleri ile bağlantılıdır (Yüksel, 2023, s. 33). Bourdieu'nün alan kavramı ile Althusser'in "devletin ideolojik aygıtı" kavramı arasındaki temel fark, alanın, hakim güce karşı direnişin söz konusu olduğu bir mücadele arenası olmasıdır.

Tahakkümle ilgili önemli analizler ortaya koyan Foucault'ya göre iktidar, toplum üzerindeki tahakkümünü, özne üzerindeki sistematik kontrol ve kurumsal söylem ile kurar (Colaguari, 2010, s. 395). Bourdieu kendi anlayışı ile Foucault'nun tahakküm kuramı arasında fark olduğunu düşünür; kendi çerçevesinin direnişe imkan verdiğini, Foucault'nun anlayışının ise vermediğini savunur. (Swartz, 2022, s. 172).

Bourdieu'ye göre sosyal bilimciler, nesnelci ideoloji üretmeye -böylelikle simgesel şiddetin üreticileri olmaya- özellikle meyillidirler, çünkü toplumsal dünya ile ilgili idealleştirmelerinde hem kendi entelektüel pratiklerini hem de araştırmalarına konu olan kişilerin pratiklerini belirleyen toplumsal ve tarihsel koşulların farkında değillerdir (Swartz, 2022, s. 89).

Bourdieu'ye göre, bu boyun eğiş, pratiklerin gündelik halinde, kişilerin içinde hareket ettikleri hiyerarşik toplumsal uzam ile habitusları arasındaki bilinç dışı ayarlamadan doğar; toplumsallaşmış ve önündeki dünyaya "alışmış" beden derinliklerinden çıkar. Son aşamada "tahakküm ilişkilerinin bedenselleşmesinin" ifadesidir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 61). Bourdieu için sosyoloğun görevi, toplumsal dünyayı bir kader ve bir doğa olmaktan çıkarmaktır, yani iktidarın icrasını örten ve tahakkümü sürdüren mitleri yıkmaktır (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 90). Toplumda "sembolik şiddet her yerdedir çünkü derinlerde 'etkili ve verimli bir iktidar biçimi' olarak güç alanına yerleştirilmiştir. Egemen sınıfların üyelerinin az çok çaba

göstermesi gerektiğinden egemenliklerini sürdürmek için enerji harcarlar. Sembolik şiddet de hiçbir yerde değildir çünkü daha nazik ve daha inceliklidir. Diğer şiddet türlerine göre, tanımlanması ve karşı konulması daha zordur” (Schubert’ten aktaran Cui ve Worrell, 2019, s. 251).

Peki bu sembolik şiddet cenderesinden kurtulabilmek mümkün müdür ve nasıl bir yol izlenebilir? Öncelikle sembolik şiddetin farkına varmak, toplum içindeki kodlarını çözmek ve sembolik şiddeti bilince çıkartmak gerekir. Bourdieu, bunun çok zor olduğunu belirttikten sonra şöyle der:

“Sembolik şiddetin kaynağında, aydınlatmanın kafi geleceği şaşkın bilinçler değil, kendilerinin de ürünü oldukları tahakküm yapılarıyla uyumlu yatkinlikler yattığı için, sembolik tahakkümün kurbanlarının mütehakkimlerle olan işbirliği ilişkisinde bir kopuş, ancak hükmedilenlerin hem hükmedenler hem de kendileri hakkında hükmedenlerin bakış açısını benimsemelerine yol açan yatkinlikleri üreten toplumsal koşullarda köklü bir dönüşüm gerçekleştiğinde ortaya çıkabilir. Sembolik şiddetin, bilinç ve istek düzleminin aşağısında bir tanıma ve tanımama pratiği aracılığıyla uygulamaya geçebilir; tüm görünüm, buyruklar, imalar, cazibeler, tehditler, sitemler, düzenler ve düzen çağrıları da taşıdıkları “hipnotik güçleri” bu pratikten devşirirler. Ancak ve ancak yatkinliklerin işbirliğiyle işlevini yerine getiren tahakküm ilişkisi, kendi *sürekliliği veya dönüşümü için*, bu yatkinliklerinde birer ürünü olduğu yapıların sürekliliği veya dönüşümüne derinden bağlıdır” (Bourdieu, 2019, s. 58-59).

İyi bir Bourdieu takipçisi olan sosyolog Bridget Fowler’e kulak verildiğine Bourdieu’nün bütün çabasının toplumsal adaletsizliklerle mücadele olduğunu şöyle dile getirdiği görülür: “Bourdieu, doğrusunu söylemek gerekirse, esas itibariyle adalet meselesiyle, toplumsal adaletsizliği hangi düzeneklerin geleneksel kıldığıyla ve bu bilginin dönüştürücü sonuçlarıyla ilgilenen büyük toplum filozoflarının uzantılarından biridir” (Susen ve Turner, 2019, s. 80).

Bourdieu, hayatına felsefeci olarak başlayıp sonradan sosyolog olmayı seçtiği için iki disipline de son derece hakimdir. Wacquant’la yaptığı söyleşisinde alan mefhumunu açıklarken “Alan kavramı, gerçeklik karşısında bizi pozitivist bir ampirizmin teorik boşluğundan olduğu kadar teorik söylemin ampirik boşluğundan da kurtaran, tutarlı bir yinelenen sorular sistemi sunar” der (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 159). Yani sosyolojinin teoriden yoksun sadece istatistiki bilgilere indirgenmiş halini reddettiği gibi felsefenin de toplumsal hayatla sınınamamış sadece teorik bir takım spekülasyonlarla dünyayı anlamlandırma çabalarını reddeder. O, sahada yaptığı

ampirik çalışmalar neticesinde teorilerini geliştirir ve geliştirdiği teorileri, biteviye yaptığı saha çalışmalarıyla teyit eder.

2.1. Medyada Sembolik Şiddet

2.1.1. Literatür Tartışması

2.1.1.1. Sembolik şiddet üzerine yapılan çalışmalar (genel bir literatür)

Literatürde sembolik şiddet üzerine yapılan çalışmaları üç kategori üzerinden değerlendirmek mümkündür. Bu çalışmalar meseleyi insan hakları, toplumsal cinsiyet ve medya konuları üzerinden ele almışlardır. Sembolik şiddet toplumsal bir mesele olduğu için bazı çalışmalarda bu genel kategoriler arasında geçişler tespit edilmiştir. Bazı çalışmalarda hem insan hakları hem toplumsal cinsiyet hem de medya konusunun iç içe ele alındığı görülmüştür. Bazı çalışmalarda ise iki konunun birlikte çalışıldığı saptanmıştır.

Yine de kategorize edildiğinde sembolik şiddeti insan hakları bağlamında ele alan şu çalışmalara ulaşılmıştır: Dan Cui ve Frank Worrell, Kanada üniversitelerinde ırkçılığa ve ayrımcılığa uğrayan Çinli öğrencilerle bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmaya göre bazı Çinli gençler, medyanın ırkçı söylemlerine karşı direniş gösterirken, bazıları da içselleştirilmiş ırkçı sosyal yapılar nedeniyle tepkisiz kalmaktadır (Cui ve Worrell, 2019, s. 239). Tanya Pieterse, Vanessa Stratford ve Juan A. Nel, Güney Afrika'daki nefret olayları üzerinden sembolik şiddet ile aleni şiddet arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu çalışma, nefret ve önyargı izleme formu ve eşlik eden bir kullanıcı kılavuzu kullanılarak yapılmıştır. Veriler, tematik analiz kullanılarak kategorilere, temalara ve yorumlara ayrılmıştır. Sembolik şiddet ve açık şiddet arasındaki ilişkiyi açıklanarak nefret olaylarına ilişkin anlayış aydınlatılmaya çalışılmıştır. (Pieterse, Stratford ve Nel, 2018, s. 31-43). Yine Pierre Bourdieu'nün henüz Türkçeye çevrilmemiş eseri olan "Acts of Resistance" 1998 yılında yayınlanmıştır. Bourdieu bu kitabında baskın söylemin sembolik gücünün, büyük bir kısmını oluşturan birliktelik görüntüsünü kırmayı umarak yazılarını yazdığını belirtiyor. Fransa'da devletin, birçok alanda sosyal politikalarından vazgeçmeye başladığını ve bunun derin yoksullukla mücadele eden insanlar başta olmak üzere her türlü acıya neden olduğunu belirtiyor (Bourdieu, 2000, s. 84). Claudio Colaguori, sembolik ve somut şiddet arasındaki diyalektik ilişkiyi anlamaya çalışırken, sembolik şiddetin somut fiziksel şiddetle birleştiğini ve sosyal kontrolün bir formu olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, sembolik şiddet kavramının,

mevcut eleştirel sosyoloji diline daha iyi yerleştirilebilecek olan iktidar ilişkileri ve egemenlik biçimleri hakkında konuşmak için uygun olup olmadığı da tartışılmaktadır (Colaguori, 2010, s. 388- 400). Ferdi Gultom ve Farid Pribadi, Stuart Hall'un Temsil Teorisi ve Bourdieu'nün Sembolik Şiddet Teorisini kullanılarak kültürel uygulama için temsilin önemini vurguluyor ve kültürün paylaşılması için aynı deneyimlerin, kültürel kodların, aynı "dili" konuşmanın ve aynı kavramları paylaşmanın gerekliliğini belirtiyor. TV programlarında engellilere karşı şiddet içeren programların rapor edilmesi gerektiğini vurguluyor (Gultom ve Pribadi, 2021, s. 301-317). Max Benavidez, sosyal varlıklar olarak yaşadığımız sosyal alanlarda çeşitlilik kavramı ve uygulamasını ileriye taşımak için anlamlı, özgün ve yaratıcı bir söylem sağlayan geçici bir sözlük geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada, önyargının bilinçli tutumlar, onaylanan inançlar ve niyetli davranışlarla çeliştiği, örtük önyargının öznel değerlendirmeleri ve önyargının konusu olan kişilere yönelik davranışları etkilediği belirtilmektedir (Benavidez, 2011, s. 1-24). Kudakwashe Vanyoro, taslak bildirisinde, medyanın göçmenler ve yabancılara karşı önyargılı tutumları teşvik ettiğini ve bu tutumların toplumda şiddet ve ayrımcılık yarattığını tartışıyor. Metin, medyanın haberlerindeki çerçevelerin, okuyucuların olayları nasıl yorumladıklarını ve göçmenlere karşı önyargılarını nasıl şekillendirdiğini vurguluyor. Medyanın göçmenler hakkında daha dengeli bir görüntü sunması gerektiğini ve yapılan bu tür araştırmaların medya tarafından kullanılması gerektiğini savunuyor (Vanyoro, 2015, s. 1-22).

Sembolik şiddeti toplumsal cinsiyet bağlamında ele alan şu çalışmalara ulaşılmıştır: Kristen M. Budd, sembolik şiddet ve cinsiyet eşitsizliği konularında uluslararası ve karşılaştırmalı araştırmaların yapılması gerektiğini vurgular. Yazara göre medya, sembolik şiddetin kültürel yeniden üretiminde önemli bir rol oynadığı için bu şiddetin farklı ülkelerde nasıl farklılaştığı veya benzerlik gösterdiği incelenmelidir. Medya, cinsiyet hiyerarşisini yaygınlaştırır ve erkek ayrıcalığını ve kadınların baskılanmasını teşvik eder. Bu nedenle, sembolik şiddetin farkındalığı arttıkça, toplumsal değişim ve cinsiyet eşitliği için bir fırsat sunabilir (Budd, 2015, s. 1- 12). Sue Ann Barratt, iki farklı olaya ilişkin haberlerin yorum bölümlerindeki çevrimiçi yorumları inceleyerek kadınların cinsiyetçi ve mizojenist (kadın düşmanı) yargılarla karşı karşıya kaldığını gösteriyor. Barratt, kadınların cinsiyetçi yargılara karşı mücadele etmek için daha fazla çaba sarf etmeleri gerektiğini ve çevrimiçi

ortamların kadınlar için daha güvenli hale getirilmesi gerektiğini savunuyor (Barratt, 2018, s. 2-17). Mehmet Özer, Sembolik şiddet teorisinin medyanın cinsiyet ilişkilerini ve toplumsal yapıyı yeniden ürettiğini iddia eder. Araştırma, Türk televizyon dizisi Yeni Gelin'in ilk sezonunun 15 bölümünü analiz ederek sembolik şiddetin farklı alt kategorilerini belirlemiştir (Özer, 2019, s. 34-40). Emelina Galarza Fernández, Rosa Cobo Bedía ve Mar Esquembre, kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için kamu kurumlarının uygulayabileceği çözümler arasında, medyanın kadınları yanlış temsil etmesi ve toplumun kadınlara davranışıyla ilgili olarak özellikle önemli olan iki çözümü vurgulamaktadır. Bu çözümler, medyanın kadınları temsilini iyileştirmek için talep edilen cinsiyet eşitliği kotalarını kabul etmek ve organize sivil topluma cinsiyet perspektifinden medya okuryazarlığı sağlamaktır. Bu yazarlar, feminist teorisinin toplumsal cinsiyetin ortaya çıkmasına kadar dikkate alınmayan gerçekleri açıklamaya yönelik yeni analitik kategoriler oluşturduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet konusunda uzmanlaşmış kişilerin, kadın ve feminist dernekleri için eğitim faaliyetleri düzenlemesi önemli görülmektedir (Fernandez, Bedia ve Cerda, 2016, s. 1-15).

Daha önce de vurgulandığı üzere sembolik şiddet kendini insan hakları, eğitim, toplumsal cinsiyet, ırçılık, ayrımcılık, sınıfsal eşitsizlik vb. birçok alanda gösterir. Ancak bu alanlar tamamen birbirinden bağımsız değildir. Çoğu kez bu alanlar arasında birliktelikler ya da iç içe geçmeler görülür. İnsanlar aynı anda hem kadın oldukları hem işçi oldukları hem de etnik kimliğinden ötürü sembolik şiddete maruz kalabilirler. Tahakküm altındakilerin maruz kaldığı bu sembolik şiddetin izleri medyadan takip edilebilir. Bundan dolayı literatürde sembolik şiddet ve medya ilişkisi üzerine yapılan çalışmalara bakılmıştır.

2.1.1.2. Medya ve sembolik şiddet ilişkisine dair yaklaşımlar (Dünya'dan Türkiye'ye)

Uluslararası literatüre bakıldığında medya ve sembolik şiddet üzere yapılmış şu çalışmalara ulaşılmıştır:

Simon Rogerson, özellikle, ICT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) sektöründeki cinsiyet dengesizliği gibi belirli konulara odaklanmasına rağmen, diğer iş alanlarına da uygulanabilecek endişeleri ele almaktadır. Yazar, internet tarafsızlığına karşı çıkarak, çevresel bir etik çerçeve önermektedir. Ayrıca, otomatik sistemlerin ahlaki

kararlar alabileceği gerçeğine ve bu durumun yaratabileceği sorunlara dikkat çekmektedir. Makale, teknolojinin hızlı gelişimiyle ortaya çıkan etik sorunları ele alarak, tartışmaları teşvik etmektedir (Rogerson, 2008, s. 398). Arlene Ferguson-Somerville, bir dilbilim analizi çalışmasının amacı ve yöntemini açıklamaktadır. Popülizmin özelliklerinin seçilen gazete başlıklarında var olup olmadığını anlamak için bir eleştirel söylem analizi yaklaşımını benimsemiştir. Manipülatif söylem stratejilerinin kullanımı ve popülist temaların kullanımı gibi konuları ele alınmaktadır. Bu nedenle, yaptığı çalışma, nesnel bir ton taşır ve Bourdieu'nün kuramlarını da kullanarak eleştirel bir analiz sunar (Ferguson-Somerville, 2023, s. 81). V. M. Slyusar, bilgi şiddetinin farklı formlarını ve etkilerini ele almaktadır. Bu şiddet türleri arasında "kurgusal şiddet", "akışkan şiddet" ve "reklam şiddeti" bulunmaktadır. Yazar, bilgi şiddetinin toplumsal bir sorun olduğunu ve doğru bilgiye erişim için bir kültür oluşturmanın önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, Wikipedia gibi evrensel bir ansiklopedinin varlığı, doğru bilgiye erişimi kolaylaştırmış olsa da, yanlış bilgi üretme olasılığını da artırmıştır. Yazara göre, bilgi doğrulama kültürünün oluşturulması gerekmektedir (Slyusar, 2019, s. 1-11). Wening Udasmoro, Endonezya televizyonunda sembolik şiddetin nasıl uygulandığı ele alınmaktadır. Ona göre televizyon, özellikle de sinetronlar (dizi film), toplumun ideolojisi ve ortak akılını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Televizyonun dil ve imaj kullanımı, sembolik şiddetin inşasına katkıda bulunmaktadır. Bu sembolik şiddet, kadınların cinsiyet rolleri, görünüşleri ve güzellik algıları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yazara göre, televizyonun günlük anlatıları, toplumun zihinlerini şekillendirmekte ve ideolojileri inşa etmektedir ancak izleyiciler bu inşanın farkında değildirler (Udasmoro, 2013, s. 1-11). İrfan Ajvazi, "Pierre Bourdieu's 'On Television'" adlı makalesinde, Pierre Bourdieu'nün televizyonun toplumsal alandaki etkisi hakkındaki görüşlerini ele almaktadır. Yazara göre Bourdieu, televizyonun gücü ve etkisi nedeniyle basın ve kültür üzerinde sorunlar yarattığını savunuyor. Televizyonun, diğer tüm medya araçlarından daha fazla izleyici çekebildiği ve bu nedenle ekonomik, politik ve halka açık baskılara daha fazla maruz kaldığı belirtiliyor. Ona göre Bourdieu, gazetecilerin ve politikacıların eylemlerine, reklamcılara ve pazar sistemlerine yönelik eleştirilerde bulunuyor ve toplumsal alandaki farklı sermaye türlerini ve insanların günlük yaşam pratiklerini anlamak için analitik kavramlar öneriyor. (Ajvazi, 2022, s. 1-4).

Yukarıdaki çalışmalardan farklı olarak yaptığımız bu tez çalışmasında sembolik şiddetin televizyondaki deprem haberlerine etkisi üzerine çalışılacaktır. Büyük bir doğa felaketi sonucu yaşanan yıkım, sadece görüntülerden bile net bir şekilde anlaşılabilirken neden sahanın doğru olarak yansıtılmadığı sorusunun cevabı aranacaktır. 06.02.2023 tarihinde meydana gelen 6 Şubat depremlerinin, tarafımızdan belirlenen dört televizyon kanalının ana haber bültenlerinde nasıl yansıtıldığı, eleştirel söylem analizine tabi tutulacaktır. Bu nedenle takip eden bölümde modern demokrasilerde haberin ne olduğu ve haberin sembolik şiddeti nasıl yeniden ürettiği açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.3. Haber ve Sembolik Şiddet İlişkisi

2.1.3.1. Modern demokrasilerde haberin işlevleri

Dünyadaki demokratik yönetimlerin, en temel referans kaynaklarından birisi olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 19. Maddesi şu şekildedir: “Her ferдин fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir” (İ.H.E.B, 1948, s. 5). Bu madde en çok medya alanında işlerlik kazanır ve temel bir insan hakkına dönüşür. Çünkü Marshall Mc Luhan’ın deyişiyle “insanoğlu dünyayı kitle iletişim araçlarıyla algılayabilmektedir” (Aktaran Tokgöz, 1981, s. 34). Kitle iletişim araçlarında paylaşılan ve bütün toplumu ilgilendiren en temel öge ise haberdur.

Haberin ne olduğu tarif edilmeye çalışıldığında karşımıza onlarca tanım çıkar. Genel bir tarif vermek gerekirse, “haber, toplumda çok sayıda kişiyi ilgilendiren, etkileyen ve genelde doğruluğundan kuşku duyulmayan herhangi bir olayın, düşünce ya da görüşün halkın anlayabileceği biçimde ve tam zamanında iletişim araçları yoluyla topluma ulaştırılmasıdır” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 58) denilebilir. Haberın temel unsuru ‘her yönde meydana gelen olaylar’dır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013). Tabii her haberde ‘olay’ belirli bir bakış açısına göre ele alınmaktadır. Tokgöz, haberin verilış tarzını şöyle çerçevesler: “Olayın, fikrin, sorunun hikâye edilmesi, özetlenmesi sırasında, olayı esas çerçevesine oturtmak için, olgular arasında bağlantı kurulurken, haber ile gerçek arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi gerekmektedir” (Tokgöz, 1981, s. 55). O, gazetecinin görevini şöyle açıklar: İdeal gazetecinin görevinin; doğrunun ve gerçeklerin aranıp bulunacağı bir alanın yaratılması ve bu

alanın korunması olduğunu yazar. O, gazetecinin; gazetesine, radyo ve televizyon istasyonuna, patronuna ya da herhangi bir görüşe karşı değil, kamuya ve kendi mesleğinin ilkelerine karşı sorumlu olduğunu söyler (Tokgöz, 1981, s. 93). Medya çalışanı, görevini icra ederken topluma karşı sorumlu olduğunu unutmamalıdır. İnceoğlu, bu durumu şöyle izah eder: “Gazetecilerin kamuya karşı olan sorumlulukları, her türlü başka sorumluluktan, özellikle de işverenleri ve kamu yetkililerine karşı sorumluluklarından önce gelir. Bu bağlamda medyanın sivil toplum dinamiklerinin gelişimine ve toplumda yatay iletişimi gerçekleştirmeye yönelik olarak üstleneceği en önemli rol, iktidarların resmi ideolojisine alet olmamaktır” (İnceoğlu, 2015). Çünkü haber, kişileri bilgilendirir, eğitir, eğlendirir, üzer, sevindirir, eyleme yöneltir ya da eylemden vazgeçtirir (MEB, 2013). Yani haber, insanlar için (6 Şubat deprem haberlerinde de olduğu gibi) hayati önem taşıyabilir.

Elde edilen enformasyonun, haber olarak görülebilmesi için bazı niteliklere sahip olması gerekir. Haberin niteliklerine dair temel başlıkları şu şekilde özetlemek mümkündür: 1. Doğruluk, 2. Gerçeklik, 3. Nesnellik, 4. Anlamlılık (açıklık, sadelik, anlaşılabilirlik), 5. Kesinlik, 6. Hızlılık, 7. Tutarlılık, 8. İnanırlılık (uzmanlık, güvenilirlik) (MEB, 2013). Bu nitelikler, haberin üzerine inşa edildiği, olmazsa olmaz şartlardır (MEB, 2013). Tokgöz, bu durumu şöyle açıklamıştır:

Gazetecilik yapan araçların günümüzde sayıca artması, bunların farklı yapısal özellikleri nedeniyle, izleyicilerin ilgilerini, meraklarını tatmin etmek için yazılı ve sözlü basın farklı haber yaklaşımları uygulamaktadır. Bütün bunlara karşın, haberciliğin temel gerekleri olan sadelik, açıklık, kesinlik ve doğruluk değişmemiştir [...] Yalnız, yazılı ve sözlü gazeteciliğin temel görevinin, haberlerin kamuoyuna sade bir dille, doğru olarak, açık ve kesin bir deyişle verme olduğu akıldan çıkarılmamalıdır (Tokgöz, 1981, s. 89).

Demokratik ülkelerde medya, yasaların iktidarlara sağladığı gücün kötüye kullanılmasını engellemek için bekçilik yapar. İnceoğlu bu durumu şöyle açıklar: “Bekçi köpeği (*watchdog*) işlevi taşıyan medya, yasama-yürütme-yargının, yani üç kuvvetin kamu adına eleştirilmesi, hatta denetlenmesi amacıyla dördüncü kuvvet olarak ortaya çıkmıştır” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 27). Odyakmaz, bu kavramı açıklarken şöyle yazar:

“Gazetecilikte bu kavramın [bekçi köpeği - Watchdog] kullanılma nedeni; gazetecilerin, toplumu yöneten siyasileri ve toplumun ortak kaynaklarını toplum adına kullanan bürokratları, kamu kurumlarını ve özel kuruluşları gözetleyen, toplumun çıkarlarını kollayan bir kişi olması gerektiğine vurgu yapmaktır. Gazeteci toplum adına bu kişilerin

çalışmasını denetler, toplumu oluşturan bireyleri bu çalışmalar hakkında bilgilendirir. Bireylerin sormak istediklerini, sorar” (Odyakmaz, 2012, s. 86).

Medyanın yerine getirdiği ‘bekçilik’ fonksiyonunun ne olduğunu Cemal Tunçdemir, bir köşe yazısında şöyle dile getirmiştir: “... bu fonksiyonun esası, toplumun çoğunluğunu, bir tiranlığın eline düşmeye karşı, korumak için, azınlıktaki muktedirleri yakından ve sürekli gözetlemedir. Böylece sadece, iktidarın kullanım şeklini şeffaflaştırmakla kalmayıp, bir yandan da toplumu bu gücün potansiyeli ve yapabilecekleri hakkında bilgili ve uyanık hale getirmek amaçlanır” (Tunçdemir, 2015). İktidarların ortaya koyduğu pratiklerin, medya tarafından gözlem altında tutulması modern demokrasilerin en temel özelliklerinden biridir.

Araştırma konumuz deprem haberleriyle ilgili olduğu için burada afet haberciliğine de kısaca değinmek gerekir. Tokgöz, haberleri tasnif ederken şöyle yazar: “Bazı olaylara gazeteciler ve toplumun büyük bir kesimi hemen tanık olabilirler, bunları gözleyebilirler. Bu tür olaylara örnek olarak doğal olaylardan sel, deprem, toprak kayması, büyük kazaları, yangınları, askeri darbeleri, grevleri verebiliriz. Bu gibi olaylar zaten açık bir görünüm kazanmışlardır” (Tokgöz, 1981, s. 52). Herkesin birebir şahit olduğu olayların başında da deprem afeti gelmektedir. 6 Şubat depreminden sonra Afet İletişim Yönetimi Rehberi broşürünü hazırlayan Doç. Dr. Burcu Zeybek, deprem sonrası kurulan iletişimle ilgili olarak “topluluklara sağlanan bilgilerin kolay anlaşılır bir şekilde sunulması önemlidir. Teknik bilgilerin iletilmesi gerekiyorsa, bu bilgiler mümkün olduğunca teknik olmayan bir dil kullanılarak aktarılmalıdır [...] Bu nedenle, hedeflenen toplulukların iletişim kültürünü (yani, iletişimi ve ilgili davranışları etkileyen ve yönlendiren inançlar, dil ve değer sistemleri) ve onlara ulaşmanın en iyi yolunu anlamak önemlidir” demiştir (Zeybek, 2023, s. 3). Yaşanan afet sonrası mümkün olan en hızlı şekilde yaraları sarıp iyileşme sürecine geçmek gerekir (Zeybek, 2023, s. 2).

Ancak Türkiye’de ‘gazetecilik alanında’ yürütülen faaliyetlerin, yukarıda aktarılan gazetecilik ölçütlerine pek uygun olmadığı görülmektedir. 2001 ekonomik krizinden etkilen birçok medya kuruluşu TMSF’ye devrolunmuştur. Sonraki yıllarda oluşan ekonomik rahatlama ile birlikte TMSF’nin 2002 yılından itibaren satışa çıkardığı medya kuruluşlarını başka sektörlerde de faal olan büyük holdingler satın almıştır (Sözeri ve Güney, 2011, s. 15). Bu holdingler, büyük kamu ihaleleri almaktadır. “O sektörlerde ihale almayı sürdürdükçe medya faaliyetlerinden bir kâr

beklemiyorlar. Bu ortamda o medya kuruluşlarından iyi gazetecilik veya verimlilik beklentileri de elbette söz konusu değil” (Metin, 2022). Bir sonraki başlıkta haberin, egemenlerin çıkarlarına hizmet edip sembolik şiddeti, nasıl yeniden ürettiği açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.3.2. Sembolik şiddet ve habercilik

Daha önce de bahsedildiği gibi Bourdieu’ye göre toplum, alanlardan oluşur ve gazetecilik te bir alandır (Bourdieu, 2021d, s. 68). Burada gazetecilik denildiğinde bütün medya alanı kastedilir. Bourdieu’ye göre “Bir alan, içinde ezenler ve ezilenlerin bulunduğu, yapılandırılmış toplumsal bir uzam, bir güç alanıdır ve içinde işleyen değişmez ve kalıcı eşitsizlik ilişkileri bulunur. Bu uzam aynı zamanda, onu dönüştürmek ve korumak adına bir takım mücadeleler verilen bir savaş alanıdır” (Bourdieu, 2021d, s. 51). Her alanda olduğu gibi medya alanında da failler, mevcut sermayelerini, kendi habituslarından hareketle en verimli şekilde kullanmaya çalışırlar. Kıyasıya bir rekabetin olduğu medya alanında failler, kendilerine bir yer edinebilmek ya da mevcut konumlarını koruyabilmek için çok çaba harcarlar. Bourdieu bu durumu şöyle açıklar: “Özellikle televizyonculuk ve radyoculukta, bir ordu dolusu yedek işgücünün beklediği, çok büyük bir iş güvencesizliğinin olduğu şimdiki gibi dönemlerde, siyasal konformizme eğilimin daha fazla görüldüğü de doğrudur. İnsanlar bilinçli ya da bilinçsiz bir otosansürün etkisiyle, hizaya çekilmeye gerek duymaksızın sürece uyum sağlarlar” (Bourdieu, 2021d, s. 16-17). Zaten Bourdieu’ye göre medya patronları, “televizyonun sembolik düzenini başarılı bir şekilde koruyarak onu muhteşem bir aygıt haline getiren her türlü sansürün devreye girmesini sağlayan anonim ve görünmez mekanizmaların gizleyicisidirler” (Bourdieu, 2021d, s. 17). Zaten medya çalışanları da bu sembolik düzene (sembolik şiddete), direnebilecek güce sahip değillerdir. İnceoğlu, bu durumu şöyle ifade eder:

“... gazetecilerin kendi yaptıkları haberlerden yalıtılmaları, haberlerin veriliş şeklinin, görüntülerin seçiminin ve veriliş şeklinin, tümüyle haberlerin biçimlendirilmesi ve sunumunda söz sahibi olmamaları, onların iktidardaki sermaye sınıfı ile bütünleşmelerine ideolojik anlamda onlara eklenmelerine yol açar. Bu bütünleşme süreci bilinçli ya da bilinç dışı bir şekilde olmaktadır [...] gazeteciler egemen sermayeye sınıfına dahil olmasalar da, sermaye sınıfının bakış açılarını ve değer yargılarını benimsemek zorunda kalırlar ya da işlerinden olurlar” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 32).

Büyük sermaye sahipleri, kendi işlerinin yanı sıra medya alanında da bulunurlar. Bourdieu, NBC kanalının sahibinin General Electric firması olduğunu örnek vererek, NBC kanalında nükleer santralinin zararlarıyla ilgili bir röportajın yayınlanmasının söz konusu olamayacağını söyler (Bourdieu, 2021d, s. 16). İnceoğlu ve Çoban, bu durumu şöyle özetler: Büyük medya şirketlerine sahip olmak için büyük bir sermayeye ihtiyaç olmasıdır. Dolayısıyla büyük medya şirketlerine ancak burjuvazi sahip olabilir. Burjuvazinin sahipliğindeki ve denetimindeki medya organlarından da egemen sınıfın fikirlerine aykırı şeyler elbette söylenemez. Bunun için medya sahiplerinin, kendisine bağlı çalışan gazetecilere, televizyonculara, yapımcılara ayrıca emir vermelerine gerek kalmaz. Orada çalışan medya mensupları zaten nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını bilirler (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 25). Arka planda sembolik şiddet sürekli devrede olduğu için gazeteci, farkına bile varmadan egemenlerin isteği şekilde haber üretir. Haber “ideolojinin maddeleşmiş hali” olduğu için egemenlerin söylemi, haberin söylemi içinde doğal bir şekilde sunulur ve mevcut düzenin devamı sağlanır. Medyada bu söylem, haberlerde hangi kaynakların kullanılacağına, hangi aktörlerin topluma sunulacağına, haberin hangi başlıklarla verileceğine, neyi, nasıl söyleyeceğine karar verirken her daim egemenlerin söylemini yeniden üretir (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 30).

Burada bahsedilen medya üzerindeki sansür ve otosansür değildir, onları da aşan bir şekilde, daha derinde, arka planda çalışan ve değişik araçlarla kendini sürekli yeniden üreten ve toplumun tamamına nüfuz eden sembolik şiddettir. Medya, var olan sembolik şiddetten en fazla etkilenen ve sembolik şiddeti yeniden üreten ‘alanlar’ın başında gelir. Bourdieu’ye göre “... televizyonla ilgili -aynı zamanda sembolik şiddetin tehlikeli bir biçiminin uygulanmasına olanak sağlayan- bir dizi mekanizmayı açığa çıkarmak istiyorum. Sembolik şiddet ona maruz kalanlar ve onu uygulayanlar arasında, her iki tarafın da bunu uyguladığını ya da buna maruz kaldığını fark etmediği ölçüde, sessiz bir suç ortaklığıdır” (Bourdieu, 2021d, s. 19). Bu konuya diktatörlükle yönetilmeyen Amerikan medyasının durumu örnek olarak verilebilir. Herman ve Chomsky, meşhur Rızanın İmalatı kitabında şöyle yazarlar:

“ABD medyası totaliter bir devletin propaganda sistemi tarzında işlemez. Aksine, canlı tartışmaya, eleştiriye ve muhalefete izin verir; hatta cesaretlendirir -elbette bütün bunlar sadakatle gerçekleştirildiği, seçkin konsensüsü oluşturan varsayımlar ve ilkeler sisteminin içinde kaldığı sürece-. Bu sistem öylesine güçlüdür ki, farkında olunmadan yaygın bir şekilde

içselleştirilir. Hiç kimse medyaya Doğu Timor'u göz ardı ederek Kamboçya'ya odaklanma talimatı vermedi. Medya doğal olarak Kızıl Kmerlere yöneldi ve serbestçe onları tartıştı -tıpkı doğal olarak Doğu Timor'da Endonezya'nın zalimlikleri ve meydana gelen saldırı ve katliamlarda ABD'nin sorumluluğunu gösteren bilgileri örtbas ettiği gibi" (Herman ve Chomsky, 2017, s. 366).

Yine bu konuda Medya ve Demokrasi kitabının yazarı John Keane'e başvurulabilir:

"Sansür çok farklı bir kılığa da bürünebilir. İçimizde yankılanabilir, beynimize yerleşebilir, peşimizdeki casus, sakın fazla ileri gitme diyen özel katibemiz olabilir. İçimizdeki sansürcü durmadan pabucun pahalı olduğunu hatırlatır bize: Şöhretimiz, ailemiz, mesleğimiz, işimiz, şirketimizin yasal durumu tehlikededir. Çenemizi kapatmamıza, titrememize, hafifçe gülümseyerek bir kez daha düşünmemize neden olabilir. Egemen görüşleri can simidi yapar, "gramofon beyin"li (Orwell) olmayı teşvik eder" (Keane, 2015, s. 51).

Dolayısıyla medya aslında nesnel gerçekliği göstermez; egemenlerin ideolojik aygıtıdır ve onların çıkarlarına hizmet eder. Medya egemen sınıfın ideolojik aygıtıdır ve egemen bir seçkinler grubu için çalışır. Yani haber bültenleri, *gerçekleri* değil, egemenlerin bakış açısını ortaya koyar ve kasıtlı olarak *yanlış* bilgi (bilinç) üreten medya ürünleri haline gelir (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 52). "Habitusu" böyle bir "alandan" şekillenen medya çalışanı da maruz kaldığı sembolik şiddetin farkında bile olmadan haber üretmeye devam eder. Bourdieu, bu sembolik gücü, kimin kullandığını açıkça ilan etmiştir: Devletin, yüksek kademelerindeki bazı yetkililerine, gazetecilik *gündemini* ve olayların önem sırasını belirlemeleri için sembolik bir güç verdiği unutmamamız gerektiğini söyler. Devletin görevlendirdiği bu yetkililer; uygulamalarıyla, kararlarıyla ve gazetecilik alanına müdahaleleriyle (söyleşiler, basın konferansları vb.) kendilerine verilen bu sembolik gücü kullanırlar (Bourdieu, 2021d, s. 90).

Türkiye'de habercilik anlamında medyanın halinin, Fransa ve Amerika'dan çok daha geri olduğu söylenebilir. Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) örgütünün hazırladığı 2023 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye, geçen yıla göre 16 sıra gerileyerek 180 ülke içerisinde 165'inci sırada yer almıştır (USTG – RSF, 2023). Elbette Türkiye'de, muhalif medya diye adlandırabileceğimiz alternatif medya her zaman vardır ancak özellikle son dönemde ana akım medya ile iktidar yanlısı

medya adeta aynı söylemde birleşmiş, tek ses haline gelmiş ve iktidarın ideolojisini yaymayı görev haline getirmiştir (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 21). Ünlü gazeteci Kadri Gürsel, bu durumu şöyle dile getirmiştir:

Türkiye’de günahıyla sevabıyla bir ana akım medya vardı, artık yok. Mevtanın arkasından “iyi bilirdik” diyecek halde değiliz ama bu ülkenin canına okunmuş, çok sorunlu ve geri demokrasisine mütakabil bir ana akım medyaydı işte... Bu medya editoryal bağımsızlık, meslek ilke ve standartlarına riayet konusunda çok sorunluymuş ama evet, söz konusu mecralarda sacayağıyla tarif ettiğim iyi gazetecilik inişli çıkışlı da olsa yapılabildi, hem de 60’lardan başlayıp 2010’ların ortalarında imkânsız hale getirilene kadar” (Gürsel, 2018).

Bu bölümde, haber ile sembolik şiddet arasındaki ilişki açıklanarak tez çalışmamızda neden sembolik şiddet kuramını temel dayanak olarak aldığımız, gösterilmeye çalışılmıştır.

3. Medyadaki Sembolik Şiddetin Eleştirel Bir Söylem Olarak Analizi

3.1. Eleştirel Söylem Analizi

Eleştirel söylem analizi tarif edilmeye çalışıldığında öncelikle söylem analizinin ne olduğu ortaya konulmalıdır. Söylem analiziyle ilgili şöyle bir tanımdan yararlanılabilir: “Söylem analizi bir verici tarafından belli bir mekân ve zamanda söylenmiş, dil veya dil dışı unsurlardan oluşan, vericinin düşünsel tutumlarını da barındıran ve bazen cümle ötesi birimler olabilen edimler olarak tanımlanabilmektedir” (Aktaran Günay, 2022, s. 44). Teun A. van Dijk’e göre söylem analizi birçok bilim dalıyla ilişkilidir: “Söylem analizi insanbilimi, halkbilimi, mikrososyoloji, bilişsel ve sosyal psikoloji, şiirbilimi, retorik, biçembilimi, dilbilimi, semiyotik ve metin ve konuşmanın yapıları, işlevleri ve işlemleriyle ilgilenen diğer tüm beşeri ve sosyal bilimlerde yeni bir disiplinlerarası çalışma alanı olarak 1960lar ve 1970lerin ortaları arasında bulunan zaman diliminde ortaya çıkmıştır” (Van Dijk, 1991, s. 1). Yine van Dijk’e göre: “... klasik dilbilimi ve semiyotik, form (signifiants) ve anlam (signifiés) arasında genel bir ayırım yaparken, şimdiki söylem analizi metin ve konuşmanın çok daha karmaşık olduğunu ve fonetik, grafik, sesbilimsel (fonolojik), morfolojik, sözdizimsel (syntactic), mikro ve semantik, biçemsel, üstyapısal, retorik, pragmatik, sohbetsel, ilişkisel ve diğer yapı ve stratejilerin ayrı ama ilişkili bir şekilde incelemesini gerektirir” (Van Dijk, 1991, s. 3). Bu kadar karmaşık görünen söylem analizi üstelik sadece metinsel analizle de sınırlı değildir; bir taraftan metin ve konuşma yapıları arasındaki ilişkiyi açıklarken, öbür taraftan da bu yapıların bilişsel,

toplumsal, kültürel ya da tarihsel bağlamlarını açıklar (Van Dijk, 1991, s. 4). Zaten van Dijk'a göre 'söylem' kavramı da genel ve son derece karmaşık ve ayrıca 'dil', 'toplum' veya 'kültür' kavramları gibi belirsiz bir kavramdır (van Dijk, 2019, s. 296). Bu girişten sonra van Dijk'ın eleştirel söylem analizi açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1.1. Teun Adrian van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analizi

İdeolojilerin uygulanmasında, ifade edilmesinde ve yeniden üretilmesinde van Dijk'a göre söylemin özel bir işlevi vardır çünkü ideolojiler kendilerini ancak dil kullanımı, söylem ve iletişim ya da diğer anlamsal uygulamalar yoluyla anlaşılır bir biçimde ifade ederler (van Dijk, 2019, s. 470). Ona göre "birçoğumuzun sosyal ve siyasal bilgileri ve dünyaya dair düşünceleri her gün okuyup gördüğümüz düzinelere haberdan türer. Herhalde, günlük sohbetler dışında, basın ve televizyondaki haberler kadar sıkça ve yaygınca kullanılan bir söylemsel egzersiz yoktur" (Van Dijk, 1991, s. 4). Bu nedenle ortaya konulan söylemin, analiz edilmesi gerekir. Çok sayıda söylem analizi yaklaşımı bulunur ve eleştirel söylem analizi de söylem analizinin alt kollarından biridir (Özer, 2022, s. 39).

Özer'e göre eleştirel söylem çözümlemesinin merkezinde sosyal güç ile söylem arasındaki ilişki yatmaktadır. Ona göre toplumdaki egemen gruplar ve kurumlar, konuşma ve metinler aracılığıyla ellerindeki gücün kötüye kullanılmasını meşrulaştırmakta, yeniden üretmekte ve yasalaştırmaktadır" (Özer, 2022, s. 40). Eleştirel söylem analizi de bu durumu çözümler. Özer, van Dijk'ın eleştirel söylem analizini şöyle şemalaştırmıştır:

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar

b. Haber Girişi

1. Spot/lar

2. Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.

c. Fotoğraf

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu
2. Sonuçlar
3. Ardalan Bilgisi (Önceki olay da dahil)
4. Bağlam Bilgisi

b. Yorum

1. Haber kaynakları
2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar

B. Mikro Yapı

1. Sentaktik Çözümleme

- a. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması
- b. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması

2. Yerel Bağdaşıklık

- a. Nedensel ilişki
- b. İşlevsel ilişki
- c. Referansal ilişki

3. Sözcük Seçimleri

4. Haber Retoriği

- a. Fotoğraf
- b. İnanırcı bilgiler
- c. Görgü tanıklarının ifadeleri (Özer, 2022, s. 44).

Burada verilen şema, gazete haberleri için düzenlenmiştir. Bu çalışmada, televizyon haberlerinde yer alan konuşmalar birer metin olarak değerlendirilecektir.

Televizyon haberlerinin eleştirel söylem analizi yapılacağı için Teun A. van Dijk'ın şemasını birebir kullanılmak yerine şöyle bir uyarlamaya gidilecektir:

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

- a. Başlık/lar (Sunucunun haberi anons etmesi)
- b. Haber Girişi
 1. Spot/lar [KJ – (Karakter Jeneratörü: Haber yayınlanırken ekranın altında görülen yazı)]

2. Şematik Yapı

- a. Durum
 1. Ana Olayın Sunumu (Perfore: Görüntüler verilirken seslendirilen metin)
 2. Bağlam ve Ardaalan Bilgisi (Önceki olay da dahil)
- b. Yorum
 1. Haber kaynakları
 2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar (Sunucu, muhabir, röportajlar)

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme:

2. Sözcük Seçimleri:

3. Retorik:

Ayrıca eleştirel söylem analizi yapılan her haberin; haber başlığı, tarihi ve saati, haberde öne çıkan kavramları ve haberin retorik kısmı tablo şeklinde verilmiştir.

3.1.2. Haber Söylemindeki Sembolik Şiddeti Çözümlemek: Teun A. van Dijk'çı Bir Bakış

Van Dijk iletişimi (dolayısıyla haberi) ideolojik hegemonya üzerinden okur. Ona göre iletişim çift yönlü bir süreçtir ve bu süreçte ideolojik inançlar ifade edilir ya da gizlenir ve alıcıların zihinleri kontrol edilir (van Dijk, 2019, s. 408). O bu durumu Bourdieu'nün sembolik şiddet kavramını çağrıştıran bir biçimde şöyle ifade etmiştir:

... modern güç ve ideolojik hegemonya itaat ve rızanın elde edilmesindeki etkili yöntemlere göre tanımlanır, öylece insanlar kendi öz iradelerini kullanmak yerine kendilerinden beklenen doğrultuda hareket ederler. Bu durumda güç ve hakimiyet doğal, meşru, sağduyuya uygun görünecek ve önemli bir muhalefetle karşılaşmadan kanıksanacaktır [...] manipülasyon, alıcıların farkında olmadıkları veya sonuçlarını kestiremedikleri zihinsel kontrol biçimlerini içerir. Modeller, insanların dünyaya dair paylaştığı toplumsal temsillerin inşası için imalar içeren olaylar tarafından ortaya konur [...] Söylem ve diğer toplumsal uygulamalar açısından sosyal biliş ve modellerin yönetilmesinde ideolojilerin temel rolü göz önünde bulundurulduğunda zaman hegemonyanın en büyük hedefinin, ideolojik kontrol ve itaat olduğu görülecektir (van Dijk, 2019, s. 408).

Yine Bourdieu'nün görüşleriyle paralellik arz eder şekilde van Dijk, ideolojilerin biçimlenmesinde ve yeniden üretiminde, çeşitli elitlerin özel bir konuma sahip olduklarını çünkü bu elitlerin eğitime, kamusal söyleme ve medyaya ayrıcalıklı erişimlerinin ve kontrollerinin bulunduğunu yazar. Ona göre ideolojik tartışmaların başlatılması veya bu tartışmaların önceden biçimlendirilmesi az sayıdaki “sembolik” elitin (gazeteciler, akademisyenler, politikacılar, düşünürler, yazarlar vb.) eliyle olur (van Dijk, 2019, s. 470). Eleştirel söylem analizinin merkezinde sosyal güç ile söylem arasındaki ilişki bulunur. Toplumdaki egemen gruplar ve kurumlar, konuşma ve metinler aracılığıyla gücün kötüye kullanılmasını yasalaştır, meşrulaştırır ve yeniden üretir. Van Dijk'm yaptığı da eleştirel söylem analizini kullanarak, bunun nasıl gerçekleştiğini tanımlamak ve açıklamaktadır (Aktaran Özer, van Dijk, 1996: 84).

Yaşanan olayların haberleştirilmesindeki söylem, iktidarın yeniden üretilmesini sağlamayı amaçlar. Haber başlıkları, girişleri, fotoğraflar ya da haberin nasıl sunulacağı güç ya da iktidar ilişkilerine göre belirlenip haberleştirilerek okuyucuya sunulur. Bir haber metninin söylemediği veya söyleyemediği şeyi görebilmek ya da anlayabilmek için o metnin ötesine gitmek gereklidir (Aktaran Günay, 2022, s. 48). Van Dijk'a göre haber metniyle ilgili bilgiler çoğunlukla açıkça değil, ima yoluyla ifade edilmektedir: “Kelimeler, cümleler ve diğer metinsel ifadeler, arka plan bilgisine dayanılarak çıkarımda bulunulabilecek içerikleri ya da iddiaları, ima yoluyla ortaya koyabilir. Bu özelliği ile söylem ve iletişim önemli ideolojik boyutlara sahiptir. “Söylenmeyen”in analizi, kimi zaman metinde bilfiil ifade edilen üzerine çalışmaktan daha açıklayıcı olabilir” (Van Dijk, 1991, s. 5).

İktidarlar, kendi ideolojilerine göre bilginin kontrolünü sağlarlar. Kendi toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik çıkarlarına uygun olan bilgilerin haberleştirilmesi için çaba gösterirler ve uygun görmedikleri bilgilerin dolaşıma

girmesini engellemeye çalışırlar (Günay, 2022, s. 49). Van Dijk bu durumu şöyle açıklar:

“Ancak perde, ses ve tonlama zengin biçimlerinde kaynaklarıdır; grafik ifadelerde, vurguda, belirginlikte ve ayırt edicilikte olduğu gibi semantik ve ideolojik önem ve ayırtıcılığın, görüş, duygu ve toplumsal konumun (otoriter emire karşı nazik rica) işlevi olarak kontrol edilebilir [...] Kadınlar ve erkekler, beyazlar ve siyahlar, ve üstler ve astlar ve genel anlamda grup içi ve grup dışı üyeler arasındaki konuşmalardaki ses yapıları, olaylar veya bağlamın unsurları hakkında ideolojik temelli görüşleri sergiler, vurgular, örtmeye ya da ikna edici biçimde iletmeye çalışır” (van Dijk, 2019, s. 304). Cümlelerin konumu ve rolü, dil kullanıcılarının neyi bilip neyi bilmemeleri gerektiğiyle dolayısıyla da bilgiyi açığa çıkarma ya da saklamanın ideolojik söylemsel işlevleriyle ilgili ima ve varsayımları işaret edebilir (van Dijk, 2019, s. 305). Grafik yapıları bilişsel, toplumsal ve ideolojik işlevlere sahip olabilir. bilişsel olarak anlama sırasında dikkati ve ilgiyi kontrol ederler, hangi bilginin önemli ve dikkat çekici olduğunu ve dolayısıyla akılda tutulması gerektiğini vurgularlar [...] İmajlar, fotoğraflar, metin yerleştirme, sayfa düzeni, font, ve grafik özellikleri dolayısıyla da anlam, zihinsel modeller ve bunlarla ima edilen ideolojik görüşler manipüle edilebilir” (van Dijk, 2019, s. 303).

Bu bölümde, Pierre Bourdieu'nün toplum üzerine yaptığı çözümlenmeleri, ürettiği kavramları ve özgün fikirleri genel olarak çerçevelenip sunulmaya çalışılmıştır. Özellikle de bu çalışmanın yaslandığı teorik arka planı oluşturan sembolik şiddet kavramı diğer sosyal teorilerle de karşılaştırılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bir sonraki bulgular ve tartışma bölümünde ise seçilen deprem haberleri üzerinden sembolik şiddetin yeniden nasıl üretildiği gösterilmeye çalışılmıştır.

II. BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

2.1. Seçilen Televizyon Kanallarındaki 6 Şubat Depremiyle İlgili Haberlerde Sembolik Şiddetin İzleri

2.1.1. Sembolik Şiddetin Deprem Haberlerindeki Temsillerinin Eleştirel Çözümlemesi

Türkiye’de Ana akım medyanın artık kalmadığı sadece alternatif bazı muhalif medya kanallarının olduğu daha önce belirtilmişti. Bütün toplumlarda, o gün memlekette neler olup bittiğinin haberi yapılırken her siyasi anlayışa eşit mesafede yani merkezde konumlanan ve halkın doğru bilgilendirilmesi amacıyla somut verilere dayanarak haber yapan medya organları olması gerekir. Aksi takdirde yanlış bilgilendirilen insanlar her alanda yanlış kararlar alırlar. Örneğin ekonomi haberleri insanların hayatında çok önemli bir yer tutar. İnsanlar, geleceğiyle ilgili önemli planlamalar yaparken ekonominin gidişatına bakarlar. Ancak iktidar yanlısı medya, ekonomide her şeyin yolunda olduğunu sürekli tekrar ederken muhalif medyada ekonominin battığı ve gelecekte her şeyin daha da kötü olacağına dair haberlere yer verilmektedir. Oysa her iki tarafın verdiği ekonomi haberleri de doğru değildir ve siyasi çıkar sağlama adına kitleler manipüle edilmektedir. Çünkü merkez medya olmadığına, somut verilere ve göstergelere dayanan ekonomi söz konusu olduğunda bile sağlıklı haber yapılamaz. Günümüzde daha net görüldüğü üzere İnceoğlu ve Çoban’a göre “Türkiye’de ana akım ve iktidar yanlısı medya son dönemde tek ses haline gelmiş ve iktidarın ideolojisini yayma görevini üstlenmiştir” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 21).

Ana akım medya ya da merkez medya, gazetecilik faaliyetleriyle para kazanıp kendisini finanse eder. Bir gazetenin tirajı ve buna bağlı olan reklam gelirleri ya da bir

televizyonun reytingleri ve bunun getirdiği reklam gelirleri o medya organının tek gelir kaynağıdır. Bu nedenle gazete ve televizyonlar toplumun her kesimine hitap ederek tirajlarını ve reytinglerini arttırmaya çalışırlar. Ancak günümüz Türkiye’indeki medya patronlarının hiçbiri bu kaygıyı taşımaz. Çünkü sahip oldukları medya organlarının giderlerini, başka iş kollarından aldıkları devlet ihaleleriyle rahatlıkla karşılarlar. Devlet ihalesi almaya devam edebilmek için de bütün meslek ilkelerini hiçe sayarak iktidar yanlısı bir çizgide yayın yapmak zorunda kalırlar. Bu konuyu Sciences Po’nun Siyasi Araştırmalar Merkezi (CNRS) ve Max Planck Enstitüsü’nde görevli Ömer Faruk Metin, şöyle ifade ediyor: “AK Parti iktidarı, elindeki devlet kanallarını ve bir dizi holding yoluyla kontrol ettiği medya kuruluşlarını kullanarak propagandasını yapıyor. Geçmişin ana akım medyasını ele geçiren bu holdingler, farklı sektörlerdeki gelirleriyle bunları fonluyor. O sektörlerde ihale almayı sürdürdükçe medya faaliyetlerinden bir kâr beklemiyorlar. Bu ortamda o medya kuruluşlarından iyi gazetecilik veya verimlilik beklentileri de elbette söz konusu değil” (Metin, 2022). ‘İyi gazetecilik’ bir yana deprem gibi somut bir felaketin haberi yapılırken bile haberciliğin en temel ilkeleri ihlal edilip sadece iktidarını ürettiği egemen söylem tekrar edilerek sembolik şiddet yeniden üretilmiştir.

Örneğimizi oluşturan ATV, Star TV, Show TV ve Kanal D kanalları geçmişte, ana akım olarak kabul ediliyordu. Ancak bu dört kanal da benzer süreçler yaşayarak iktidar yanlısı bir çizgiye evrilmiş ve ana akım ya da merkez medya, ortadan kalkmıştır. Buradan itibaren bu dört kanalın, kısa bir ekonomi politik çözümlemesi yapılmıştır.

2.1.1.1. ATV Televizyon Kanalı

ATV Televizyon kanalı, 12 Temmuz 1993’te yayın hayatına Aktif Televizyonu adıyla, Dinç Bilgin tarafından kuruldu. Ekim 2002’de, Turgay Ciner kiralanmış ve 2005 yılının Mart ayında da yine Turgay Ciner tarafından satın alındı. 1 Nisan 2007’de Atv’nin de aralarında bulunduğu Merkez Medya Grubu iştiraklerine TMSF (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu) tarafından el konuldu. Aynı yıl yapılan ihale sonucu, Merkez Medya Grubu’nun yeni sahibi Çalık Holdinge bağlı Turkuvaz A.Ş. oldu. Zirve Holdingin patronu Orhan Cemal Kalyoncu, 2013 yılı Aralık ayında Turkuvaz Medya Grubu’nu satın aldı. Şu anda Turkuvaz Medya Grubu’nun bünyesinde aHaber, aNews,

a2, aSpor, aPara, minikaGo, Radyo Turkuvaz, Vav Radyo, Sabah Gazetesi, Yeni Asır Gazetesi, Takvim Gazetesi ve Fotomaç gazetesi bulunmaktadır (Wikipedia).

Gazeteci Ümit Aktaş ve Zehra Yıldız'ın aktardığına göre “Bu şirketlerin, medya dışı işlerinde kamu ihalelerine de girmesi ve devletle ticari ilişkileri olması, kontrol ettikleri medya organlarının bağımsızlığı ve özgürlüğü noktasında eleştirilere neden oluyor” (Yıldız, 2019). ATV televizyon kanalının da içinde bulunduğu Turkuvaz Medya Grubu'nun sahibi olan Kalyon Grup sürekli kamu ihaleleri almaktadır ve bu nedenle Turkuvaz Medya Grubu'nun hükümet yanlısı bir çizgi izlediği değerlendirilmektedir.

2.1.1.2. Kanal D Televizyon Kanalı

Ayhan Şahenk ve Aydın Doğan tarafından kurulan Kanal D televizyonu, 20 Eylül 1993'te test yayınına 19 Aralık 1993'te de normal yayınına başladı. Aydın Doğan tarafından 1997 yılında kurulan Doğan Yayın Holding, 26 Ağustos 2014 yılında, Doğan Holding'le birleşmiştir. Doğan Yayın Holding'in bünyesinde Milliyet, Hürriyet, Posta, Fanatik, Radikal, Gözcü, Referans, Meydan ve Vatan gazeteleri ile haftalık, aylık ve dönemsel olarak yayınlanan 81 dergi bulunmuştur. Şirket bünyesinde bulunmuş olan televizyon ve radyo kanalları ise şunlardır: Kanal D, Eko TV, Euro D, CNN Türk, Süper Kanal, Dream TV, Dream Türk, Star TV, Euro Star, D Spor, Çocuk Smart, Kanal D Romanya, D Shopping, TNT, Carton Network, NBA TV, teve2, Boomerang, Radyo D, Radyo Foreks, CNN Türk Radyo, Slow Radyo, Radyo Moda. Başta Kanal D ve CNN Türk televizyonları, Hürriyet ve Milliyet gazeteleri olmak üzere yukarıda adı geçen birçok medya kuruluşu, 21 Mart 2018 tarihinde, Demirören Holdinge satılmıştır ve halen Demirören Holding'in bünyesinde yayınlarını sürdürmektedirler (Wikipedia).

Kanal D televizyonunun Demirören Holding'e geçtikten sonra ana akım medya olma vasfını yitirdiği ve hükümet yanlısı bir yayın politikası takip ettiği değerlendirilmektedir. Metin'e göre; “herkesin takip ettiği ve haberlerini paylaştığı bir medya kuruluşu, devlet bankalarından kredi verilerek bu yöntemle el değiştirip hükümete yakın bir holdingin sahipliğine girdiğinde, **iktidar sözcüsü** hâline geliyor” (Metin, 2022). Çünkü bu holdingler gelirlerini büyük ölçüde devletten aldıkları ihalelerden sağlıyorlar ve iktidardan ihale almaya devam edebilmek için habercilik

ilkelerinden taviz verebiliyorlar. Medya kuruluşlarından zarar dahi etseler, başka alanlarda iktidardan aldıkları ihalelerle bu zararlarını telafi edebiliyorlar.

2.1.1.3. Show TV Televizyon Kanalı

1 Mart 1991'de Erol Aksoy, Dinç Bilgin, Haldun Simavi ve Erol Simavi, Show tv'yi Fransa'da kurmuştur. Bir yıl sonra da Türkiye'de yayın hayatına başlamıştır. Kanal, 1997 yılında Erol Aksoy'a, 1999 yılında ise Mehmet Emin Karamehmet'e geçmiştir. Mehmet Emin Karamehmet'in sahibi olduğu Çukurova Holdinge, kredi borçları nedeniyle el konulmuş ve 2013 yılında aralarında Show tv'nin de bulunduğu birçok medya organı TMSF gözetiminde yapılan satışla Ciner Medya Grubu'na satılmıştır. Şu anda holding bünyesinde; Show TV, Show Türk, Show Max, Habertürk TV, Bloomberg TV, Bloomerg HT, Habertürk Radyo, Newsweek, FHM, Marie Claire Maison, Marie Claire, Food and Travel, GEO, Mother and Baby adlı dergiler bulunmaktadır (Wikipedia).

Show TV'nin sahibi Turgay Ciner'in medya alanının dışında, madencilik, enerji, gayrimenkul ve turizm alanlarında büyük yatırımları var (<https://www.cinergroup.com.tr/>). Metin'e göre; "İktidarın denetimindeki bu sektörlerde büyük yatırımları olan şirketlerin, kendi çatısı altındaki medya kuruluşlarının siyasi olarak muhalefetin işine gelebilecek haberleri yayımlamasına izin vermesi pek beklenemez" (Metin, 2022). Bu nedenle Ciner Grubu içinde yer alan medya kuruluşlarının hükümet yanlısı yayın yaptıkları değerlendirilmektedir.

2.1.1.4. Star TV Televizyon Kanalı

1 Mart 1989'da kurulan Magic Box Incorporated AG adlı şirket tarafından Türkiye'deki yasal mevzuat uygun olmadığı için Lihtenştayn'da Star 1 adıyla kuruldu. Ahmet Özal ve Cem Uzan tarafından kurulan ve Türkiye'nin ilk özel televizyon kanalı olan Star TV, 4 Ağustos 1990'da Almanya'daki stüdyolarından normal yayın hayatına başladı. Cem Uzan, Ahmet Özal'la ortaklığını bitirip kanalın adını 13 Haziran 1992'de İnterStar olarak değiştirdi. Uzan Holding'in tüm şirketlerine 14 Şubat 2004'te TMSF tarafından el konulduğu için Star TV kısa bir süre TMSF'nin elinde kalmış, 26 Eylül 2005'te düzenlenen ihaleyle Doğan Holding'e satılmıştır. 17 Ekim 2011'de Star TV'yi bünyesinde bulunduran Işıl Televizyon Yayıncılık A.Ş. Doğuş Yayın Grubu'na

satılmıştır. Şu anda Doğuş Yayın Grubu'nun bünyesinde aralarında NTV ve Kral TV gibi tv kanallarının da bulunduğu, 5 televizyon kanalı, 5 radyo kanalı, 8 internet portalı, 3 dijital yayınlar ve 6 Diğer markaları olmak üzere toplamda 28 markasıyla hizmet etmektedir (Wikipedia).

Doğuş Holding'in gayrimenkul, teknoloji, enerji, otomotiv ve inşaat gibi birçok alanda yatırımları bulunmaktadır (<https://www.dogusgrubu.com.tr>). Doğuş Holding'in sürekli kamudan büyük ihaleler aldığı görülmektedir (Cumhuriyet, 2022). Bu nedenle Holding bünyesinde bulunan medya kuruluşlarının hükümet yanlısı bir yayın politikası izlediği değerlendirilmektedir.

2.2. Sembolik Şiddetin Deprem Haberlerindeki Temsili: Kavramsal Çözümleme Çerçevesi

Bu çalışmada, Pierre Bourdieu'nün sembolik şiddet kavramına dayanarak televizyonlardaki deprem haberlerinin değerlendirileceği daha önce belirtilmişti. Aşağıdaki tabloda da gösterildiği gibi depremin ilk üç gününde (6,7 ve 8 Şubat 2023) yayınlanan, Show TV, ATV, Kanal D ve Star televizyon kanallarının, ana haber bültenlerinin tamamı taranarak (219 haber) her haber bülteni için birer haber, amaçlı örneklem yöntemine göre seçilmiştir. Bu TV kanallarının ana haber bültenlerindeki haberlerin, nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örnekleme göre belirlenmesinin nedeni ise "içerik hakkında yeterli bilginin verilmesi, ham verinin ortaya çıkan kavram ve temalara göre yeniden düzenlenmiş bir biçimde okuyucuya yorum katmadan ve verinin doğasına mümkün olduğu ölçüde sadık kalınarak aktarılmasıdır" (Başkale, 2016, s. 26). Böylece taranan haberlerde seçtiğimiz örnekler bize egemen söylemin yarattığı sembolik şiddeti gösterebilme imkanı verecektir.

	06.02.2023	07.02.2023	08.02.2023	Toplam
ATV	13 Haber	14 Haber	10 Haber	37 Haber
KANAL D	17 Haber	19 Haber	21 Haber	57 Haber
SHOW TV	16 Haber	17 Haber	16 Haber	49 Haber
STAR TV	23 Haber	26 Haber	27 Haber	76 Haber
Toplam	69 Haber	76 Haber	74 Haber	219 Haber

Tablo 1. Seçilen TV kanallarındaki taranan haber sayıları

Ancak Bourdieu'ye göre televizyon, sembolik şiddetin tehlikeli bir biçiminin uygulanmasını bir dizi mekanizmayı kullanarak sağlar. Ona göre, “sembolik şiddet, ona maruz kalanlar ve onu uygulayanlar arasında, her iki tarafın da bunu uyguladığını ya da maruz kaldığını fark etmediği ölçüde, sessiz bir suç ortaklığıdır” (Bourdieu, 2021d, s. 19). Yani biz, taradığımız haberlerde sembolik şiddeti açık bir şekilde göremeyiz. Ancak yine Bourdieu'ye göre “Sosyoloji, bütün bilimler gibi gizli olanı açığa çıkarmakla görevlidir ve bunu yaparak toplumsal ilişkilere ve özellikle kitle iletişim ilişkilerine içkin olan sembolik şiddetin azaltılmasına yardımcı olabilir (Bourdieu, 2021d, s. 19). Bu çalışmada, belirtilen tarihlerde ve belirtilen tv kanallarındaki 219 haberi, önce Bourdieu'nün bize gösterdiği şekliyle taradık. Bu haberlerde tekrar eden sembolik şiddetle örtüşen söylem örüntüleri belirledik. Yine Bourdieu'nün görüşlerini baz aldığımızda, haberlerdeki bu söylem örüntüleri bize, medyadaki egemenlerin söylem dünyasını, söylem kodlarını ve temsillerini görebileceğimiz dört temel analiz kategorisi verdi. Bunlar: 1. Görünmez sansür, 2. Göstererek gizleme, 3. Tek yanlı bilgi kaynağı kullanma, 4. Haberde röportaj eksikliği. Haberlerin sunduğu sembolik şiddet kodlarını bu dört kategori ile eşleştirdik.

Belirlediğimiz dört kategoriye göre değerlendirdiğimiz haberlerin hangileri olduğunu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Kategoriler	ATV	KANAL D	SHOW TV	STAR TV
Görünmez Sansür		9 Saatte 2 Deprem 1541 Can Kaybı, 06.02.2023/videonun 6' 00" ile 7'38" arası		1939 Erzincan Depreminden Sonra En Büyük Felaket, 06.02.2023/videonun 12'26" ile 15'56" arası
Göstererek Gizleme	15 bin Personel Deprem Bölgesinde, 06.02.2023/videonun 7'15" ile 9'30" arası	Mehmetçik Bölgede Seferber, 08.02.2023/videonun 29'45" ile 32'25" arası		Stadyum Çadırkent Oldu, 08.02.2023/videonun 1.37'05" ile 1.41' 03" arası
Tek Yanlı Bilgi Kaynağı Kullanma	Cumhurbaşkanı Deprem Bölgesinde, 08.02.2023/videonun 6'04" ile 8'11" arası	Mehmetçik Sahada, 07.02.2023/videonun 35'26" ile 37'51" arası	1.10 İlde 3 Aylık Ohal, 07.02.2023/videonun 5'23" ile 8'04" arası 2. Erdoğan Depremzedeleri Ziyaret Etti, 08.02.2023/videonun 5'03" ile 7'28" arası	
Haberde Röportaj Eksikliği	Ekipler Aralıksız Çalışıyor, 07.02.2023/videonun 15'55" ile 19'16" arası		Volkan Demirel'in Gözyaşları, 06.02.2023/videonun 15'15" ile 17'38" arası	Kahramanmaraş'ta Son Durum, 07.02.2023/videonun 17. ve 35. dakikaları

Tablo 2. Kategorilere göre incelenen haberlerin TV kanallarına göre dağılımı

İncelenen haberlerde ortaya çıkan ana çözümleme kategorilerinin mahiyetini aşağıdaki gibi açıklamaya çalıştık.

2.2.1. Görünmez Sansür

Bourdieu, televizyonda ‘görünmez sansür’ uygulandığını yazar (Bourdieu, 2021d, s. 16). O, egemenlerin gazetecileri manipüle ettiklerini ve gazetecilerin de (bu durumun bilincinde olmadıkları için) toplumu manipüle ettiklerini söyler (Bourdieu, 2021d, s. 18). Bourdieu’ye göre televizyonun toplumda önemli bir ağırlığı vardır çünkü herkesin bildiği gibi toplumun büyük bir bölümü hiç gazete okumaz ve haber kaynağı olarak sadece televizyonu kullanır. Bu nedenle televizyon, toplumun önemli bir kısmının düşünme biçimini kendi fiili tekeline alır (Bourdieu, 2021d, s. 20). Egemenler televizyon haberlerini kullanarak hiç fark ettirmeden, kendi gündemlerini

toplumun da gündemin haline getirmeye çalışırlar. “Haber söylemini bir araç olarak kullanan egemen güç; haber söylemini kitleleri harekete geçirmek, gündem oluşturmak ve kamuoyu oluşturmak amacıyla kullanmaktadır” (Girgin ve Özay, 2013, s. 79). Bu nedenle incelenen televizyon haberlerinde uygulanan ‘görünmez sansür’ bir kategori olarak ele alınmıştır.

2.1.1.1. Görünmez sansür kategorisine göre değerlendirilen haberler

2.1.1.2. Altı Şubat günü Kanal D ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-9 Saatte 2 Deprem: 1541 Can Kaybı
Tarih/ Saat	06.02.2023/videonun 6’00’’ ile 7’38’’ arası Yerel saat: 19.07 – 19.09 arası
Haberde Öne çıkan Kavramlar	Deprem, Can Kaybı, Arama – Kurtarma Ekipleri, Felaket
Haberin Retorik Kısmı	Polis, İtfaiye, Kurtarma Ekipleri, Vatandaşlar, herkes oradaydı. Afad ekipleri canla başla çalıştı.

Tablo 3. Altı Şubat 2023’te, Kanal D ana haber bülteninden seçilen ‘görünmez sansür’ kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: 9 Saatte 2 Deprem: 1541 Can Kaybı

b. Haber Girişi

1. Spot/lar: Haberin 1 dakika 38 saniyelik süresi boyunca şu spot kullanılmıştır (KJ’den alınmıştır): 9 Saatte 2 Deprem: 1541 Can Kaybı

Sunucunun habere girişi: “Polis, itfaiye, kurtarma ekipleri, vatandaşlar, hepsi oradaydı”.

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Perfore: “Polis, itfaiye, kurtarma ekipleri, vatandaşlar, herkes oradaydı. Kurtulan bir kişi, yaşlı gözlerle enkazda ses arayanlara umut oldu”. Depremzede vatandaşlar: “Yolu aç... Yolu aç... Tamam tamam... iyi...”. Perfore: “Bir yandan karla mücadele Adana da gece felakete uyandı. Depremzede vatandaşlar: “Sesi duyamazlar, bağırmanın, bağırmanın”. Perfore: “Yakınları olanlar, bir haber alabilmek için enkaz başında bekledi. Gözyaşları hiç dinmedi”. Depremzede vatandaşlar: “Ekipler geliyor, bir sakın ol...”. Perfore: “İş makineleri ulaşınca kadar ekipler, elleriyle betonları kaldırdı”. Görevli: “Hocam boşaltın burayı, işi olmayan çıksın ...”. Perfore: “Şanlıurfa’da ilk belirlemelere göre 70 bina, yerle bir oldu”. Görevli: “Dinliyoruz seni. Kaçınca kat, sizin. Tamam, gel şimdi, buradan çık. O Afad’ın işi, gel ...”. Perfore: “Afad ekipleri mahsur kalanlara ulaşmak için canla başla çalıştı”. Görevli: “Yukarıyı kırın, bak babanın ense tarafından ...”. Perfore: “7,7’lik deprem, Osmaniye’yi de karanlığa gömdü”. Depremzede vatandaşlar: “Allah için bir susun yav”. Perfore: “Adıyaman’da da sarsıntı, dakikalarca sürdü”. Depremzede vatandaş: “Allah’ım”. Görevli: “Çok acil ... çok acil yardım gerek buraya çok acil”. Depremzede vatandaş: “B u mahallede birçok bina yan yatmış...”. Perfore: “Kilis ve Hatay’da da siren seslerine korku dolu feryatlar karıştı”. Depremzede vatandaş: “Şu yavrumuzu inşallah sağlam çıkarırız”. Perfore: “On kentte iki bini aşkın bina yıkıldı. Mehmetçik, Afad ekipleri ve gönüllüler mücadele ederken artçılar sabaha kadar sürdü”

2. Bağlam ve Ardan Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Bütün görevlilerin orada olduğu (polis, itfaiye, kurtarma ekipleri) mesajı verilerek, devletin eksiklikleri mazur gösterilmeye çalışılmıştır.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Kanal D Muhabirleri: Aytaç Can, Burak Emek, Mustafa Berber, Serdar Er, İHA

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Sadece depremzede vatandaşların haykırılarına yer veriliyor. Depremzedelerin yaptıkları yorumlar ise çok kısa bir şekilde habere yansıtılıyor. Sürekli resmi rakamların verdiği bilgiler aktarılıyor.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Arama Kurtarma Ekipleri, Deprem felaketi, Afad, Can kaybı

3. Retorik: Haberde, sayısal verilerin KJ'de ve perfore metninde kullanıldığı görülmektedir. Ek olarak haberde sıklıkla görsel olarak harita kullanımına da başvurulmaktadır. Ayrıca haberde yoğun bir görüntü geçişi kullanımı da dikkat çekmektedir. Tüm bu kullanımlar göz önüne alındığında haberde inandırıcılığı arttırmak için birçok biçimsel-estetik unsurun bir arada kullanıldığından söz etmek mümkündür. Bu anlamda depremin etkisiyle on kentte on binlerce bina enkaz halindeyken verilen bu haberde, sanki deprem bölgesindeki bütün enkazlarda arama kurtarma çalışması yapılmış gibi bir izlenim oluşturulmaya çalışıldığı ve bu şekilde bir görünmez sansürün uygulandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Görünmez sansür, tıpkı sembolik şiddette olduğu gibi dikkatli bakılmadığında fark edilemez. “Sembolik şiddet ona maruz kalanlar ve onu uygulayanlar arasında, her iki tarafında bunu uyguladığını ya da maruz kaldığını fark etmediği ölçüde, sessiz bir suç ortaklığıdır” (Bourdieu, 2021d, s. 19). Yani izleyiciler bir sansür uygulandığını asla fark edemezler. Van Dijk’a göre “Söylem, buzdağının meşhur ucu gibidir; ima veya farz edilen anlamların çoğu zihinsel konuşmada “gizlenmiştir”. Gündelik hayatın çoğu gerçeği bu bakımdan konuşmada ve metinde her zaman varsayılr” (Van Dijk, 1991, s. 59). Görüldüğü gibi bu haberde de böyle bir söylem kullanılmıştır.

İnceoğlu ve Çoban’a göre medya aslında nesnel gerçekliği göstermez. Medya egemen sınıfın ideolojik aygıtıdır ve egemen bir seçkinler grubu için çalışır. Yani haber bültenleri, *gerçekleri* değil, egemenlerin bakış açısını ortaya koyar ve kasıtlı olarak *yanlış* bilgi (bilinç) üreten medya ürünleri haline gelir (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 52). Daha haberin başında Gaziantep merkezden bir enkazın görüntüleri eşliğinde “Polis, itfaiye, kurtarma ekipleri, vatandaşlar, herkes oradaydı” anonsu kullanarak, deprem bölgesindeki bütün enkazlara aynı bu şekilde müdahale ediliyormuş gibi bir etki yaratılmak istenmiştir. Araştırmaya konu edilen tüm TV haberlerinde açıkça görüldüğü üzere müdahale edilen enkazlarda ekipler, gerçekten de insanüstü bir çaba göstermiştir. Bununla beraber depremin ilk günü içinde aynı haber bülteni içinde birbiriyle çelişen ifadeler de sıkça görülmektedir. Örneğin; aynı ana haber bülteninin canlı yayın bağlantılarının yapıldığı; 10. dakikanın 10. Saniyesinde: “Vatandaşlar, arama kurtarma çalışması yapıyor”, 12. dakikanın 20. saniyesinde:

“Vatandaşlar, çalışmalarını kendileri yürütüyor”, 25. dakika 26. saniyesinde ve 26. dakika 40. saniyesinde yani yerel saat ile depremin üzerinden 15 saat geçmişken: “Hatay’da arama kurtarma çalışmaları henüz başlamış değil” cümlelerine rastlanmıştır. Bu durumu mazur gösterebilmek için ana haber bülteni boyunca “ekipler canla başla çalışıyor” cümlesi adeta bir mottoya dönüştürülmüş ve bu söylem neredeyse otomatik olarak sürekli tekrar edilmiştir. Herman ve Chomsky gazeteciler için “Belki sahiden adapte olanlar artık pek idari denetimle karşılaşmadan kendilerini ifade etmede özgür olacak ve gayet haklı olarak, uyum göstermeleri için kendilerine herhangi bir baskı uygulandığını hissetmediklerini iddia edebileceklerdir” demiştir (Herman ve Chomsky, 2017, s. 366). Bu haberde de görüldüğü gibi medya çalışanları, üzerlerinde hiçbir baskı hissetmeden, böyle bir söylemi kendiliğinden kullanmışlardır.

Haber kapanış cümlesi olarak “On kentte iki bini aşkın bina yıkıldı. Mehmetçik, Afad ekipleri ve gönüllüler mücadele ederken artçılar sabaha kadar sürdü” denilmiş ve haber verilirken KJ’ye “9 Saatte 2 Deprem: 1541 Can Kaybı” yazılmıştır. Burada depremin çok büyük bir alanda, çok fazla yıkıma yol açtığı ve artçı sarsıntıların hala devam ettiği bir ortamda, devlet kurumlarının çalışmalarını sürdürdüğü vurgulanmıştır. Ancak bu söylemin “hem depremin sonuçlarının yarattığı zararın büyüklüğünün normalleştirilmesine hem de devletin aczinin meşru kılınmasına yol açmakta” (Timisi ve Dursun, 2008 s. 93) olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yine aynı haber bültenini 49. dakikası 40. Saniyesinde: “Afad her çağrıya ulaşmaya çalıştı. Depremin hemen ardından çalışmaya başladı. Ulaşılmadık tek kişi kalmaması için Afad yoğun çaba gösteriyor” cümleleriyle başta Afad olmak üzere devlet kurumlarının yapmadıkları değil de yaptıkları ön plana çıkarılmıştır.

2.1.1.3. Altı Şubat Günü Star TV Ana Haber Bülteninde Seçilen Haberin Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı	-1939 Erzincan Depreminden Sonra En Büyük Felaket -Kabine Toplantısı ve Programlarını İptal Etti
Tarih/ Saat	06.02.2023/videonun 12’26” ile 15’56” arası Yerel saat: 18.14 – 18.18 arası
Haberde Öne Çıkan Kavramlar	Büyük Felaket, Kabine Toplantısı, Afad, 4. Seviye Alarm

Haberin Retorik Kısmı	Felaket haberinin ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan, tüm programlarını iptal etti.
-----------------------	---

Tablo 4. Altı Şubat 2023'te, Star TV ana haber bülteninden seçilen 'görünmez sansür' kategorisinde değerlendirilen haber

Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: Haberdeki üç farklı başlık, KJ'den alınmıştır:

1. 1939 Erzincan Depreminden Sonra En Büyük Felaket
2. Kabine Toplantısı ve Programlarını İptal Etti
3. Erdoğan Çalışmaları Afad'dan Koordine Etti

b. Haber Girişi

1. Spot/lar: Haber 3 dakika 30 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1. 1939 Erzincan Depreminden Sonra En Büyük Felaket 2. Kabine Toplantısı ve Programlarını İptal Etti 3. Erdoğan Çalışmaları Afad'dan Koordine Etti 4. Cumhurbaşkanı'ndan İlk Açıklama 5. Ölü ve Yaralı Rakamının Nereye Kadar Yüксеleceğini Bilmiyoruz 6. Türkiye 4. Seviye Alarm Açıkladı 7. Ulaşım ve İletişimle İlgili Uyarılar 8. Tüm Türkiye'ye Birlik Beraberlik Çağrısı Yaptı

Sunucunun habere girişi: "Felaket haberinin ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan, tüm programlarını iptal etti. Çalışmaları bizzat Afad merkezinden koordineye başladı".

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Sunucu: "Felaket haberinin ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan, tüm programlarını iptal etti. Çalışmaları bizzat Afad merkezinden koordineye başladı. Acı tablo netleştikten sonra kameraların karşısında kurduğu bir cümle ise nasıl büyük bir felaketle karşı karşıya olduğumuzu özetler gibiydi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, ölü ve yaralı rakamının nereye yükseleceğini bilmiyoruz

ifadesini kullandı. Türkiye uluslararası yardım çağrısını da içeren 4. Seviyede alarm açıkladı”. Görevli: “Elini göster bana. Kurtaracağız oğlum seni, dayan”. Enkaz altında kalan depremzede: “Ofisteyiz, lütfen yardım”. Cumhurbaşkanı: “Bu gece saat 04.17’de son bir asırda yaşadığımız, 1939 Erzincan deprem felaketinden sonraki en büyük deprem felaketiyle sarsıldık”. Perfore: “Sabaha karşı Türkiye, tarihindeki en büyük felaketlerinden biriyle sarsıldı. Depremin ardından devlet teyakkuza geçti. Kabine toplantısını ve tüm programlarını iptal eden Cumhurbaşkanı, çalışmaları Afad’tan koordine etti”. Cumhurbaşkanı: “Merkezi Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesi olarak tespit edilen ve son değerlendirmeye göre moment tensör büyüklüğü 7,7 olarak ölçülen deprem, geniş bir alanda hissedildi.” Perfore: “Cumhurbaşkanı Erdoğan bu açıklamayı yaptıktan kısa süre sonra artçı sanılan ama sonradan yeni olduğu açıklanan ikinci bir depremle sallandı. 7,6 büyüklüğündeki ikinci deprem, kaygıları daha da arttırdı”. Cumhurbaşkanı: “Ölü ve yaralı rakamının nereye kadar yükseleceğini bilemiyoruz.” Perfore: “Bakanlar, depremin en çok hissedildiği 10 ile giderken Afad ve Kızılay ekipleri deprem bölgelerine sevk edildi. TSK’de alarma geçti”. Cumhurbaşkanı: “Güney komşumuz Suriye’nin sınırlarımıza yakın şehirlerinde de ciddi yıkımlar yaşanmıştır. Depremden etkilenen on ilimize mevcut valiliklerimizin yanına onlarla birlikte çalışacak on vali daha görevlendirilmiştir. Halihazırda 9 bin personel arama kurtarma çalışması yürütmekte, deprem bölgesine dışarıdan ulaşanlarla bu sayı sürekli artmaktadır”. Perfore: “Ağır hava koşulları ve depremin geniş bir alanı etkilemesi nedeniyle hem ulaşım hem de iletişimde zorluklar yaşandı. Bu nedenle uyarılarda peş peşe geldi”. Cumhurbaşkanı: “Ulaşımın ve iletişimin sağlıklı yürütülmesi büyük önem taşıyor. Bunun için bilhassa enkaz bölgelerine giden yolların açık tutulması, iletişim araçlarının sadece zorunlu durumlarda kullanılması gerekiyor”. Perfore: “4. Seviye olarak açıklanan depremle en yüksek düzeyde alarm verildi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, tüm Türkiye’ye birlik beraberlik çağrısı yaptı”. Cumhurbaşkanı: “45 Ülkenin yardım teklifleri tarafımıza ulaşmıştır. Ülke ve millet olarak birlik beraberlik içinde inşallah bu felaket günlerini de geride bırakacağız. Gün, tek yürek, tek bilek olma günüdür”. Perfore: “Cumhurbaşkanı Erdoğan, cumhur ittifakındaki ortağı MHP lideri Devlet Bahçeli ile de telefonla görüştü. İki lider depreme ilişkin son durumu ele aldı. Cumhurbaşkanı Erdoğan, İyi Parti genel başkanı Meral Akşener’le de bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi”.

2. Bağlam ve Ardalan Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Haberde, “1939 Erzincan depreminden sonra en büyük felaket” ibaresi kullanılarak geçmişle bağlantı kurulmuş. Böyle büyük bir deprem karşısında, devlet kurumlarının yetersizlikleri mazur gösterilmeye çalışılmış.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Star Haber Merkezi

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Haberde, hiçbir kurum, kuruluş, sivil toplum örgütü, parti ve derneğin görüşüne yer verilmemiştir. Sadece Cumhurbaşkanı'nın demecine yer verilmiştir.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Büyük Felaket, Kabine Toplantısı, Afad, 4. Seviye Alarm

3. Retorik: Yapılan haberde, Cumhurbaşkanı'nın açıklamaları dışında herhangi bir bilgi paylaşımı yapılmamıştır. Herhangi bir afet durumunda, rutin olarak yapılan diğer toplantıların iptal edilmesi, büyük bir özveri gibi sunulmuştur. Resmi söyleme paralel olarak “tüm programlarını iptal eden Cumhurbaşkanı” ibaresi, haberde iki kez kullanılmış ayrıca KJ'ye de yansıtılarak vurgulanmıştır. Resmî kurumlar tarafından verilen bilgilerin sağlanması yapılmamış, direkt olarak doğru kabul edilmiştir.

Bu haber, ‘görünmez sansür’ kategorisinde değerlendirilmek üzere bu çalışmaya dahil edilmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi görünmez sansür, Bourdieu'ye göre şöyle gerçekleşir: “İnsanlar bilinçli ya da bilinçsiz bir otosansürün etkisiyle, hizaya çekilmeye gerek duymaksızın sürece uyum sağlarlar” (Bourdieu, 2021d, s. 17). Bu haberde de böyle olduğu, perforedeki (görüntüler verilirken seslendirilen metin) şu cümleden anlaşılabilir: “Depremin ardından, devlet teyakkuza geçti”. Burada, resmi söylem yeniden üretilmektedir. Çünkü Cumhurbaşkanı'nın aynı haberde geçen açıklamasında ‘9 bin personel arama kurtarma çalışması yürütmekte’ denilmektedir. Devletin teyakkuza geçmesiyle sahada sadece 9 bin personel bulunması çelişmesine haberde hiç değinilmemiştir. Yine, yüzbinlerce çalışanı olan devlet kurumları eğer ‘depremin ardından teyakkuza geçilmişse’ bütün enkazlarda arama kurtarma çalışmalarının yürütülmemesine hiç değinilmemiştir. İlgili haberde bu sorgulamalar yoktur, çünkü bizzat haberi hazırlayanlar, belki de farkında bile olmadan,

resmi söylemi içselleştirip ‘devletin teyakkuzda’ olduğunu ifade etmişlerdir. Herman ve Chomky’ye göre “haber yaparken Pravda’nın (Sovyetler Birliği zamanındaki Komünist Parti Merkez Komitesi yayın organı - Wikipedia) devletin taleplerine boyun eğme konusunda Times (günlük bir liberal Amerikan gazetesi - Wikipedia) ile yarışabileceğini iddia etmek çok zordur” (Herman ve Chomsky, 2017, s. 178). Yani, ister komünist çizgide isterse de liberal çizgide yayın yapıyor olsun bütün gazeteler, devletin taleplerine boyun eğerler.

Haberde, resmi söyleme paralel olarak “1939 Erzincan depreminden sonra en büyük felaket” başlığı kullanılmış hatta perforede “Türkiye, tarihindeki en büyük felaketlerinden biriyle sarsıldı” cümlesi kullanılarak, başlık tahkim edilmiştir. Kullanılan veri doğrudur ancak “hem depremin sonuçlarının yarattığı zararın büyüklüğünün normalleştirilmesine hem de devletin aczinin meşru kılınmasına yol açmaktadır” (Timisi ve Dursun, 2008 s. 93). Yani izleyicilere, devlet kurumlarının üzerine düşen her şeyi yaptıkları ancak felaketin büyüklüğü nedeniyle yine de her yere yetişemedikleri mesajı verilmiştir. Zaten görünmez sansürde, egemenler gazetecileri manipüle eder ve gazeteciler de (bu durumun bilincinde olmadıkları için) toplumu manipüle ederler (Bourdieu, 2021d, s. 18). Herman ve Chomky’ye göre: “Belki sahiden adapte olanlar artık pek idari denetimle karşılaşmadan kendilerini ifade etmede özgür olacak ve gayet haklı olarak, uyum göstermeleri için kendilerine herhangi bir baskı uygulandığını hissetmediklerini iddia edebileceklerdir” (Herman ve Chomsky, 2017, s. 366). Yani çoğu kez gazetecilerin, sembolik şiddeti yeniden üretmesi için egemenler tarafından hiçbir baskı görmesine gerek kalmaz. Haberde, Cumhurbaşkanı’nın: “Ülke ve millet olarak birlik beraberlik içinde inşallah bu felaket günlerini de geride bırakacağız. Gün, tek yürek, tek bilek olma günüdür” demesine yer veriliyor. Girgin ve Özay’a göre “Haber söylemini bir araç olarak kullanan egemen güç; haber söylemini kitleleri harekete geçirmek, gündem oluşturmak ve kamuoyu oluşturmak amacıyla kullanmaktadır” (Girgin ve Özay, 2013, s. 79). Bu demeç ile egemen güç, kendi söylemini inşa etmeye çalışıyor. Bu duruma “sahiden adapte olan” (Herman ve Chomsky, 2017, s. 366) Star TV haber merkezi de bu demeci “Cumhurbaşkanı Erdoğan, tüm Türkiye’ye birlik beraberlik çağrısı yaptı” cümlesiyle olduğu gibi tekrarlıyor. Ardından haberde Cumhurbaşkanının, deprem felaketiyle ilgili, Devlet Bahçeli ve Meral Akşener’le telefonda görüştüğü veriliyor. Haberde, vatani ve milleti oluşturan tüm unsurların devleti yöneten hegemonya tarafından ne

kadar sürece dahil edildiği dair hiçbir bilgi yok. Hem “tüm Türkiye’ye birlik beraberlik çağrısı” yapıp hem de sadece iki partinin lideriyle görüşüldüğünde, birlik ve beraberlik çağrısının, toplumun tüm kesimlerine ulaşmasını zorlaştırması beklenir. Kendisine demeç yoluyla sunulan çerçeveyi olduğu gibi kabul edip ‘görünmez sansürün’ etkisi altında kalan medya çalışanları tarafından hazırlanan ilgili haberde bu duruma hiç değinilmemiştir. Çünkü Bourdieu’ye göre: “sistemin nasıl işlediği daha iyi anlaşıldıkça, içindeki insanların manipüle ettikleri kadar manipüle edildikleri de görülecektir. Hatta genel olarak, manipüle edildiklerinde ve bunun bilincinde olmadıklarında daha iyi manipüle ederler” (Bourdieu, 2021d, s. 18). Dolayısıyla bu haberde, devletin ideolojik resmi söylemi olduğu gibi tekrar edilerek sembolik şiddet yeniden üretilmiştir.

2.2.2. Göstererek Gizleme

Bourdieu’ye göre televizyon, gösterilmesi gerekeni değil başka şeyleri göstererek, olayı gerçekten gözler önüne sermeyerek, bilgi vermekten kaçınarak, olayı önemsizmiş gibi göstererek ya da daha da kötüsü haberi, gerçeklerle hiçbir ilgisi olamayacak şekilde kurgulayarak gizleme yoluna gider (Bourdieu, 2021d, s. 21). Ona göre gazetecilerin istedikleri şeyleri görüp istedikleri şeyleri görmedikleri özel “gözlükleri” vardır; bu gördükleri şeyleri de belirli bir bakış açısına göre görürler ve seçtikleri haberlerden bir yapı ya da bir derleme oluştururlar (Bourdieu, 2021d, s. 22). Egemenler, televizyonun gücünü kullanarak toplumu, dünyayı belirli ayrımlarla görmelerine neden olan gözlükleri takmaya zorlarlar ve belirli bir dünya görüşünü dayatırlar (Bourdieu, 2021d, s. 26). Egemenlere göre haber seçimi yani “görölmeye değer olanın” aranıp bulunması ve haber olarak sunulmasını çok önemlidir. Bourdieu’ye göre “Basit bir haber, haber yapma olgusu, bir *haberci* olarak *kayda alma* her zaman kişileri veya toplulukları harekete geçirebilen etkiler yaratan (ya da tam tersi bir etkide bulunan) bir gerçekliğin toplumsal oluşumunu içinde barındırır” (Bourdieu, 2021d, s. 24). Televizyonlardaki deprem haberlerinde çokça kullanıldığını düşündüğümüz ‘göstererek gizleme’ açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.2.2.1. Göstererek gizleme kategorisine göre değerlendirilen haberler

2.2.2.1.1. Altı Şubat günü ATV ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-15 Bin Personel Deprem Bölgesinde -Aynı Günde İki Büyük Deprem
Tarih/ Saat	06.02.2023 /videonun 7' 15'' ile 9'30'' arası Yerel Saat: 19.08 – 19.11 arası
Haberde Öne çıkan Kavramlar	15 bin personel, deprem, felaket, facia
Haberin Retorik Kısmı	Bölgede 15 binden fazla personel görevlendirildi. Enkazlar tek tek arandı.

Tablo 5. Altı Şubat 2023'te, ATV ana haber bülteninden seçilen 'göstererek gizleme' kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık: Haberdeki iki farklı başlık, KJ'den alınmıştır.

1.15 Bin Personel Deprem Bölgesinde

2. Aynı Günde 2 Büyük Deprem

b. Haber Girişi

Spot/lar: Haberın 2 dakika 15 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1. 15 bin personel deprem bölgesinde, 2. Artçılar da yıktı, 3. ATV Haber deprem bölgesinde, 4. Deprem ana yolları yardı, 5. Elbistan'da 7.6'lık 2. Deprem, 6. Yüzyılın en büyük felaketi, 7. 7.7 ve 7.6 iki büyük deprem faciası, 8. Yüzyılın en büyük felaketi, 9. Aynı günde 2 büyük deprem

Sunucunun habere girişi: "Depremzedeler, kendilerini sokağa attı. Karşılaştıkları manzara korkunçtu".

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Depremzede vatandaş konuşuyor: “İçeride bir sürü insan var hiç kimseden haber alamıyoruz”. Başka bir depremzede vatandaş: “Altında biri olabilir abi”. Başka bir Depremzede vatandaş “Sesine kurban olduğum, ses ver”. Perfore: Hatay'dan geçen doğalgaz boru hattında patlama meydana geldi. 1.Muhabir: “İskenderun'daki tablo şehrin merkezine doğru ilerledikçe daha da büyüyor. Aslında sağlıklı solum cadde üzerindeki tüm evler neredeyse yıkılmış durumda hatta yer yer bazı yıkıntıların içerisinde yangınlarda başlamış. İşte görüyorsunuz hemen anı başımızda bir enkaz kaldırma çalışması var ve o enkazın altında kalan araçlarda yine iş makineleri tarafından çıkartılmaya çalışılıyor”. Perfore: Birçok kentte yollarda yarıklar oluştu. Saatler 13.24 olduğunda ise 7,6'lık ikinci bir deprem oldu. Merkez üssü bu kez Kahramanmaraş Elbistan'dı. 2. Muhabir: “Şu anda da bir deprem meydana geldi ve bu depremle birlikte Yeni Cami yıkılmıştı, yerle bir oldu hala sallanmaya devam ediyor”. 3. Muhabir: “Bina şu anda artçı depremle sarsılmaya başladı. Bakın beşik gibi sağdaki bina soldaki binaya adeta beşik gibi vuruyor ve yaklaşık bu bir dakikadır devam ediyor. Tam da bu binanın altındaydık ve herkes telaşla arabalardan çıktı ve yolun ortasına gelmeye başladı işte sağda bakın sağda yıkılmalar olmaya başladı binada İşte herkes birbirine uyarı yapıyor şu anda”. Başka bir Depremzede vatandaş “Gaziantep kalesinin halini görüyorsunuz”. 4. Muhabir: “Adıyaman şehir merkezindeyiz, burada sağlam kalan bina sayısı maalesef çok az. Pek çok bina tamamen yıkılmış durumda ve yollarda hem burada kalan arabalar, üzerine binaların devrildiği yollar, sokaklar sebebiyle tamamen kapanmış durumda. Bu yüzden sağlık ekiplerinin arama kurtarma ekiplerinin geçişleri de tabii ki zorlaşıyor”. Malatya'ya geçiliyor, 1.Sağlıkçı: “Ambulansı acil arayın da gelsin”. 2. Sağlıkçı: “Ambulansı çağırın ambulansı” Orada bulunan biri “Yol kapalı yol”. Perfore: “Bölgede 15 binden fazla personel görevlendirildi, enkazlar tek tek arandı”.

2. Bağlam ve Ardalan Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Ardalan bilgisi olarak ta “yüzyılın en büyük felaketi” denilerek hem bundan önceki bütün felaketlere atıf yapılıyor hem de devletin eksiklikleri mazur gösterilmeye çalışılıyor.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Atv muhabirleri; Ozan Ulaş Caymaz, Zeynep Timurlenk Pozut, Barış İbiş, Tuğçe Ünsal, Erdinç Türkcan, Betül Bilsel, Samet İçli, Murat Erin, Samet Öztaylan, Arif Soner Kalkan, Şükran Uslu ve Gökhan Aktaş.

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Depremzede vatandaşların söyledikleri şu cümleler :“İçeride bir sürü insan var, hiç kimseden haber alamıyoruz”. “Altında biri olabilir abi”. “Sesine kurban olduğum, ses ver”. “Yol kapalı, yol” haberin içinde sunulmuş. 4. Muhabir, Adıyaman’da depremden dolayı yolların kapalı olduğunu anlatırken, arkasındaki enkazlarda hiçbir çalışma yok ancak haber birdenbire Malatya’da, üzerinde arama kurtarma çalışması yürütülen başka bir enkazdan devam ediyor ve yollar kapalı olduğu için ambulansın gelemeyeceği yorumu yapıyor.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Enkaz, 15 bin personel, deprem, felaket, facia

3. Retorik: Haberin inandırıcılığını arttırmak adına deprem bölgesinin haritasının verilmesi, muhabirlerin ve depremzedelerin konuşmalarının alt yazıyla da verilmesi, 7,6’lık ikinci depremin sayısal verilerinin kullanılması yoluna gidilmiştir. Bölgede 15 binden fazla personel görevlendirildiği ve enkazlar tek tek arandığı hem söylenmiş hem de KJ’de yazılmıştır.

Bu haberde, asıl göstermesi gerekeni değil de başka şeyleri göstererek, gerçeğin üstünü örtme yoluna gidildiği görülmektedir. Çünkü Bourdieu’ye göre televizyon, gösterilmesi gerekeni değil başka şeyleri göstererek, olayı gerçekten gözler önüne sermeyerek, bilgi vermektan kaçınarak, olayı önemsizmiş gibi göstererek ya da daha da kötüsü haberi, gerçeklerle hiçbir ilgisi olamayacak şekilde kurgulayarak gizleme yoluna gider (Bourdieu, 2021d, s. 21). Bu durumu İnceoğlu ve Çoban şöyle açıklıyor:

“Büyük medya şirketlerine sahip olmak için büyük bir sermayeye ihtiyaç var ve dolayısıyla büyük medya şirketlerine ancak burjuvazi sahip olabilir. Burjuvazinin sahipliğindeki ve denetimindeki medya organlarından da egemen sınıfın fikirlerine aykırı şeyler elbette söylenemez. Bunun için medya sahiplerinin, kendisine bağlı çalışan gazetecilere, televizyonculara, yapımcılara ayrıca emir vermelerine gerek kalmaz. Orada çalışan medya mensupları zaten nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını bilirler” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 25).

Bu haberde de medya çalışanları, “nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını” iyi bilerek kamuya karşı sorumluluklarını yerine getirmemişler. Haberin son cümlesi olarak “Bölgede 15 binden fazla personel görevlendirildi, enkazlar tek tek arandı” ifadesi kullanılmış aynı zamanda da KJ’ye yazılmıştır. Oysa on ilde on binlerce bina yıkılmışken 15 bin personel ile “enkazlar tek tek” aranmasının imkânsız olduğunu en iyi bilenler, o sırada bölgede görev yapan gazetecilerdir. Gazeteciliğin nasıl yapılması gerektiğini İnceoğlu ve Çoban şöyle ifade etmişlerdir:

“Gazeteciliğin temel işlevinin insanların kendilerini özgürce yönetebilmeleri için ihtiyaç duydukları enformasyonu sunmak olduğu, bu işlevi yerine getirebilmek için de gazetecinin en önemli yükümlülüğünün sadakatle bağlı olması gereken yurttaşla karşı olduğu bir gerçekliktir. Ve bağımsız bir gözlemci olması gereken gazeteciden yalnız nesnel olması değil, aynı zamanda kamuoyuna açık bir eleştiri platformu sağlayabilmesi de beklenir” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 54).

Haberde 4. Muhabir, Adıyaman’da “yollarda, hem burada kalan arabalar, üzerine binaların devrildiği yollar, sokaklar sebebiyle tamamen kapanmış durumda. Bu yüzden sağlık ekiplerinin arama kurtarma ekiplerinin geçişleri de tabii ki zorlaşıyor” dedikten hemen sonra haber, Malatya’da bir enkaz başındaki arama kurtarma görüntüleriyle devam ediyor ve o görüntüler Adıyaman’daymış gibi ambulansın gelmeyişi, yollardaki sorunlara bağlanıyor. Bu durum van Dijk’in şu belirlemesini hatırlatmaktadır “... modern güç ve ideolojik hegemonya itaat ve rızanın elde edilmesindeki etkili yöntemlere göre tanımlanır, böylece insanlar kendi öz iradelerini kullanmak yerine kendilerinden beklenen doğrultuda hareket ederler. Bu durumda güç ve hakimiyet doğal, meşru, sağduyuya uygun görünecek ve önemli bir muhalefetle karşılaşmadan kanıksanacaktır” (van Dijk, 2019, s. 407). Bu haberde de medya çalışanları “kendilerinden beklenen doğrultuda hareket” (van Dijk, 2019, s. 407) etmişlerdir. Herman ve Chomky’ye göre gazeteciler: “Belki sahiden adapte olanlar artık pek idari denetimle karşılaşmadan kendilerini ifade etmede özgür olacak ve gayet haklı olarak, uyum göstermeleri için kendilerine herhangi bir baskı uygulandığını hissetmediklerini iddia edebileceklerdir” (Herman ve Chomsky, 2017, s. 366). Böyle durumlarda egemen gücün açık bir baskı uygulamasına da gerek kalmaz.

Haberde muhabir: “İşte görüyorsunuz hemen yanı başımızda bir enkaz kaldırma çalışması var ve o enkazın altında kalan araçlarda yine iş makineleri tarafından çıkartılmaya çalışılıyor” diyor. Perfore de “Bölgede 15 binden fazla

personel görevlendirildi, enkazlar tek tek arandı” diyor. Haberde, arama kurtarma çalışması yapılan herhangi bir enkazın önünden yayın yapıp sanki bütün enkazlarda arama kurtarma çalışması yapılmış gibi gösterilmeye çalışılmaktadır. Bourdieu’ye göre gazetecilerin istedikleri şeyleri görüp istedikleri şeyleri görmedikleri özel “gözlükleri” vardır; bu gördükleri şeyleri de belirli bir bakış açısına göre görürler ve seçtikleri haberlerden bir yapı ya da bir derleme oluştururlar (Bourdieu, 2021d, s. 22). (Bourdieu, 2021d, s. 22). Egemenler, televizyonun gücünü kullanarak insanları, dünyayı belirli ayrımlarla görmelerine neden olan gözlükleri takmaya zorlarlar ve herkese, belirli bir dünya görüşünü dayatırlar (Bourdieu, 2021d, s. 26). Ancak haberlerde verilen eksik bilgilere rağmen böylesine büyük bir afette yaşanan aksaklıkları gizleyebilmek neredeyse imkansızdır. Çünkü Tokgöz’e göre: “Bazı olaylara gazeteciler ve toplumun büyük bir kesimi hemen tanık olabilirler, bunları gözleyebilirler. Bu tür olaylara örnek olarak doğal olaylardan sel, deprem, toprak kayması, büyük kazaları, yangınları, askeri darbeleri, grevleri verebiliriz. Bu gibi olaylar zaten açık bir görünüm kazanmışlardır” (Tokgöz, 1981, s. 52). Bu haber, herkesin çıplak gözle görebildiği, böylesine “açık bir görünüm kazanmış” büyük bir doğa olayı olan depremi bile egemen söylemin perspektifinden sunarak sembolik şiddeti yeniden üretmiştir.

2.2.2.1.2. Sekiz Şubat günü Kanal D ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-Mehmetçik bölgede seferber -Mehmetçik Enkazlardan Ayrılmadı
Tarih/ Saat	08.02.2023/videonun 29’45’’ ile 32’25’’ arası Yerel saat: 19.29 – 19.32 arası
Haberde Öne çıkan Kavramlar	Mehmetçik, enkaz, seferber, komando
Haberin Retorik Kısmı	TSK, depremin yaşandığı ilk anlardan itibaren 16 bin 785 personelle sahada.

Tablo 6. Sekiz Şubat 2023’te, Kanal D ana haber bülteninden seçilen ‘göstererek gizleme’ kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: Haberdeki dört farklı başlık, KJ'den alınmıştır:

1. Mehmetçik bölgede seferber
2. Beyza'yı Komandalar Kurtardı
3. Yardımları Mehmetçik dağıttı
4. Mehmetçik Enkazlardan Ayrılmadı

b. Haber Girişi

1. Spot/lar: Haberin 2 dakika 40 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1. Mehmetçik bölgede seferber 2. Beyza'yı Komandalar Kurtardı 3. Enkazdan Çıkan Mucizeler 4. Havadan, Karadan, Denizden Tahliye 5. Yardımları Mehmetçik dağıttı 6. Bakanlar Hatay'da İnceleme Yaptı 7. Mehmetçik Enkazlardan Ayrılmadı

Sunucunun habere girişi: "TSK, depremin yaşandığı ilk anlardan itibaren 16 bin 785 personelle sahada".

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Sunucu: "TSK, depremin yaşandığı ilk anlardan itibaren 16 bin 785 personelle sahada. Depremzedeler havadan, karadan ve denizden tahliye ediliyor. Sahra hastaneleriyle depremzedenin yanında olan Türk askeri dahası onlarca vatandaşı enkazdan kurtararak Türkiye'ye yeni mucizeler yaşıyor". Görevli: "Sesimi duyan var mı? Nihat, Nihat ... Beyza ayağını uzat. Dümdüz yat Beyza, ben tuttum ayaklarını ... Kurtardık Beyza. Aferin...". Perfore: "Sıkı sıkı tuttular, çekip çıkardılar karanlık enkazdan. Türk askerleri deprem bölgesindeki arama kurtarma çalışmalarına aralıksız devam etti. Terörle mücadelenin kahramanı komandolar da deprem bölgesindeydi". Görevli: "Sesimi duyuyorsan sert bir cisimle sert bir yere vur. Hey, hey, çocuğu korkutmayın". Perfore: "Kahramanmaraş'ta 7. Komando Tugay komutanlığında görevli askerler Beyza için seferber oldu". Görevli: "Bak hadi babangilin yanına gitçen hadi. Onlar çıktı bak sol kolunu onun üstüne koy, haah, tut öyle kızım. Aferin, aferin Beyza, aferin. Hade, yavaşça çıkarın gençler. Hiçbir sıkıntı

yok”. Perfore: “İstihkam Okulu arama kurtarma timleri ise Adıyaman’da Kübra Ecrin Kılınç’ı çıkardı enkaz altından”. Görevli: “Aynen o şekilde getiriyorsun, ambulansa doğru, ambulansa doğru”. Perfore: “İskenderun’da bir çocuk”. Görevli: “Yavaş yavaş, bismillahirrahmanirahim yavaş. Bir yerin ağrıyor mu Mustafa”? Depremzede vatandaş: “Şükürler olsun Rabbime, helal, tamam, helal olsun”. Hatay’da 65 yaşında bir kadın. Görevli: “Etrafında hareket var mı Azize”? Depremzede vatandaş: “Ellerini tutmuşlar”. Diğer depremzede vatandaş: “Annemin sesi duyuldu ...”. Perfore: “Asker yaralıları da kimi zaman uçakla kimi zaman gemiyle taşıdı, büyükşehirlerdeki hastanelere. Hatay’daki bazı yaralılarda TSK’ya ait helikopterlerle Adana’ya götürüldü. Sadece yaralılar değil depremzedeler de Adana ve Malatya’dan tahliye edilerek Ankara’ya getirildi. Ve yardımlar, Mehmetçik, toplanan yardımları da İncirlik Üssünden ilgili yerlere ulaştırdı. Kahramanmaraş’ta seyyar hastane kurdu. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca ve Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Hatay’ın Samandağ ilçesini havadan inceledi sonra da arama kurtarma çalışmalarını yerinde denetlediler”. Ekranın sağ üst köşesinde Hatay yazarken görevli: “Arama Kurtarma ekibi geldi... Sesimi duyan var mı”? Perfore: “yaklaşık 17 bin personelle deprem bölgesinde olan TSK, enkaz altından sayısız can kurtardı”. Görevli: “Yavaş. Serum durumu ne? Araca alıyoruz, çekilin”.

2. Bağlam ve Ardalın Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Depremin 2. günü, aynı televizyon kanalının ana haber bülteninde, 9 bine yakın asker deprem bölgesinde görevde diye haber yapılıyor. Depreminin 3. gününde ise “asker 16 bin 785 personeli ile depremin yaşandığı ilk anlardan itibaren sahada” şeklinde haber yapılıyor. Bu sayısal verilerin tutarsızlığı bir yana bu verilerin hangi kaynağa dayandırıldığı da belirtilmemiş.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Kanal D Haber Merkezi

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Resmi açıklamalar dışında hiçbir yoruma yer verilmemiş. Ne bir sivil toplum kuruluşu, ne bir siyasi parti, ne de olayı direkt yaşayan bir depremzede vatandaşın yorumuna başvurulmuş.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Mehmetçik, enkaz, seferber, komando

3. Retorik: 2 dakika 40 saniyelik haberde KJ, yedi kere değiştirilmiştir. Depremzede çocukların kurtarılma anları yakın çekimde, dramatize edilerek hatta müzik eşliğinde sunulmuştur. Çocuklara ilişkin yapılan haberlerde unutulma hakkına¹ uygun bir habercilik sergilenmediği görülmektedir. Beyza adlı bir depremzede kızın adı hem haber sunulurken hem de KJ’de kullanılmış, Adıyaman’daki bir depremzede çocuğun (Kübra Ecrin Kılınç) ise hem adı hem de soyadı verilmiştir.

Haber, daha sunucunun ilk anonsunda “TSK, depremin yaşandığı ilk anlardan itibaren 16 bin 785 personelle sahada” ifadesiyle önceki bilgilerle çelişen bir cümleyle başlıyor. Çünkü aynı televizyon kanalında depremin 2. günü, ana haber bülteninde, “9 bine yakın asker deprem bölgesinde görevde” şeklinde haber yapılmıştır. Depremin 3. günü yapılan bu haberde ise 16 bin 785 askeri personelin “depremin yaşandığı ilk anlardan itibaren sahada” denilip çelişkili bilgiler verilmektedir. Aslında haberi yapanlar, bu ifadenin yanlışlığının farkındalar çünkü depremin 3. günü yapılan bu haberde ekranın sağ üst köşesinde Hatay yazarken askeri personel: “Arama kurtarma ekibi geldi... Sesimi duyan var mı?” diyerek yeni geldiklerini ifade etmektedir. Ancak, medya çalışanları, kendilerine verdiği görevi yerine getirmek için sayısal verilere rağmen bilerek, böyle yanlış bir ifade kullanılmıştır.

İnceoğlu ve Çoban’ın da belirttiği gibi, büyük medya şirketlerine sahip olmak için büyük bir sermayeye ihtiyaç vardır. Dolayısıyla büyük medya şirketlerine ancak burjuvazi sahip olabilir. Burjuvazinin sahipliğindeki ve denetimindeki medya organlarından da egemen sınıfın fikirlerine aykırı şeyler elbette söylenemez. Bunun için medya sahiplerinin, kendisine bağlı çalışan gazetecilere, televizyonculara, yapımcılara ayrıca emir vermelerine gerek kalmaz. Orada çalışan medya mensupları zaten nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını bilirler (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 25). Eleştirel ekonomi politik bakış açısıyla değerlendirdiğimizde medyanın egemen sınıfın ideolojik aygıtı olduğunu ve egemen bir seçkinler grubu için çalıştığı söylenebilir. Medya egemen sınıfın ideolojik aygıtıdır ve egemen bir seçkinler grubu için çalışır. Yani haber bültenleri, *gerçekleri* değil, egemenlerin bakış açısını

¹ Unutulma Hakkı: Dijital hafızada yer alan, kişilere ait her türlü kişisel içeriğin, yine kişilerin talebi üzerine bir daha geri getirilemeyecek biçimde ortadan kaldırılması ya da silinmesidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS) Madde 8’de “herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir” der. Paralel bir düzenleme Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 20. maddesinde de yer almaktadır (Nalbantoğlu, 2018, s.585).

ortaya koyar ve kasıtlı olarak *yanlış* bilgi (bilinç) üreten medya ürünleri haline gelir (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 52). Bu haberde de olduğu gibi aslında gerçeğin ne olduğunun hiçbir önemi yoktur, egemenlerin söyleminin yeniden üretilmesi için böyle bir haber yapılmıştır. Aslında Tokgöz'e göre gazetecinin görevi bellidir. O, gazetecinin görevinin; doğrunun ve gerçeklerin aranıp bulunacağı bir alanın yaratılması ve bu alanın korunması olduğunu yazar. O, gazetecinin; gazetesine, radyo ve televizyon istasyonuna, patronuna ya da herhangi bir görüşe karşı değil, kamuya ve kendi mesleğinin ilkelerine karşı sorumlu olduğunu söyler (Tokgöz, 1981, s. 93). (Tokgöz, 1981, s. 93). Bu haberi hazırlayan medya çalışanları, başka şeyler göstererek gerçekleri gizlemiş, "kamuya ve kendi mesleğinin gereklerine" karşı olan sorumluluklarını yerine getirmediği ifade edilebilir.

Haberde, duygusal hatta dramatik bir üslup kullanılmıştır. Çünkü Timisi ve Dursun'a göre "kurtarıma haberleri yakın çekim görüntülerle desteklenerek öykülenmekte ve dramatik bir anlatı olarak belirginleşmektedir. Böylece haber izleyicisinin depremzedeye, deprem bölgesine ve olaya ilişkin yakınlık duygusu harekete geçirilmeye çalışılmıştır" (Timisi ve Dursun, 2008 s. 101). Bu haberde de sürekli duygusal bir tonda, askeri personelin enkaz altından kurtardığı depremzede görüntüleri tekrar tekrar verilerek izleyiciyle askeri personel arasında bir yakınlık kurulmaya çalışılmıştır. Enkaz altındaki insanları kurtarmak depremzedelere yapılabilecek en büyük hizmettir. Fakat vatandaşı korumak, kollamak, savunmak ve kurtarmak TSK'nın asli görevi olduğu halde haberde, "sahra hastaneleriyle depremzedenin yanında olan Türk askeri dahası onlarca vatandaşı enkazdan kurtararak Türkiye'ye yeni mucizeler yaşıyor" ve "yaklaşık 17 bin personelle deprem bölgesinde olan TSK, enkaz altından sayısız can kurtardı" ifadeleri kullanılmıştır. TSK'nın hem sahra hastanesi kurması hem de onlarca vatandaşı enkazdan kurtarması olağanüstü bir uygulamaymış gibi sunulmuştur. Çünkü Van Dijk'ın da ifade ettiği gibi "... modern güç ve ideolojik hegemonya itaat ve rızanın elde edilmesindeki etkili yöntemlere göre tanımlanır, böylece insanlar kendi öz iradelerini kullanmak yerine kendilerinden beklenen doğrultuda hareket ederler. Bu durumda güç ve hakimiyet doğal, meşru, sağduyuya uygun görünecek ve önemli bir muhalefetle karşılaşmadan kanıksanacaktır" (van Dijk, 2019, s. 407). Medya, "kendi öz iradelerini" kullanmamış, egemenlerin "kendilerinden beklentileri doğrultuda hareket" etmiştir.

2.2.2.1.3. Sekiz Şubat günü Star TV ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-Stadyum Çadırkent Oldu. -Afad Ekipleri Gece Boyunca Çadır Kurdu
Tarih/ Saat	08.02.2023/videonun 1.37. ile 1.41. dakikaları Yerel saat: 19.37 ve 19.41
Haberde Öne çıkan Kavramlar	Çadırkent, Stadyum, Afad, Depremzedeler
Haberin Retorik Kısmı	Felaketi atlatan depremzedeleri barındırmak için çadırkentler kurulmaya başlandı.

Tablo 7. Sekiz Şubat 2023'te, Star TV ana haber bülteninden seçilen 'göstererek gizleme' kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: Haberdeki üç farklı başlık, KJ'den alınmıştır:

1. Stadyum Çadır Kent Oldu.
2. Afad Ekipleri Gece Boyunca Çadır Kurdu
3. Deprem Bölgesinde Dondurucu Soğuk

b. Haber Girişi:

1. Spot/lar: Haberin 3 dakika 8 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1. Stadyum Çadırkent Oldu 2. Afad Ekipleri Gece Boyunca Çadır Kurdu. 3. Deprem Bölgesinde Dondurucu Soğuk 4. Sıcak Yemek ve Kıyafet Dağıtıldı 5. Farklı Bölgelere Çadırkent Kurulacak

Sunucunun habere girişi: "İki büyük depreminde merkez üssü olan Kahramanmaraş genelinde, yıkılan ve ağır hasar görenlerin dışında oturulabilir halde olan bina sayısı çok ama çok az".

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Sunucu: “İki büyük depreminde merkez üssü olan Kahramanmaraş genelinde, yıkılan ve ağır hasar görenlerin dışında oturulabilir halde olan bina sayısı çok ama çok az. Felaketi atlatan depremzedeleri barındırmak için çadır kentler kurulmaya başlandı. Kentin merkezindeki stadyum alanı da bunun için seçildi. On İki Şubat Stadyumu ve fuar alanı çadır kente dönüştürüldü. Yüzlerce çadırın kurulduğu alanda yemek dağıtımına da başlandı”. Perfore: “Stadyum çadır kent oldu. Depremzedelere tahsis edildi. Kahramanmaraş’ta On İki Şubat Stadyumuyla fuar alanı çadır kente dönüştürüldü”. Muhabir: “Burası Kahramanmaraş On İki Şubat Stadyumu. Burası spor müsabakalarının yapıldığı bir yerdi ama şimdi artık depremzedeler için bir çadır kent oldu. Burası bir koşu parkuru, burası da işte futbol maçlarının oynandığı çim saha. İşte artık burda yüzlerce çadır var. Ekipler, Afad ekipleri nereyi boş bulurlarsa oraya çadırlar kuruyorlar ve depremzedeler o çadırlara giriyor”. Depremzede vatandaş: “Sallantıyı yaşadım, çok fena”. Muhabir: “Ne zaman çadıra geçtiniz”? Depremzede vatandaş: “Bir gün sokakta yaşadık, çadırlarda, ateşlerde, sokaklarda, sallantılarla birlikte”. Muhabir: “Bu sizin çadırınız mı”? Depremzede vatandaş: “Şu anki çadırımız bizim. Gece geldik buraya, akşam, dün akşama doğru”. Muhabir: “Nasıl geçti gece”? Depremzede vatandaş: “Çok soğuk. Donar ölürük herhalde bu gidişnende. Alta kartonlar serdik. Şeylerin, battaniyelerin, halıların altlarına”. Perfore: “Kahramanmaraş’ta meydana gelen 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde iki yıkıcı depremin ardından seferberlik başlatıldı. Afad ekiplerince deprem bölgesine çadırlar kuruldu. Evleri yıkılan ya da risk nedeniyle evlerine giremeyen depremzedeler, çadır kente kalmaya başladı. Hava soğuk, şartlar zorlu”. Muhabir: “Eviniz ne durumda”? Başka bir depremzede vatandaş: “Ev yıkıldı ya, gitti ev. Yani yarısı yıkıldı yarısı duruyo yani”. Muhabir: “Enkazdan mı çıktınız”? Depremzede vatandaş: “Enkazdan çıktık, bir şey yok yani şimdi”. Muhabir: “Çadır mı bekliyorsunuz”? Depremzede vatandaş: “çadır bekliyorum, çadır yok diyolar yani yer yok. Nere gidecek bilmiyorum artık, dışarıdayık, çocuklarla ben dışarıdayık yani”. Başka bir depremzede vatandaş: “Ev ayrıldı, canımızı zor gurtardık, eve giremiyoruz, yer çok oynadığı için. Çadır verdiler ama işte serecek yok, yatacak yok içinde. Donduk yani, üşüyoruz yani. Çadırların içi çok soğuk”. Muhabir: “Burda, yemek dağıtımını da yapıyor. Sıcak yemek dağıtımını yapıyor ve aynı zamanda kıyafet dağıtımını da var. Şimdi, bu soğukta, kuru kalmak çok önemli çünkü günlerce yağmur yağdı buraya. İşte

bu nedenle depremzedelerin kuru kıyafetlere ihtiyaçları var ve şimdi kuyrukta kendilerine yeni kıyafetlerin verilmesini bekliyorlar. Başka bir depremzede vatandaş: “Evimiz yıkılmadı ama zor çıktık. Yani o ev bizi kurtardı, en azından dışarı attı. İlk kez sıcak bir şeyler aldık. Çorba götürüyorum çocuklarıma”. Perfore: “Kahramanmaraş’ta depremzedelerin mağduriyetini önlemek için farklı bölgelere de çadır kentler kurulması planlanıyor”. Sunucu: “O farklı bölgelere yapılacak olan çadır kentlerin de bir an önce kurulması lazım. Çünkü insanlar aç, insanlar evsiz barksız ve dışarda. Üstüne üstlük bir de dondurucu soğuk var efendim”.

2. Bağlam ve Ardan Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depreme ilgilidir. Haberde, altı Şubatındaki iki büyük depreme atıf yapılıyor. Haberdeki “Evleri yıkılan ya da risk nedeniyle evlerine giremeyen depremzedeler, çadır kente kalmaya başladı” gibi cümlelerle sanki bütün depremzedeler çadır imkanından faydalanıyormuş imasında bulunuluyor. Ancak haberin devamında depremzede bir vatandaş, kendilerine çadır verilmediğini ve çocuklarıyla nereye gideceğini bilmediğini söylüyor.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Muhabir: Yağız Şenkal, Star Haber Merkezi

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Depremzedelere sık sık mikrofon uzatılması haberin gerçekliğini arttırmıştır. Bu kısa röportajlarda depremzedeler, içinde buldukları koşulları anlattığı için izleyici orada neler olup bittiğini daha rahat anlayabilmiştir. Sunucunun haberin sonunda yaptığı yorum, yaşanan duruma uygun fakat muhatapın kim olduğu yani kimden çadır kent kurmasını istediği daha net ifade edilmelidir.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Çadırkent, Stadyum, Afad, Depremzedeler

3. Retorik: Yapılan haberde birkaç depremzedeyle röportaj yapılması haberin etkisini arttırmıştır. Ancak, haber merkezinin, sunucunun ve muhabirin, yaşanan eksikliklere ilişkin kimden yardım istediklerini ve muhatapların kim olduğunu daha açık bir biçimde ifade etmeleri habercilik ölçütleri açısından daha doğru olacaktır. Kurulan

çadır kenti gösterip, çadıra ulaşamayıp dışarıda kalan yüzbinlerce depremzedeyi göstermemekle izleyiciler eksik bilgilendirilmiştir.

Bourdieu'ye göre gazetecilerin istedikleri şeyleri görüp istedikleri şeyleri görmedikleri özel “gözlükleri” vardır; bu gördükleri şeyleri de belirli bir bakış açısına göre görürler ve seçtikleri haberlerden bir yapı ya da bir derleme oluştururlar (Bourdieu, 2021d, s. 22). Bu haberde de medya çalışanları, “özel gözlüklerini” takıp Kahramanmaraş'ta kurulan tek çadır kenti görmüştür. Haberde, “yüzlerce çadırın kurulduğu alan” ifadesi geçmektedir. Bu kadar çadırın, il nüfusu bir milyonun üzerinde olan kentte, artçı sarsıntılarda devam ettiği için günlerdir evlerine giremeyen depremzedelere yetmeyeceği bellidir. Haberde, çadırı olmayan depremzedelerle ilgili hiçbir görüntü yoktur. Bourdieu'ye göre televizyon, gösterilmesi gerekeni değil başka şeyleri göstererek, olayı gerçekten gözler önüne sermeyerek, bilgi vermekten kaçınarak, olayı önemsizmiş gibi göstererek ya da daha da kötüsü haberi, gerçeklerle hiçbir ilgisi olamayacak şekilde kurgulayarak gizleme yoluna gider (Bourdieu, 2021d, s. 21). Bu haberde de sadece çadır kentteki depremzedeler gösterilip çadırsız olanlar gösterilmemiştir. Çünkü egemenlere göre haber seçimi yani “görölmeye değer olanın” aranıp bulunması ve haber olarak sunulmasını çok önemlidir. Bourdieu'ye göre “Basit bir haber, haber yapma olgusu, bir *haberci* olarak *kayda alma* her zaman kişileri veya toplulukları harekete geçirebilen etkiler yaratan (ya da tam tersi bir etkide bulunan) bir gerçekliğin toplumsal oluşumunu içinde barındırır” (Bourdieu, 2021d, s. 24).

Haberde, “Kahramanmaraş'ta 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde meydana gelen iki yıkıcı depremin ardından seferberlik başlatıldı. Afad ekiplerince deprem bölgesine çadırlar kuruldu. Evleri yıkılan ya da risk nedeniyle evlerine giremeyen depremzedeler, çadır kentte kalmaya başladı”, “Felaketi atlatan depremzedeleri barındırmak için çadır kentler kurulmaya başlandı”, “Afad ekipleri nereyi boş bulurlarsa oraya çadırlar kuruyorlar” vb. cümleler kullanılarak sanki depremzedelerin çoğu çadırlara yerleşmiş gibi bir etki yaratılıyor. Oysa koca bir kentte sadece bir yere çadır kent kurulduğunu ve depremzedelerin çok az bir kısmının çadıra ulaşabildiğini, en iyi sahada çalışan medya mensupları biliyor. Çünkü aynı haberde, çadıra ulaşamayıp çocuklarıyla dondurucu soğukta, sokakta kaldığını söyleyen depremzedeler de var. Çadıra ulaşamayan yüz binlerce mağdur depremzedenin değil de çadıra ulaşabilen çok az sayıda depremzedenin haberinin yapılıyor olması soru işaretlerine neden olmaktadır.

İnceoğlu ve Çoban'a göre ideal gazetecilik yapılamamasının nedeni, büyük medya şirketlerine sahip olmak için büyük bir sermayeye ihtiyaç olmasıdır. Dolayısıyla büyük medya şirketlerine ancak burjuvazi sahip olabilir. Burjuvazinin sahipliğindeki ve denetimindeki medya organlarından da egemen sınıfın fikirlerine aykırı şeyler elbette söylenemez. Bunun için medya sahiplerinin, kendisine bağlı çalışan gazetecilere, televizyonculara, yapımcılara ayrıca emir vermelerine gerek kalmaz. Orada çalışan medya mensupları zaten nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını bilirler (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 25). Bu haberde de medya çalışanları, “nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını” iyi bilerek patronlarına karşı sorumluluklarını yerine getirmişlerdir.

İdeal gazeteciğinin nasıl yapılması gerektiğini anlatırken Tokgöz, gazetecinin görevinin; doğrunun ve gerçeklerin aranıp bulunacağı bir alanın yaratılması ve bu alanın korunması olduğunu yazar. O, gazetecinin; gazetesine, radyo ve televizyon istasyonuna, patronuna ya da herhangi bir görüşe karşı değil, kamuya ve kendi mesleğinin ilkelerine karşı sorumlu olduğunu söyler (Tokgöz, 1981, s. 93). Bu haberi hazırlayanlar topluma ve meslek ilkelerine karşı sorumluluğunu yerine getirmemişlerdir. Haber biterken “Kahramanmaraş'ta depremzedelerin mağduriyetini önlemek için farklı bölgelere de çadır kentler kurulması planlanıyor”. Sunucu da: “O farklı bölgelere yapılacak olan çadır kentlerin de bir an önce kurulması lazım. Çünkü insanlar aç, insanlar evsiz barksız ve dışarda. Üstüne üstlük bir de dondurucu soğuk var efendim” ifadelerini kullanmışlardır. Sanki kentin birçok yerinde çadır kentler kurulmuş, çoğu depremzede sıcak yemeğe ulaşabilir hale gelmiş gibi bir algı oluşturulup diğer bölgelere de çadır kentlerin kurulması istenmiştir. Burada yine olumlu bir çağrı yapılarak diğer olumsuzlukların gizlenmesi sağlanmıştır.

2.2.3. Tek Yanlı Bilgi Kaynağı Kullanma

Bourdieu'ye göre haberin bilgi kaynakları sorgulanmalıdır: “Biraz safça bir soru gibi görünse de, bizi bilgilendirmekle görevli insanların nereden bilgi aldıklarını sorgulayacak olursak, bilgilerini başka kaynaklardan edindikleri sonucu açığa çıkar [...] bilgi paylaşımının en belirleyici kısmı, yani neyin önemli olup neyin önemli olmadığına ve neyin aktarılıp neyin aktarılmayacağına karar vermeye yarayan *bilgi hakkında bilgi*, büyük ölçüde diğer kaynaklardan gelir” (Bourdieu, 2021d, s. 31). Tek

kaynaktan bilgi olarak ya da sadece resmi kaynaklardan edinilen enformasyon ile haber yapılmamalıdır. Özellikle deprem sürecinde, bilgilerin akışı, tüm paydaşların birbirleriyle olan etkileşimi de göz önünde bulundurularak hem aşağıdan yukarıya hem de yukarıdan aşağıya olmalıdır ve katılımcı süreç erkenden başlamalıdır. İyileştirme, depremden direkt etkilenen toplum, daha geniş toplum, hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasında bir ortaklık kurulabilmesiyle mümkün olur (Zeybek, 2023, s. 16). Bu nedenle haberler üretilirken, tüm tarafların bilgisine başvurulur. İncelenen deprem haberleri bu açıdan da değerlendirilecektir.

2.2.3.1. Tek yanlı bilgi kaynağı kullanma kategorisine göre değerlendirilen haberler

2.2.3.1.1. Sekiz Şubat günü ATV ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	- Cumhurbaşkanı Deprem Bölgesinde - Erdoğan'dan Provokasyon Uyarısı
Tarih/ Saat	08.02.2023/videonun 6'04'' ile 8'11'' arası Yerel saat: 19.07 – 19.09 arası
Haberde Öne çıkan Kavramlar	Cumhurbaşkanı, Provokasyon, Depremzede, Devlet
Haberin Retorik Kısmı	Cumhurbaşkanı, deprem bölgesinde provokasyon uyarısında bulundu.

Tablo 8. Sekiz Şubat 2023'te, ATV ana haber bülteninden seçilen 'tek yanlı bilgi kaynağı' kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: Haberdeki üç farklı başlık, KJ'den alınmıştır:

1. Cumhurbaşkanı deprem bölgesinde
2. Erdoğan'dan provokasyon uyarısı
3. Devlet depremeden yanıda

b. Haber Girişi:

1. Spot/lar: Haberin 2 dakika 7 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1.Cumhurbaşkanı deprem bölgesinde. 2.Erdoğan'dan provokasyon uyarısı. 3. Devlet depremzedenin yanında. 4. 10 kente 1 yıl içinde yeni konut yapılacak. 5. Erdoğan: Tüm imkanlar seferber edildi

Sunucunun habere girişi: “Erdoğan provokasyon uyarısı da yaptı”.

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Perfore: “Erdoğan provokasyon uyarısı da yaptı”. Cumhurbaşkanı:

-Afad'ın merkezinden yapılan, yapılacak olan açıklamalar dışında provokatörlere fırsat vermemenizi özellikle istiyorum. Bugün birlik olma zamanıdır, dayanışma zamanıdır. Depremzede vatandaş: “Allah devletimden razı olsun”. Cumhurbaşkanı: “Sağ olun”. Perfore: “Erdoğan, depremin merkez üssü Pazarcık'ı ziyaret ettikten sonra Hatay'a geçti. Depremzedelere yapılacak maddi yardımların devam edeceğini söyledi”. Cumhurbaşkanı: “Onar bin lira verme kararını Kahramanmaraş'ta açıkladım. Bu bir son değil”. Perfore: “Cumhurbaşkanı, deprem konutlarının yapımına ilişkin detayları da verdi”. Cumhurbaşkanı: “Bir yıl içerisinde de tüm felaket zedelerimizin konutlarını, talimatı verdim. 10 vilayetimizin 10'unda TOKİ'nin yönetimindeki tüm müteahhit firmaları devreye sokmak suretiyle hem enkaz kaldırmaları hızlandıracağız, bunun yanında da bir taraftan konut yapımını hızlandıracağız. Biz bu konularda kendimizi ispatlamış bir hükümetiz”. Perfore: “Cumhurbaşkanının son sözleri, gün birlik günüdür oldu”. Cumhurbaşkanı: “Çirkefçe hala burada olumsuz kampanyalar yürütmeyi, ben şu anda hazmedemiyorum. Bunun yanında da üzerimde bulunan makamın sorumluluğu olmamış olsa, ben bugün böyle konuşmam. Çok daha farklı konuşurum. Bazı haysiyetsiz, açık konuşuyorum namussuz kişiler, kampanya yaparak, Hatay'da biz asker göremedik, biz jandarma göremedik, polis göremedik gibi yalan yanlış iftiralar atıyorlar. Bizim askerimiz şerefli, jandarmamız şerefli, polisimiz şerefli ama bu şerefsizlerin ağzına, biz onları meze yaptırmayız”.

2. Bağlam ve Ardaan Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Haberde, sadece devlet yetkililerinin demeçlerine yer veriliyor. Cumhurbaşkanı'nın neye cevap verdiği, kimin, hangi açıklamasına karşı

bu açıklamaları yaptığı bilgisi haberde verilmemiş. Haberde verilen gelişmelerin, öncesinde neler yaşandığı yani ardaan bilgisi eksik.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: ATV Haber Merkezi

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: İlgili haberde, yalnızca resmi makamların görüşlerine yer verilmiştir. Başka bir görüş, demeç ya da açıklamadan bahsedilmiyor. Hatta Cumhurbaşkanı'nın neden böyle bir açıklama yaptığını anlamak için başka kaynaklara bakmak gerekiyor.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Devlet, Provokasyon, Cumhurbaşkanı, Depremzede

3. Retorik: Haberin etkisini arttırabilmek için sayısal veriler sunulmuş, bu veriler bir de ayrıca KJ'de kullanılmıştır. Haberde sadece resmi açıklamalar kullanılmış ve Cumhurbaşkanının demeçleri dışında başka bir kaynak gösterilmemiştir. Bu yüzden haberin bir kısmı, tam olarak anlaşılammıştır.

Haber, tek yanlı bilgi kaynağına göre hazırlanmıştır. Tek kaynaktan hareketle hazırlanan haberlerde bu kaynak, genelde resmi makamlar olur ve bu sayede devletin uyguladığı sembolik şiddet yeniden üretilir. Dünyada da sıklıkla sadece yetkililerin açıklamalarıyla haber yapılır ve bu medyanın büyük bir eksikliğidir. Ancak yine de olayın taraflarıyla ilgili, eleştirmek için bile olsa bilgi verilmesi gerekir. Aksi takdirde haber, anlaşılamaz. İnceoğlu ve Çoban'a göre gazeteciliğin temel görevi insanların kendilerini özgürce yönetebilmeleri için lazım olan enformasyonu sunmaktır. Bu önemli görevi yerine getirebilmek için de gazetecinin, yurttışa sadakatle bağılı olması gerekir. Tamamen bağımsız bir gözlemci olması gereken gazeteciden hem nesnel hem de kamuoyuna açık bir eleştiri platformu sağlayabilen ürünler ortaya koyması beklenir (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 54).Mark Fishman, yalnızca resmi makamlara dayandırılarak yapılan haberlere, "bürokratik yakınlık ilkesi" adını verir ve şöyle ifade eder:

"Medya çalışanları bürokratik açıklamaları gerçek olarak kabul etmeye hazırdır; ne ki haberleri hazırlayan personel de toplumda bilmeye yetkili kişilerin olduğu kurallı bir düzenin gerekliliği düşüncesini paylaşır. Muhabirler, işleri neyin bilinmesini gerektiriyorsa yetkililerin

de onu bilmeleri gerektiği anlayışıyla çalışırlar [...] Özelde, bir medya çalışanı bir yetkilinin söylediklerinin sadece bir iddia olarak değil, ama doğru bilginin inanılır ve uzmanlık içeren bir unsuru olarak kabul eder. Bu, manevi bir iş bölümüne yol açar: Yetkililer gerçeklere sahiptir ve onları verirler; muhabirlerin yaptığı ise yalnızca bu gerçekleri kaydetmektir” (Aktaran, Herman ve Chomsky, 2017, s. 89).

Tokgöz’e göre gazeteciye sunulan bilgi, kim verirse versin, her zaman subjektiftir: Gazetecilerin haber kaynaklarının güvenilirliğini sağlama bakımından bazı zorluklarla karşılaşılırlar. Bütün haber kaynakları, enformasyonun yönlendirilerek verir. (News Management) Basın bültenleri, basın konferanslarında verilen bilgilerde her zaman bir yönlendirme bulunur. Zaten verilecek bilgileri hazırlayanlar, daha önce bu bilgileri kendilerine göre değerlendirip, düzenledikten sonra sunarlar (Tokgöz, 1981, s. 76). İnceoğlu ve Çoban’a göre mevcut düzeni sorgulayan açıklamalar dışlanır: “...haber ideolojinin maddeleşmiş hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Egemen söylemler haberin söyleminde doğallaştırılarak sunulurken, statükoyu tehdit edebilecek açıklamalar dışlanır. Medyadaki söylem, iktidarların söylemini yeniden üretirken hangi kaynakların kullanılacağına, hangi aktörlerin kamuya sunulacağına, haber başlıklarının seçimine, ne söyleneceğini ve özellikle de nasıl söyleneceğine karar verilerek oluşturulur” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 30). Bu haberde de resmi söylemin dışındaki açıklamaların hiç birisine yer verilmemiştir.

Bourdieu’ye göre: “... bilgi paylaşımının en belirleyici kısmı, yani neyin önemli olup neyin önemli olmadığına ve neyin aktarılıp neyin aktarılmayacağına karar vermeye yarayan *bilgi hakkında bilgi*, büyük ölçüde diğer kaynaklardan gelir” (Bourdieu, 2021d, s. 31). Ancak bu haberde, tek kaynaktan beslenerek haber hazırlama yanlışlığı o kadar ileri boyuttadır ki karşı tarafın beyanatlarına, eleştirmek için bile yer verilmemiştir. Dolayısıyla izleyicilerin bu habere bakarak Cumhurbaşkanı’nın kimlere karşı bu açıklamayı yaptığı, muhatabının kimler olduğunu bilmesi mümkün değildir. İzleyiciler bu haberde, tahminde bulunmaya çalışırlar. Çünkü “İnsanlar, söylenenin doğru ya da gerçek olup olmadığına dair kendi kişisel ve toplumsal bilgilerin yanında bağlam hakkında ne bildiklerini de (konuşmacının kimliği vb.) dikkate alırlar (van Dijk, 2019, s. 374). Muhtemelen bu nedenle, yanlışlığını vurgulamak için bile olsa diğerlerinin beyanatlarına yer verilmemiştir. İzleyicilerin, Cumhurbaşkanı’nın kimliği üzerinden (karşı tarafın açıklamalarının ne olduğuna bile bakılmaksızın) haberi değerlendirmesi beklenmiştir.

2.2.3.1.2. Yedi Şubat günü Kanal D ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-Mehmetçik Sahada -Mehmetçik Seferber Oldu
Tarih/ Saat	07.02.2023/videonun 35'26" ile 37'51" arası Yerel saat: 19.35 – 19.38 arası
Haberde Öne çıkan Kavramlar	Asker, Komando, Jandarma, Arama kurtarma, Depremzede Çocuk
Haberin Retorik Kısmı	Asker sahada. Asker, Polis, Jandarma, Afad omuz omuza mücadele veriyor.

Tablo 9. Yedi Şubat 2023'te, Kanal D ana haber bülteninden seçilen 'tek yanlı bilgi kaynağı' kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: Haberdeki üç farklı başlık, KJ'den alınmıştır:

1. Mehmetçik Seferber Oldu.
2. "TSK Tüm İmkanlarıyla Sahada"
3. Asker, Jandarma ve Polis Sahada.

b. Haber Girişi

1. Spot/lar: Haber 2 dakika 25 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1. Mehmetçik Seferber Oldu 2. Zeynep Böyle Kurtarıldı. 3. 9 Bine Yakın Asker Görevde. 4. "TSK Tüm İmkanlarıyla Sahada" 5. Arama Kurtarma İçin Kritik Saatler. 6. 54. Mekanize Tugayı Gaziantep'te. 7. Osmaniye ve Hatay'dan Kurtuluş Anı. 8. Asker, Jandarma ve Polis Sahada. 9. "Buradayız, Buradayız".

Sunucunun habere girişi: "Zamana karşı yarışa Mehmetçik te 9 bin uzman personelle katıldı".

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Sunucu: “Arama kurtarma çalışmaları için çok kritik saatlerden geçiyoruz. Zamana karşı yarışa Mehmetçik te 9 bin uzman personelle katıldı. TSK, enkaz altındaki depremzedelerin yaşama tutunması için büyük çaba sarf ediyor. İşte askerin pek çok canı enkaz altından çıkardığı o anlar. Görevli: “tahtayı gönder” Depremzede çocuk: “Boynum çok ağrıyor”. Görevli: “Dikkatli olun ... Sağlık ekipleri hazırlansın. Gel, gel, adın ne senin”. Depremzede çocuk: “Zeynep”. Görevli: “Tamam, bitti”. Perfore: “Zeynep gibi pek çok çocuğu, pek çok depremzede, o karanlık enkazdan çekip çıkardı Türk askeri” Görevli: “Ağırlığını verme, ağırlığını verme”. Perfore: “Deprem olduğundan beri kara, deniz ve hava kuvvetlerinden 9 bine yakın Mehmetçik sahada” Cumhurbaşkanı: “TSK, tüm imkanlarıyla arama kurtarma, yardım malzemelerinin nakli çalışmalarında yer almaktadır”. Perfore: “Yaralıların taşınması, yemek dağıtımı, çadırların kurulması, pek çok ihtiyaç noktasında görev alıyor mehmetçik, ama en hayati olanı şüphesiz arama kurtarma”. Görevli: “Basmayın oraya aşağı kayıyor...”. Perfore: “TSK’nın insanı yardım tugayının arama kurtarma taburu da Osmaniye’deydi”. Görevli: “Sedye getir. Ayak parmaklarını kıpırdat, herhangi bir tanesini kıpırdatsan da olur”. Perfore: “Gece boyunca hiç durmadan devam eden arama kurtarma çalışmalarında görev yaptılar”. Görevli: “Sağ başparmağını, iki ayağını da kıpırdat. Abi gelin, indireceğiz gelin. Dizlerini kırmaya çalış Ahmet”. Perfore: “Asker, Hatay’da da bir mucizeye imza attı”. Görevli: “Buse bir yere sıkışık mı şu an? Depremzede: “Evet, cenin pozisyonunda. Telefonu alayım”. Görevli: “Buse, rahatladın mı biraz? Perfore: “Edirne’de bulunan 54. Mekanize Piyade Tugay Komutanlığının 1. Komando taburunda görevli askerlerde arama kurtarma çalışmalarına destek vermek için Gaziantep’e gitti. Asker, Polis, Jandarma, Afad omuz omuza mücadele veriyor. Güvenlik korucuları da dahil on binlerce personel görev yapıyor”. Görevli: “Ver, ver, ver, öylece ver. Hadi bismillah”. Perfore: “İç işleri Bakanlığı, bölgeye personel ve malzeme sevkiyatının hala devam ettiğini açıkladı. Enkaz altındakileri kurtarmak için çaba büyük”. Ağlayan bir depremzede çocuğa görevli: “Buradayız, buradayız”.

2. Bağlam ve Ardalın Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Deprem 2. günü olduğuna vurgu yapılarak arama kurtarma çalışmalarında kritik saatlere ulaşıldığı söyleniyor. Böyle kritik bir aşamada, (sanki insanları kurtarmak, TSK’nın asli görevi değilmiş gibi) TSK’nın sahaya indiği

ve 11 ilde on binlerce enkaz olmasına rağmen sadece 9 bine yakın personelle çalışmalara katılması, büyük bir özveriymiş gibi anlatılıyor.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Kanal D Haber Merkezi

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Sadece resmi açıklamalara yer veriliyor. Depremzedelere görüşü çok az soruluyor. O görüşler aktırılırken de altyazıya yanlış yansıtılıyor. Örneğin ana haber bülteninin 4. dakika 40. saniyesinde depremzede vatandaşın “Oy yavrum, yavrum, Gözüküyor da çıkartamıyoruz, ne Afad geldi, bakıyorlar”. Serzenişini altyazıya “Yavrum. Gözüküyor da çıkartamıyorlar, ne afet geldi böyle” şeklinde veriyorlar.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Asker, Komando, Jandarma, Depremzede Çocuk

3. Retorik: Haberin etkisini arttırmak için KJ dokuz kere değiştirilmiştir ayrıca depremzedelerin konuşmalarının alt yazıyla da verilmesi yöntemi kullanılmıştır. Sırf askerin çalışmalardaki pozisyonunu övmek için durumu dramatize etmekte küçük bir kız çocuğunun adıyla ve çok zor durumdaki görüntüleriyle kullanılması, unutulma hakkının ihlal edilmesi haberi hazırlayanlar tarafından önemsenmemiştir.

Yapılan haberde, yalnızca devlet yetkililerinin açıklamalarına yer almaktadır. Dünya medyasında da pek çok kez aynı hata yapılmıştır. Bu da sembolik şiddetin yeniden üretilmesini veya devletin sunduğu egemen söylemin tekrar edilmesini beraberinde getirmiştir. Yalnızca devlet kaynaklarına dayandırılarak haber yapılmasını Mark Fishman, “bürokratik yakınlık ilkesi” olarak adlandırmıştır. Ona göre medya çalışanı, bir devlet yetkilisinin söylediklerini, bir iddia olarak ele almak yerine direkt doğru bilgi olarak almakta ve uzmanlık içeren bir unsurmuş gibi kabul etmektedir. Bu durum, manevi bir iş bölümüne yol açmaktadır: “Devlet yetkilileri gerçeklere sahiptir ve onları medya mensuplarına verirler; medya mensupları ise sadece bu gerçekleri kaydederek işlerini yaptıklarını sanırlar” (Aktaran, Herman ve Chomsky, 2017, s. 89). Ancak böyle tek kaynağa dayanarak haber yapılması doğru kabul edilmemektedir. Tokgöz’e göre gazeteciye sunulan bilgi, kim verirse versin, her zaman subjektiftir: “Gazetecilerin haber kaynaklarının güvenilirliğini sağlama bakımından bazı

zorluklarla karşılaşırlar. Bütün haber kaynakları, enformasyonun yönlendirilerek verir. (News Management) Basın bültenleri, basın konferanslarında verilen bilgilerde her zaman bir yönlendirme bulunur. Zaten verilecek bilgileri hazırlayanlar, daha önce bu bilgileri kendilerine göre değerlendirip, düzenledikten sonra sunarlar” (Tokgöz, 1981, s. 76). Bilgiyi sunanlar, “önce kendileri değerlendirdikleri” için doğru bilgiyi değil kendileri için en uygun olan bilgiyi sunmaktadırlar. Bu nedenle, verilen bilgiler, olayın bütün taraflarının görüşleri alınarak gözden geçirilmelidir. Bu haberde, egemen söylemin dışında, hiçbir bilgiye, yoruma ve görüşe yer verilmemiştir.

Bourdieu’ye göre: “Fakat bilgi paylaşımının en belirleyici kısmı, yani neyin önemli olup neyin önemli olmadığına ve neyin aktarılıp neyin aktarılmayacağına karar vermeye yarayan *bilgi hakkında bilgi*, büyük ölçüde diğer kaynaklardan gelir” (Bourdieu, 2021d, s. 31). Bahsi geçen “diğer kaynaklar” genelde devlet yetkilileridir. Çünkü İnceoğlu ve Çoban’a göre;

“...haber ideolojinin maddeleşmiş hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Egemen söylemler, haberin söyleminde doğallaştırılarak sunulurken, statükoyu tehdit edebilecek açıklamalar dışlanmaktadır. Medyadaki söylem, iktidarların söylemini yeniden üretirken hangi kaynakların kullanılacağına, hangi aktörlerin kamuya sunulacağına, haber başlıklarının seçimine, ne söyleneceğini ve özellikle de nasıl söyleneceğine karar verilerek oluşturulur” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 30).

Haberde; “Zamana karşı yarışa Mehmetçik te 9 bin uzman personelle katıldı. TSK, enkaz altındaki depremzedelerin yaşama tutunması için büyük çaba sarf ediyor” cümlesi ve Cumhurbaşkanı’nın: “TSK, tüm imkanlarıyla arama kurtarma, yardım malzemelerinin nakli çalışmalarında yer almaktadır” demeci birlikte kullanılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin, depremin vurduğu on bir ilde ve bu illere bağlı ilçelerde çok daha fazla sayıda personeli (Referans gazetesi) bulunması hasebiyle ‘tüm imkanlarıyla’ sahada olmadığı ortadayken sadece resmi demeçlere yer verilmiştir. İnceoğlu ve Çoban’a göre bunun nedeni, büyük medya şirketlerine sahip olmak için büyük bir sermayeye ihtiyaç olmasıdır. Dolayısıyla büyük medya şirketlerine ancak burjuvazi sahip olabilir. Burjuvazinin sahipliğindeki ve denetimindeki medya organlarından da egemen sınıfın fikirlerine aykırı şeyler elbette söylenemez. Bunun için medya sahiplerinin, kendisine bağlı çalışan gazetecilere, televizyonculara, yapımcılara ayrıca emir vermelerine gerek kalmaz. Orada çalışan medya mensupları zaten nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını bilirler (İnceoğlu ve

Çoban, 2016, s. 25). Medya çalışanları, deprem bölgesinde yaşananları, kendi gözleriyle gördükleri halde yine “nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını ” bilmişlerdir.

Timisi ve Dursun’a göre deprem haberleri yapılırken “kurtarılma haberleri yakın çekim görüntülerle desteklenerek öykülenmekte ve dramatik bir anlatı olarak belirginleşmektedir. Böylece haber izleyicisinin depremzedeye, deprem bölgesine ve olaya ilişkin yakınlık duygusu harekete geçirilmeye çalışılmıştır” (Timisi ve Dursun, 2008 s. 101). Bu haber yapılırken de dramatik bir tarz kullanılmıştır. “Zeynep gibi pek çok çocuğu, pek çok depremzedeyi, o karanlık enkazdan çekip çıkardı Türk askeri”, ”Asker, Polis, Jandarma, Afad omuz omuza mücadele veriyor”, Ağlayan bir depremzede çocuğa, askeri personel: “Buradayız, buradayız” vb. cümleleri kullanılarak egemen söylem, kitlelerin zihnine iyice yerleştirilmeye çalışılmıştır.

2.2.3.1.3. Yedi Şubat günü Show TV ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-10 İlde 3 Aylık Ohal - Erdoğan’dan “Ohal” açıklaması
Tarih/ Saat	07.02.2023/videonun 5’23” ile 8’04” arası Yerel saat: 19.06 – 19.09 arası
Haberde Öne çıkan Kavramlar	Ohal, Cumhurbaşkanı, Milli Yas, Yardım
Haberin Retorik Kısmı	Cumhurbaşkanı Erdoğan, felaketin yaşandığı 10 şehirde üç ay boyunca olağanüstü hal uygulanacağını söyledi.

Tablo 10. Yedi Şubat 2023’te, Show TV ana haber bülteninden seçilen ‘tek yanlı bilgi kaynağı’ kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: Haberdeki üç farklı başlık, KJ’den alınmıştır:

1. 10 İlde 3 Aylık Ohal
2. Erdoğan’dan “Ohal” açıklaması

3. Pazar Gününe Kadar Milli Yas

b. Haber Girişi

1. Spot/lar: Haberin 2 dakika 41 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1. Erdoğan'dan "Ohal" Açıklaması 2. 10 İlde 3 Aylık Ohal 3. "Arzu Ettiğimiz Hıza Ulaşamadığımız Yerler Var 4. 10 İlde Ohal İlan Edildi 5. Pazar Gününe Kadar Milli Yas 6. Erdoğan'dan Kritik Temaslar 7. Erdoğan'dan Bağış Çağrısı

Sunucunun habere girişi: "Cumhurbaşkanı Erdoğan felaketin yaşandığı 10 şehirde üç ay boyunca olağanüstü hal uygulanacağını söyledi".

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Sunucu: "Cumhurbaşkanı Erdoğan felaketin yaşandığı 10 şehirde üç ay boyunca, olağanüstü hal uygulanacağını söyledi. Arama kurtarma çalışmaları ile ilgili önemli açıklamalarda bulunan Erdoğan, "Arzu ettiğimiz hıza ulaşamadığımız yerler elbette vardır ama devletimiz tüm gücüyle çalışmaktadır" dedi. Cumhurbaşkanı: "Depremi yaşandığı 10 ilimizi afet bölgesi olarak ilan ediyoruz. Arama kurtarma faaliyetlerinin ve sonrasındaki çalışmaların, süratle yürütülebilmesini temin için anayasanın 119. maddesinin bize verdiği yetkiye dayanarak olağanüstü hal ilan etme kararı aldık". Perfore: "Felaketin 35. saatinde, Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan geldi kritik açıklama. Depremi vurduğu on şehirde üç ay süreyle olağanüstü hal ilan edildi. Erdoğan, arama ve kurtarma çalışmaları hakkında bilgi verdi". Cumhurbaşkanı: "Arzu ettiğimiz hıza ulaşamadığımız yerler elbette vardır ama vatandaşlarımız şundan emin olsun ki devleti kendisine el uzatmak, canını kurtarmak, hayatını kolaylaştırmak için tüm gücüyle çalışmaktadır. Zorlukları birer birer aşarak erişmedik yıkıntı, karşılanmadık ihtiyaç bırakmayacak bir kararlılıkla sahaya yükleniyoruz". Perfore: "Erdoğan, Devlet Bilgi Koordinasyon Merkezindeydi. Ohal açıklamasından önce sosyal medya hesabından 12 Şubat Pazar günü güneşin batışına kadar milli ilan edildiğini duyurmuştu". Cumhurbaşkanı: "Yalan haberler ve çarpıtmalarla insanımızı birbirine düşürmeye niyetlenenleri yakından takip ediyoruz. Gün, onlarla tartışma günü değildir. Günü geldiğinde şu anda tuttuğumuz defteri de açacağız". Perfore: "18 devlet ve hükümet başkanı Erdoğan'ı arayarak, geçmiş olsun

dileklerini ilettiler. Yetmiş ülke, 14 uluslararası kuruluş Türkiye'ye yardım elini uzattı". Cumhurbaşkanı: "Katar, on bin konteyner şu anda ülkemize gönderme hazırlığı içerisinde. Karavanlar da merkeze ulaşmakta ve bu karavanları da yine acil ihtiyacı olan ailelere tahsis edeceğiz". Perfore: "Erdoğan, Afad hesaplarına bağış çağrısı yaparken, Antalya'daki otellerden 50 bin odanın da depremzedelerin hizmetini açılacağını söyledi".

2. Bağlam ve Ardalın Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Haberin içerisinde 'felaketin 35. saatinde' ibaresi kullanılarak depremin 2. günü olduğuna vurgu yapılmıştır. Haberin tamamında sadece Cumhurbaşkanı'nın açıklamalarına yer verilmiş yani haber, tek kaynaktan üretilmiştir.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Show TV Haber Merkezi

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Resmi makamlar dışında hiçbir açıklamaya ve yoruma yer verilmemiştir. Cumhurbaşkanı'nın bahsettiği yalan haberlerin ve çarpıtmaların neler olduğu, neden defter tutulduğuyla ilgili hiçbir bilgi yoktur. Depremzedelere ait tek bir yoruma dahi yer verilmemiştir.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Ohal, Erdoğan, Milli Yas, Yardım

3. Retorik: Haberi etkisini arttırmak için sürekli KJ değiştirilmiş bazı spot başlıklar, KJ'de iki defa kullanılmıştır. Haberde bilgi eksikliği vardır: Cumhurbaşkanı'nın bahsettiği yalan haberlerin ve çarpıtmaların neler olduğu ve tutulan deftere neler yazıldığı hatta neden defter tutulduğu belirtilmemiştir. Haberin tamamı, tek kaynaktan bilgi olarak oluşturulmuştur.

Bu haber, yalnızca Cumhurbaşkanı'nın açıklamalarına dayanarak hazırlanmıştır. Tokgöz'e göre gazeteciye sunulan bilgi, kim verirse versin, her zaman subjektiftir: Gazetecilerin haber kaynaklarının güvenilirliğini sağlama bakımından bazı zorluklarla karşılaşır. "Bütün haber kaynakları, enformasyonun yönlendirilerek verir. (News Management) Basın bültenleri, basın konferanslarında verilen bilgilerde her zaman bir yönlendirme bulunur. Zaten verilecek bilgileri hazırlayanlar, daha önce

bu bilgileri kendilerine göre değerlendirip, düzenledikten sonra sunarlar” (Tokgöz, 1981, s. 76). Dolayısıyla gazetecilere bilgi verenler aslında gerçekleri değil kendileri için uygun gördüklerini paylaşırlar. Bourdieu’ye göre: “... bilgi paylaşımının en belirleyici kısmı, yani neyin önemli olup neyin önemli olmadığına ve neyin aktarılıp neyin aktarılmayacağına karar vermeye yarayan *bilgi hakkında bilgi*, büyük ölçüde diğer kaynaklardan gelir” (Bourdieu, 2021d, s. 31). Ancak bu haberde, tek kaynaktan beslenerek haber hazırlama yanlışlığı çok daha ileriye götürülmüş, karşı tarafın beyanatlarına, eleştirmek için bile yer verilmemiştir. Bu haberde de resmi söylemin dışındaki açıklamaların hiç birisine yer verilmemiştir. Çünkü İnceoğlu ve Çoban’a göre resmi söylemin dışına çıkan ve mevcut düzeni sorgulayan medya çalışanları dışlanır: “...haber ideolojinin maddeleşmiş hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Egemen söylemler haberin söyleminde doğallaştırılarak sunulurken, statükoyu tehdit edebilecek açıklamalar dışlanır. Medyadaki söylem, iktidarların söylemini yeniden üretirken hangi kaynakların kullanılacağına, hangi aktörlerin kamuya sunulacağına, haber başlıklarının seçimine, ne söyleneceğini ve özellikle de nasıl söyleneceğine karar verilerek oluşturulur” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 30).

Devlet yetkililerinin tek kaynak olarak kullanıldığı haberlerde, egemen söylem ve dolayısıyla devletin uyguladığı sembolik şiddet, yeniden üretilmiştir. Dünyada da birçok haber sadece devlet yetkililerin açıklamalarıyla yapılmaktadır ve bu durum medyanın büyük hatalar yapasına yol açmaktadır. Mark Fishman, yalnızca yetkililere dayandırılarak yapılan haberleri, “bürokratik yakınlık ilkesi” diye adlandırmaktadır. Ona göre medya çalışanı, bir devlet yetkilisinin söylediklerini, bir iddia olarak ele almak yerine direkt doğru bilgi olarak almakta ve uzmanlık içeren bir unsurmuş gibi kabul etmektedir. Bu durum, manevi bir iş bölümüne yol açmaktadır: “Devlet yetkilileri gerçeklere sahiptir ve onları medya mensuplarına verirler; medya mensupları ise sadece bu gerçekleri kaydederek işlerini yaptıklarını sanırlar” (Aktaran, Herman ve Chomsky, 2017, s. 89). Ancak yine de yapılan haberde, olayın taraflarının ne söylediği, eleştirmek için bile olsa aktarılması gerekmektedir. Aksi takdirde haber, anlaşılabilir.

Bu haberde, Cumhurbaşkanı’nın: “Yalan haberler ve çarpıtmalarla insanımızı birbirine düşürmeye niyetlenenleri yakından takip ediyoruz. Gün, onlarla tartışma günü değildir. Günü geldiğinde şu anda tuttuğumuz defteri de açacağız” demesine yer verilmiştir. Ancak yapılan haberde; bu yalan haberlerin neler olduğu, kimin hangi bilgiyi çarpıttığı, Cumhurbaşkanı’nın neden defter tuttuğu ve defterde kimlerin olduğu

ile ilgili hiçbir bilgi yoktur. İzleyicilerin bu habere bakarak Cumhurbaşkanının kimlere karşı bu açıklamayı yaptığı, muhatabının kimler olduğunu bilmesi mümkün değildir. Oysa İnceoğlu ve Çoban'a göre "gazeteciliğin temel görevi insanların kendilerini özgürce yönetebilmeleri için lazım olan enformasyonu sunmaktır. Bu önemli görevi yerine getirebilmek için de gazetecinin, yurttaşla sadakatle bağlı olması gerekir. Tamamen bağımsız bir gözlemci olması gereken gazeteciden hem nesnel hem de kamuoyuna açık bir eleştiri platformu sağlayabilen ürünler ortaya koyması beklenir" (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 54). Medyanın "açık bir eleştiri platformu" olması ve olayı tüm taraflarının yorumlarına yer vermesi gerekirken bu haberdeki bilgi eksikliği yüzünden haberin bir kısmı anlaşılammıştır. İzleyiciler bu haberi anlayabilmek için ya başka haber kaynaklarını tarayacaklar ya da Cumhurbaşkanının kimleri kastettiğiyle ilgili tahminde bulunacaklardır. Çünkü "İnsanlar, söylenenin doğru ya da gerçek olup olmadığına dair kendi kişisel ve toplumsal bilgilerin yanında bağlam hakkında ne bildiklerini de (konuşmacının kimliği vb.) dikkate alırlar (van Dijk, 2019, s. 374). Bu nedenle, izleyicilerin, Cumhurbaşkanının kimliği üzerinden (karşı tarafın açıklamalarının ne olduğuna bile bakılmaksızın) haberi değerlendirmesi beklenmiştir.

2.2.3.1.4. Sekiz Şubat günü Show TV ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-Erdoğan Depremzedeleri Ziyaret Etti -Erdoğan Çadır Kenti Gezdi
Tarih/ Saat	08.02.2023/videonun 5'03" ile 7'28" arası Yerel saat: 19.05 – 19.08 arası
Haberde Öne çıkan Kavramlar	Cumhurbaşkanı, Kahramanmaraş, Hatay, Asker, Arama Kurtarma, Yardım
Haberin Retorik Kısmı	Cumhurbaşkanı Erdoğan, on ilde büyük yıkıma yol açan depremlerin merkezi Kahramanmaraş'taydı

Tablo 11. Sekiz Şubat 2023'te, Show TV ana haber bülteninden seçilen 'tek yanlı bilgi kaynağı' kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: Haberdeki üç farklı başlık, KJ'den alınmıştır:

1. Erdoğan Depremzedeleri Ziyaret Etti
2. Erdoğan Çadır Kenti Gezdi
3. Erdoğan Afet Bölgesinde

b. Haber Girişi

1. Spot/lar: Haberin 2 dakika 25 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1. Erdoğan Depremzedeleri Ziyaret Etti 2. Erdoğan Afet Bölgesinde 3. “İmkanlarımızı seferber ettik” 4. Erdoğan: “İlk Gün Bazı Sıkıntılar Yaşandı” 5. Erdoğan Çadır Kenti Gezdi 6. İsteyenler O Otellerde Konaklayabilecek 7. Bir Yıl İçinde Toplu Konut Yapılacak 8. “Yalan Yanlış İftiralar Atıyorlar

Sunucunun habere girişi: “Cumhurbaşkanı Erdoğan’ sa değerli izleyenler, 10 ilde büyük yıkıma yol açan depremlerin merkezi Kahramanmaraş'taydı bugün. Çadır kenti gezdi, depremzedelerle bir araya geldi. İlk depremin merkez üssü Pazarcık'taki incelemeleri sonrası, Cumhurbaşkanı Hatay'a geçti. Asker kurtarma çalışmalarına katılmakta geç kaldı, eleştirilerine yanıtıysa sert oldu”.

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Sunucu: “Cumhurbaşkanı Erdoğan’ sa değerli izleyenler, 10 ilde büyük yıkıma yol açan depremlerin merkezi Kahramanmaraş'taydı bugün. Çadır kenti gezdi, depremzedelerle bir araya geldi. İlk depremin merkez üssü Pazarcık'taki incelemeleri sonrası, Cumhurbaşkanı Hatay'a geçti. Asker kurtarma çalışmalarına katılmakta geç kaldı, eleştirilerine yanıtıysa sert oldu”. Cumhurbaşkanı: “Geçmiş olsun. Benim milletimin bugüne kadar bu tür felaketlerde gösterdiği sabır neyse inanıyorum ki bundan sonra da yine gösterecektir”. Perfore: “Büyük felaketin 3. gününde depremlerin merkez üssü Kahramanmaraş'taydı Cumhurbaşkanı Erdoğan, imkanlarımızı seferber ettik dedi. Cumhurbaşkanı: “İlk gün tabii ki bazı sıkıntılar yaşandı ama ondan sonra ikinci gün ve bugün duruma hakimiyet tesis edildi. Enkazlardaki çalışmalarımız devam ediyor ama bir taraftan da enkaz kaldırma çalışmalarını Çevre Şehircilik bakanlığımız inşallah yürütmeye başlayacak”. Perfore: “Erdoğan Kahramanmaraş'ta çadır kenti gezdi, incelemelerde bulundu”.

Cumhurbaşkanı: “Sütçü İmam’ın Kahramanmaraş’ı yıkılmaz”. Depremzede vatandaş: “İnşallah yıkılmaz”. Cumhurbaşkanı: “Vatandaşlarım olur ya yani bu çadırlardan memnun olmayabilirler ama Antalya, Alanya, Mersin buralardaki otellere yerleşmeye evet derlerse tüm imkanlarımızı orada da seferber edeceğiz”. Perfore: “Depremzedeler için yeni evlerin TOKİ aracılığıyla yapılacağını söyledi. Hedefin bir yıl olduğunu belirtti”. Cumhurbaşkanı: “Onları bu süreçte rahatlatacak bir rakamı ki 10 biner lira İnşallah bu ailelere ulaştıracamız ve onların bu geçiş döneminde sıkıntılarını giderelim istiyoruz”. Perfore: “Erdoğan Kahramanmaraş'tan sonra Hatay'a geçti”. Cumhurbaşkanı: “Bazı haysiyetsiz, açık konuşuyorum, namussuz kişiler kampanya yaparak, Hatay'da biz asker göremedik, biz Jandarma göremedik polis göremedik gibi yalan yanlış iftiralar atıyorlar. Bizim askerimiz şerefli, jandarmamız şerefli, polisimiz şerefli ama bu şerefsizlerin ağzına biz onları meze yaptırmayız”.

2. Bağlam ve Ardan Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Haberde ‘büyük felaketin 3. gününde’ ibaresi kullanılarak geçmişe gönderme yapılıyor. Sadece Cumhurbaşkanı’nın demeçlerine yer verildiği için Cumhurbaşkanının hangi kişiye veya kuruma, hangi sözünden dolayı cevap verdiği anlaşılıyor.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Show TV Haber Merkezi

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Haberde, yalnızca Cumhurbaşkanı’nın görüşlerine yer veriliyor. Başka bir görüş, demeç ya da açıklamadan bahsedilmediği için Cumhurbaşkanı’nın neden böyle bir açıklama yaptığı anlaşılıyor. Hiçbir depremzedenin konuyla ilgili yorumu alınmıyor.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Cumhurbaşkanı, Kahramanmaraş, Hatay, asker, arama kurtarma, yardım

3. Retorik: 2 dakika 23 saniyelik haberde, ilgi çekebilmek için tam 8 ayrı KJ kullanılmış hatta bazı spotlar iki kez kullanıştır. Haberde resmi yetkilerin demeçleri dışında hiçbir açıklamaya yer verilmediği için bilgi eksikliği meydana gelmiş ve

haberinin bir kısmı anlaşılmamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gösterdiği tepkinin kimin hangi sözüne karşı olduğu, haberde yoktur.

Haberde, sadece resmi makamlar kaynak olarak kullanılmıştır ve bu da devletin ilan ettiği egemen söylemin tekrar edilmesine ve dolayısıyla sembolik şiddetin yeniden üretilmesine neden olmuştur. Medyanın genel bir hatası olarak dünyada da sıklıkla sadece yetkililerin açıklamalarıyla haber yapılmaktadır. Ancak yine de haber üretilirken olayın taraflarıyla ilgili, eleştirmek için bile olsa bilgi verilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde haber, anlaşılması mümkün değildir. Mark Fishman, yalnızca resmi makamlara dayandırılarak yapılan haberlere, “bürokratik yakınlık ilkesi” adını verir ve şöyle ifade eder:

“Medya çalışanları bürokratik açıklamaları gerçek olarak kabul etmeye hazırdır; ne ki haberleri hazırlayan personel de toplumda bilmeye yetkili kişilerin olduğu kurallı bir düzenin gerekliliği düşüncesini paylaşır. Muhabirler, işleri neyin bilinmesini gerektiriyorsa yetkililerin de onu bilmeleri gerektiği anlayışıyla çalışırlar [...] Özelde, bir medya çalışanı bir yetkilinin söylediklerinin sadece bir iddia olarak değil, ama doğru bilginin inanılır ve uzmanlık içeren bir unsuru olarak kabul eder. Bu, manevi bir iş bölümüne yol açar: Yetkililer gerçeklere sahiptir ve onları verirler; muhabirlerin yaptığı ise yalnızca bu gerçekleri kaydetmektir” (Aktaran, Herman ve Chomsky, 2017, s. 89).

Tokgöz'e göre gazeteciye sunulan bilgi, kim verirse versin, her zaman subjektiftir: “Gazetecilerin haber kaynaklarının güvenilirliğini sağlama bakımından bazı zorluklarla karşılaşılırlar. Bütün haber kaynakları, enformasyonun yönlendirilerek verir. (News Management) Basın bültenleri, basın konferanslarında verilen bilgilerde her zaman bir yönlendirme bulunur. Zaten verilecek bilgileri hazırlayanlar, daha önce bu bilgileri kendilerine göre değerlendirip, düzenledikten sonra sunarlar” (Tokgöz, 1981, s. 76). O yüzden verilen bilgilerin, olayın bütün taraflarının görüşleri alınarak sağlanması yapılmalıdır. İnceoğlu ve Çoban'a göre mevcut düzeni sorgulayan açıklamalar dışlanır: “...haber ideolojinin maddeleşmiş hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Egemen söylemler haberin söyleminde doğallaştırılarak sunulurken, statükoyu tehdit edebilecek açıklamalar dışlanır. Medyadaki söylem, iktidarların söylemini yeniden üretirken hangi kaynakların kullanılacağına, hangi aktörlerin kamuya sunulacağına, haber başlıklarının seçimine, ne söyleneceğini ve özellikle de nasıl söyleneceğine karar verilerek oluşturulur” (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 30). Bu haberde de egemen söylemin dışında, hiçbir bilgiye, yoruma ve görüşe yer verilmemiştir.

Bourdieu'ye göre: “Fakat bilgi paylaşımının en belirleyici kısmı, yani neyin önemli olup neyin önemli olmadığına ve neyin aktarılıp neyin aktarılmayacağına karar vermeye yarayan *bilgi hakkında bilgi*, büyük ölçüde diğer kaynaklardan gelir” (Bourdieu, 2021d, s. 31). Bu “diğer kaynaklar” çoğu kez resmi makamlardır. Ancak, İnceoğlu ve Çoban'a göre gazeteciliğin temel görevi insanların kendilerini özgürce yönetebilmeleri için lazım olan enformasyonu sunmaktır. Bu önemli görevi yerine getirebilmek için de gazetecinin, yurttaşa sadakatle bağlı olması gerekir. Tamamen bağımsız bir gözlemci olması gereken gazeteciden hem nesnel hem de kamuoyuna açık bir eleştiri platformu sağlayabilen ürünler ortaya koyması beklenir (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 54). Ancak bu haberde, “medyanın bir eleştiri platformuna” dönüşmesi bir yana, tek kaynaktan beslenerek haber hazırlama yanlışlığı o kadar ileri boyuttadır ki karşı tarafın beyanatlarına, eleştirmek için bile yer verilmemiştir. Dolayısıyla izleyicilerin bu habere bakarak Cumhurbaşkanının kimlere karşı bu açıklamayı yaptığı, muhatabının kimler olduğunu bilmesi mümkün değildir. İzleyiciler bu haberde, tahminde bulunmaya çalışırlar. Çünkü “İnsanlar, söylenenin doğru ya da gerçek olup olmadığına dair kendi kişisel ve toplumsal bilgilerin yanında bağlam hakkında ne bildiklerini de (konuşmacının kimliği vb.) dikkate alırlar (van Dijk, 2019, s. 374). İzleyicilerin, Cumhurbaşkanının kimliği üzerinden (karşı tarafın açıklamalarının ne olduğuna bile bakılmaksızın) haberi değerlendirmesi beklenmiştir. Eğer izleyiciler tüm tarafların yorumlarını duyarlarsa, en azından bir kısım izleyicinin ne kadar yönlendirme yapılırsa yapılsın yine de resmi söylemin dışında bir fikri oluşabilir. Bu nedenle yapılan haberin anlaşılmasında pahasına, izleyicilerin diğer kesimlerin beyanatlarını, yanlışlığını vurgulamak için bile olsa, duymaları istenmemiştir.

2.2.4. Haberde Röportaj Eksikliği

Bourdieu'ye göre egemenler televizyona, izleyicileri yavaş yavaş aynı düzeye çekme ve homojenleştirme görevi vermiştir (Bourdieu, 2021d, s. 45). Hatta “Televizyon, halkın zihinsel yapısına bütünüyle uyarlanmış durumdadır (Bourdieu, 2021d, s. 57). Ona göre, toplumsal dünyanın televizyon tarafından tanımlandığı bir evredeyiz ve televizyon artık, toplumsal ve siyasal hayata ulaşmanın bir arabulucusu haline gelmiştir (Bourdieu, 2021d, s. 25). Yani toplum kesimleri de sesini televizyondan duyurmaya çalışmaktadır. Bundan dolayı depremzedeler sürekli televizyon kanallarının deprem bölgesine gönderdiği muhabirlerle konuşmaya, onlara

ulaşmaya, dertlerini anlatmaya çalışmıştır. Zaten Tokgöz'e göre haber üretilirken röportaj, bir yöntem olarak kullanılır: Gazeteci, hem yerinde haber toplarken hem de kendisine olay anlatılırken, röportaj yapmalıdır. Röportaj yapılan kişiler ise olaya katılanlar veya görgü tanıklarından seçilir (Tokgöz, 1981, s. 74). O, gazetecilerin, esaslı noktaları yakalayabilmek için her yolu deneyerek karşısındakileri konuşturmaya çalışması gerektiğini söyler (Tokgöz, 1981, s. 74). Ancak, egemen söylemi yeniden üreten medya özellikle canlı yayınlarda halkla röportaj yapmaz. Çünkü sahadaki gerçekliğin, egemen söylemin iddia ettiği gibi olmadığını en iyi medya çalışanları bilir. Sadece kendilerine göre kesip daha sonra yayımlayabilecekleri röportajlar yaparlar. Televizyonlarda deprem haberleri yapılırken canlı yayında röportaj yapılmamasının doğurduğu eksiklik, bir kategori olarak ele alınmıştır.

2.2.4.1. Haberde Röportaj Eksikliği Kategorisine göre Değerlendirilen Haberler

2.2.4.1.1. Yedi Şubat günü ATV ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-Ekipler aralıksız çalışıyor -Enkaz başında umutlu bekleyiş
Tarih/ Saat	07.02.2023/videonun15'55'' ile 19'16'' arası Yerel saat: 19.15 – 19.19 arası
Haberde Öne çıkan Kavramlar	Aralıksız çalışma, enkaz, umutlu bekleyiş, yangın, son dakika
Haberin Retorik Kısmı	Enkaz başında umutlu bekleyiş sürüyor. Arama kurtarma ekipleri aralıksız çalışıyor.

Tablo 12. Yedi Şubat 2023'te, ATV ana haber bülteninden seçilen 'haberde röportaj eksikliği' kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar : Haberdeki üç farklı başlık, KJ'den alınmıştır:

1. Ekipler aralıksız çalışıyor.
2. Enkaz başında umutlu bekleyiş.
3. ATV Haber Depremin Vurduğu Hatay'da

b. Haber Girişi

1. Spot/lar: Haberin 3 dakika 21 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1. Ekipler aralıksız çalışıyor. 2. Enkaz başında umutlu bekleyiş. 3. Üşümesin diye. 4. Yan yatan binada mahsur kaldı. 5. Limandaki yangın sürüyor. 6. ATV Haber depremin vurduğu Hatay'da.

Sunucunun habere girişi: "Hatay'ın her yerinde her sokağında göçükler, yıkıntılar var ve ambulansların biri geliyor diğeri gidiyor".

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Arama kurtarma ekipleri ve onlara yardım eden depremzedeler enkazdan çıkan yaralıyı taşıyor: "hızlı hızlı, arkadaşlar hızlı hızlı, ellemeyin şokta şu an". Muhabir Betül Bilsel: "Hatay'ın her yerinde her sokağında göçükler, yıkıntılar var ve ambulansların biri geliyor diğeri gidiyor. Perfore: "Hemen her enkazın başında umutlu bir bekleyiş vardı". Depremzede vatandaş: "Anne, ses verin ya!". Başka bir depremzede vatandaş: "Beklemeyelim, böyle artık". Perfore: "Kayda geçen bu görüntü ise günün en acı karelerinden biriydi. Küçük çocuğun belden aşağısı enkaz altında idi. Kurtarma ekibini bekleyen çevredekiler, soğuktan etkilenmesin diye üzerine yorgan örtüp su verdi". Başka bir depremzede vatandaş: "Babam da altında ama babama ulaşmam imkansız". Perfore: "Depremde bazı binalar yattı içinde mahsur kalanlar yardım bekledi". Başka bir depremzede vatandaş: "Allah'ım şu hale bak, o da yeni apartman ha". Perfore: "deprem sonrası İskenderun limanında çıkan yangına müdahale, gün boyu devam etti". Sunucu: "Bültenin başında sahadaki arkadaşlarımızdan söz ettim biliyorsunuz canlı yayınlarımızda ilk durağımız Hatay. Betül Bilsel ve Samet İçli orda. Betül son bilgileri senden alalım çünkü dün Hatay ile ilgili çok fazla bilginiz yoktu, net değildi ama şu anda daha ayan beyan ortada, gün ağarmasıyla birlikte seni dinliyoruz". Muhabir Betül Bilsel: " Cem öğretir Hatay'da da İskenderun'da da görüntüler aslında içler acısı, yürekleri parçalıyor. Çünkü neredeyse sağlam hiçbir bina yok. Hepsinde çatlaklar, yıkıntılar mevcut ve birçoğu da yerle bir olmuş durumda. Hepsinde gün boyu arama çalışmaları devam etti,

kurtarma çalışmaları devam etti. Hepsinden bir soluk bir ses beklendi. Hatay'da gün boyu en çok duyulan iki ses vardı: helikopter sesi, ambulans sesi ve ‘sesimi duyan var mı?’ anonsları yankılandı dört bir tarafta ve o çalışmalar hava aydınlandığında da şu dakikalarda da devam ediyor. Hava oldukça soğuk, dün gün boyu yağmur hakimdi Hatay'da ve İskenderun'da. Bugün nispeten daha güneşli bir hava hakimdi. Ancak şu dakikalar itibariyle oldukça soğuk bir hava hâkim. Hala enkazların başında ailelerin beklediğini söylemek mümkün. Hala ekiplerin çalışmaları tüm hızıyla devam ediyor. Özellikle yıkıntıların içinden çıkartılacak canlılarla ilgili özellikle de saatlerle, şu anda mücadele ediliyor her saatin her dakikanın oldukça büyük bir önemi var çalışmaların tüm hızıyla yürüdüğünü söyleyebiliriz bir kez daha altını çizelim. Hatay depremden en fazla etkilenen illerden bir tanesi ve gerek İskenderun'da gerekse Hatay'da çok büyük bir yıkımın söz konusu olduğunu söyleyelim. Burada çalışmalar; Afad'ın, Kızılay'ın çalışmaları tüm hızıyla devam ediyor. Gün boyunca gördüğümüz görüntüler arasında özellikle Kızılay'ın depremzedeler için kurduğu çadır kentlerin hazırlıklarının tüm hızıyla devam ettiğini gördüğümüzü söyleyebiliriz. Aynı şekilde özellikle yardım kuruluşlarının yaptığı yardımlarda mevcut burada. Sulu yiyecek, ekmek ve battaniye yardımları da gün boyunca devam etti burada. Çalışmalar gece saatlerinde de devam ediyor şu dakikalarda da hala ambulans seslerinin Scorsky helikopterlerinin seslerini duyduğumuzu ve çalışmaların devam ettiğini söyleyelim sözlerinden size bırakalım”.

2. Bağlam ve Ardalan Bilgisi: : Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Sunucu tarafından bir gün öncesinde Hatay'la ilgili bilgilerinin net olmadığını ancak bugün havanın aydınlanmasından sonra yıkımın boyutlarının ayan beyan ortaya çıktığı ifade ediliyor. Oysa bu haber, depremin ikinci günü yayınlanıyor ve bir gün öncesinde de doğal olarak hava aydınlanmıştı. Üstelik aynı sunucu, bir gün önceki haber bülteninde, Betül Bilsel ve Samet İçli adlı iki muhabirlerinin Hatay'da görev yaptığını, canlı yayında anons etmişti ve bu muhabirlerin Hatay'dan yaptığı haberler yayınlanmıştı. Sunucu, aslında çok büyük bir yıkım olduğu ve devlet kurumlarının her yere yetişemeyebileceği ve bundan dolayı bu kurumların suçlanmaması gerektiği mesajı vermek istiyor olabilir.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Muhabir Betül Bilsel

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Olayın taraflarıyla yani depremzedelerle hiç bir röportaj yapılmıyor. Sadece muhabir ve sunucunun yorumlarına yer veriliyor.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Yıkıntı, helikopter sesi, ambulans sesi aralıksız çalışma, umutlu bekleyiş ve yangın.

3. Retorik: Bu haberin inandırıcılığını arttırabilmek için canlı yayın yapılmıştır. Muhabir sürekli, arama kurtarma ekiplerinin aralıksız çalıştığını ve depremzedelerin enkaz başında umutlu bekleyiş sürdüğünü söylemektedir. Ancak hem canlı röportaj yapılmamış hem de mevcut durumla ilgili herhangi bir veri paylaşılmamıştır.

Deprem gibi bir doğa olayının haberi yapılırken röportaj yöntemi kullanılarak daha etkili haberler üretebilir. Çünkü sahada neler olup bittiğini en iyi o depremi yaşayan insanlar bilebilir ve olayın muhatapları, birinci ağızdan neler olup bittiğini anlatabilir. Röportaj, haberin gerçekliğini somutlaştırır. Tokgöz'e göre röportaj, bir haber üretme yöntemidir: Gazeteci, hem yerinde haber toplarken hem de kendisine olay anlatılırken, röportaj yapmalıdır. Röportaj yapılan kişiler ise olaya katılanlar veya görgü tanıklarından seçilir (Tokgöz, 1981, s. 74). O, gazetecilerin, esaslı noktaları yakalayabilmek için her yolu deneyerek karşısındakileri konuşturmaya çalışması gerektiğini söyler (Tokgöz, 1981, s. 74- 75).

Toplumun çeşitli kesimleri, seslerini televizyondan duyurmaya çalışmaktadır. Depremzedeler de sürekli televizyon kanallarının deprem bölgesine gönderdiği muhabirlerle konuşmaya, onlara ulaşmaya, dertlerini anlatmaya çalışmıştır. Bourdieu'ye göre, toplumsal dünyanın televizyon tarafından tanımlandığı bir evredeyiz ve televizyon artık, toplumsal ve siyasal hayata ulaşmanın bir arabulucusu haline gelmiştir (Bourdieu, 2021d, s. 25). Ona göre, örneğin yapılan bir protestonun amacına ulaşması isteniyorsa televizyonun hesaba katılması gerekir: “ Öyle ki, televizyonu dikkate almadan protesto düzenlemenin yeterli olacağına inananlar, amaçlarına ulaşamama tehlikesi yaşarlar: Televizyonda, televizyon karşısındaki insanların ilgisini çekebilecek ve algı kategorilerine uyacak gösterileri gittikçe daha fazla yapmak gerekir. Bu gösteriler bu kişiler tarafından aktarılıp geniş bir halk

kitlesine ulaştıklarında çok daha etkili olacaktır”. Tabii egemenler de bu durumun farkındadır ve Bourdieu’ye göre egemenler televizyona, izleyicileri yavaş yavaş aynı düzeye çekme ve homojenleştirme görevi vermiştir (Bourdieu, 2021d, s. 45). Hatta “Televizyon, halkın zihinsel yapısına bütünüyle uyarlanmış durumdadır (Bourdieu, 2021d, s. 57).

Haberde verirken sunucu “çünkü dün Hatay ile ilgili çok fazla bilgimiz yoktu, net değildi ama şu anda daha ayan beyan ortada, gün ağarmasıyla birlikte seni dinliyoruz” diye muhabire sesleniyor. Oysa bu haber depremin ikinci günü yapılmıştır ve bir gün önce de tabii ki gün ağarmış ve büyük bir yıkımın olduğu zaten o zaman ortaya çıkmıştır. Ayrıca aynı kanalın bir gün önceki haber bülteninde de muhabirlerin Hatay’da olduğu belirtilmiş ve oradan haber yapılmıştır. Sunucu, çok büyük bir yıkımın olduğunu ve devletin her yere yetişemeyeceğini ima etmiş olabilir çünkü bu durum “hem depremin sonuçlarının yarattığı zararın büyüklüğünün normalleştirilmesine hem de devletin aczinin meşru kılınmasına yol açmaktadır” (Timisi ve Dursun, 2008 s. 93).

Haberde, kendisine bağlanılan muhabir: “Çünkü neredeyse sağlam hiçbir bina yok. Hepsinde çatlaklar, yıkıntılar mevcut ve birçoğu da yerle bir olmuş durumda. Hepsinde gün boyu arama çalışmaları devam etti, kurtarma çalışmaları devam etti. Hepsinden bir soluk bir ses beklendi”. “Özellikle yıkıntıların içinden çıkartılacak canlılarla ilgili özellikle de saatlerle, şu anda mücadele ediliyor her saatin her dakikanın oldukça büyük bir önemi var çalışmaların tüm hızıyla yürüdüğünü söyleyebiliriz”. “Burada çalışmalar; Afad’ın, Kızılay’ın çalışmaları tüm hızıyla devam ediyor” gibi cümleler kuruyor. Oysa muhabir, canlı yayında, hemen orada bulunan bir depremzede ile röportaj yapsa, depremzede ona; enkazların “hepsinde gün boyu arama çalışmaları devam etmediği”, “çalışmaların tüm hızıyla yürüdüğünü söyleyemeyeceğimizi” ve “Afad’ın, Kızılay’ın çalışmaları tüm hızıyla devam etmediğini” söyleyebilirdi Zaten aynı haberin içinde Depremzede vatandaş: “Anne, ses verin ya!”. Başka bir depremzede vatandaş: “Beklemeyelim, böyle artık”. Perfore: “Kayda geçen bu görüntü ise günün en acı karelerinden biriydi. Küçük çocuğun belden aşağısı enkaz altında idi. Kurtarma ekibini bekleyen çevredekiler, soğuktan etkilenmesin diye üzerine yorgan örtüp su verdi”. Başka bir depremzede vatandaş: “Babam da altında ama babama ulaşmam imkansız”. Perfore: “Depremde bazı binalar

yan yattı içinde mahsur kalanlar yardım bekledi” ifadeleri geçmektedir. Sadece bu ifadeler bile bu haberin sahayı doğru yansıtmadığı göstermektedir.

Muhabir: “Hatay'da da İskenderun'da da görüntüler aslında içler acısı, yürekleri parçalıyor. Çünkü neredeyse sağlam hiçbir bina yok. Hepsinde çatlaklar, yıkıntılar mevcut ve birçoğu da yerle bir olmuş durumda” diyor. Binlerce binanın yıkıldığı Hatay'da, (elbette büyük bir gayretle çalışan) mevcut görevlilerin her yere yetişmesinin imkansız olduğu sahada olan muhabirler tarafından zaten çıplak gözle görülüyor ancak dile getirilemiyor. Bu durumu İnceoğlu ve Çoban şöyle açıklıyor: Büyük medya şirketlerine sahip olmak için büyük bir sermayeye ihtiyaç olmasıdır. Dolayısıyla büyük medya şirketlerine ancak burjuvazi sahip olabilir. Burjuvazinin sahipliğindeki ve denetimindeki medya organlarından da egemen sınıfın fikirlerine aykırı şeyler elbette söylenemez. Bunun için medya sahiplerinin, kendisine bağlı çalışan gazetecilere, televizyonculara, yapımcılara ayrıca emir vermelerine gerek kalmaz. Orada çalışan medya mensupları zaten nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını bilirler (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 25). Ancak, egemen söylemi yeniden üreten medya özellikle canlı yayınlarda halkla röportaj yapmaz. Çünkü sahadaki gerçekliğin, egemen söylemin iddia ettiği gibi olmadığını en iyi medya çalışanları bilir. Sadece kendilerine göre kesip daha sonra yayınlayabilecekleri röportajlar yaparlar.

2.2.4.1.2. Altı Şubat günü Show TV ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-Volkan Demirel'in Gözyaşları -Eşi de Video Çekip Paylaştı
Tarih/ Saat	06.02.2023/videonun 15'15" ile 17'38" arası Yerel saat: 19.46 – 19.49 arası
Haberde Öne Çıkan Kavramlar	Volkan Demirel, yardım, Hatay, sosyal medya
Haberin Retorik Kısmı	Volkan Demirel'de depremin ardından sosyal medya hesabından canlı yayın yaptı. Eski milli futbolcu o yayında gözyaşlarını tutamadı, hüngür hüngür ağladı.

Tablo 13. Altı Şubat 2023'te, Show TV ana haber bülteninden seçilen ‘haberde röportaj eksikliği’ kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: Haberdeki iki farklı başlık, KJ'den alınmıştır:

1. Volkan Demirel'in Gözyaşları
2. Eşi de Video Çekip Paylaştı

b. Haber Girişi

1. Spot/lar: Haberin 2 dakika 23 saniyelik süresi boyunca şu spotlar kullanılmıştır (KJ'den alınmıştır): 1. Volkan Demirel'in Gözyaşları 2. Volkan Demirel'den Yardım Çağrısı 3. Canlı Yayında Hüngür Hüngür Ağladı 4. Eşi de Video Çekip Paylaştı 5. Gözyaşları Yüreklere Sızlattı 6. Hatayspor'dan İki Kişi Enkaz Altında

Sunucunun habere girişi: “Volkan Demirel'de depremin ardından sosyal medya hesabından canlı yayın yaptı. Eski milli futbolcu, o yayında gözyaşlarını tutamadı”.

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Sunucu: “Volkan Demirel'de depremin ardından sosyal medya hesabından canlı yayın yaptı. Eski milli futbolcu o yayında gözyaşlarını tutamadı, hüngür hüngür ağladı. “Allah rızası için buraya yardım gönderin burada insanlar çok kötü” dedi. Volkan Demirel: “Lütfen, yardım yardım ne kadar imkan varsa hepsini göndermenizi istiyorum. Lütfen çevre iller de aynı şekilde sadece Hatay Antakya değil. Lütfen rica ediyorum, lütfen, lütfen Allah rızası için. Buradaki insanlar çok kötü. Allah rızası için”. Perfore: “Sosyal medya canlı yayınında, gözyaşlarına boğuldu. Depremin vurduğu Hatay'dan böyle yardım istedi”. Volkan Demirel: “Lütfen yardım yardım”. Perfore: “Sadece kendisi değil eşi Zeynep Demirel de yayınladığı videoda gözyaşlarını tutamadı”. Zeynep Demirel: “Arkadaşlarımız enkaz altından çıktılar. Hala enkaz altında olan tanıdıklarımız arkadaşlarımız var. Hatay geneli felaket vaziyette. Zaten hastaneler yıkıldı. Yeterli ambulans vesaire hiçbir şey yok. Yeterli yardım da yok. Bir an önce yardım gelmesi lazım buraya. Çok kötü çünkü her şey. Bir şey yapın, lütfen bir şey yapın”.

Perfore: “Kahramanmaraş'ta meydana gelen 7,7 büyüklüğündeki ilk deprem on kentte yıkıma neden oldu. Onlardan biri de Hatay'dı. Depremzede vatandaş: “İyisin

değil mi? Dayan, dayan oğlum dayan”. Perfore: “ Hatayspor'un teknik direktörü Volkan Demirel deprem sonrası sosyal medyadan canlı yayını açtı. Eski milli futbolcu gözyaşlarını tutamadı”. Volkan Demirel: “Lütfen yardım yardım. Ne kadar imkan varsa hepsini göndermenizi istiyorum, lütfen”. Perfore: “ Onun gözyaşları ve yardım çığlıkları tüm Türkiye'nin yüreğini sızlattı”. Volkan Demirel: “Çevre illerde aynı şekilde, sadece Hatay Antakya değil. Allah rızası için”. Perfore: “Saatler sonra ise Hatayspor'un orta saha oyuncusu Christian Aksu ve sportif direktörü Taner Savut'un da enkaz altında olduğu ortaya çıktı. İkisine de henüz ulaşamadı. Hatay Valisi Rahmi Doğan da deprem sonucu kente yıkılan binalar bulunduğunu belirtti hem hayatını kaybedenler hem de çok sayıda yaralımız var dedi”. Volkan Demirel: “Lütfen yardım, yardım”.

2. Bağlam ve Ardaan Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Videosu paylaşılan kişilerle görüşülmemiş, sadece Hatay valisinin açıklamalarına yer verilmiştir. Depremzedelerin kimden ne istediği, muhataplarının kimler olduğu açıklığa kavuşturulamamıştır.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Show TV Haber Merkezi

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Sadece Hatay valisinin görüşlerine yer verilmiştir. Volkan Demirel'in ve eşinin kendi sosyal medya hesaplarından çektikleri videolarla ilgili onlara, yaptıkları yardım çağrılarının muhatabının kim olduğu sorulmamıştır. Yaşanan deprem felaketiyle ilgili hiçbir depremzedeye röportaj yapılmamıştır.

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Volkan Demirel, yardım, Hatay, sosyal medya, enkaz

3. Retorik: Haberi etkisini arttırmak için sürekli tekrara düşülmüş ve Volkan Demirel'in çektiği video aynı haber içinde yedi kez gösterilmiştir. Ayrıca eşinin videosu da gösterilmiştir. Ancak ne Volkan Demirel ile ne de eşi ile röportaj yapılmamıştır. Hatay'daki herhangi bir depremzedeye de röportaj yapılmamıştır. Volkan Demirel ile veya başka bir depremzedeye görüşüp kimden, hangi

kurumlardan, nasıl bir yardım istendiği, bu çağrının muhatabının kim olduğunun sorulmamıştır. Sadece haberin sonunda Hatay valisinin açıklamasına yer verilmiştir.

Toplumun diğer kesimleri gibi depremzedeler de seslerini televizyondan duyurmaya çalışmaktadır. Depremzedeler de sürekli televizyon kanallarının deprem bölgesine gönderdiği muhabirlerle konuşmaya, onlara ulaşmaya, dertlerini anlatmaya çalışmıştır. Hatayspor teknik direktörü Volkan Demirel ve eşi de yaşanan büyük felaketten sonra sosyal medya hesabından depremzedelerin sorunlarını dile getirmiştir. Ancak Bourdieu'ye göre, toplumsal dünyanın televizyon tarafından tanımlandığı bir evredeyiz ve televizyon artık, toplumsal ve siyasal hayata ulaşmanın bir arabulucusu haline gelmiştir (Bourdieu, 2021d, s. 25). Muhtemelen Volkan Demirel ve eşi, çok izlenen televizyon kanallarından herhangi birine konuyla ilgili röportaj verdiklerinde daha etkili olacağını biliyorlardı.

Röportaj, Tokgöz'e göre haber üretme yöntemlerinden biridir: Gazeteci, hem yerinde haber toplarken hem de kendisine olay anlatılırken, röportaj yapmalıdır. Röportaj yapılan kişiler ise olaya katılanlar veya görgü tanıklarından seçilir (Tokgöz, 1981, s. 74). (Tokgöz, 1981, s. 75). Bourdieu'ye göre de televizyon (Bourdieu, 2021d, s. 25).

Verilen haberde Volkan Demirel'in açıklamaları altı kez tekrar edildiği halde kendisiyle röportaj yapılmamıştır. Oysa Tokgöz'e göre haber üretilirken röportaj, bir yöntem olarak kullanılır. O, gazetecilerin, esaslı noktaları yakalayabilmek için her yolu deneyerek karşındakileri konuşturmaya çalışması gerektiğini söyler (Tokgöz, 1981, s. 75). Muhtemelen "her türlü yolu" denemeye gerek kalmadan Volkan Demirel veya eşi eğer teklif edilseydi röportaj yapmayı hemen kabul edeceklerdi. Çünkü büyük bir felaket yaşamışlardı ve seslerini duyurmaya ihtiyaçları vardı. Zaten ikisi de sosyal medyadaki hesaplarından çığlık çığlığa yardım çağrısında bulunuyordu. Fakat onlarla röportaj yapılmamıştır.

Çünkü İnceoğlu ve Çoban'a göre ideal gazetecilik yapılamamasının nedeni, büyük medya şirketlerine sahip olmak için büyük bir sermayeye ihtiyaç olmasıdır. Dolayısıyla büyük medya şirketlerine ancak burjuvazi sahip olabilir. Burjuvazinin sahipliğindeki ve denetimindeki medya organlarından da egemen sınıfın fikirlerine aykırı şeyler elbette söylenemez. Bunun için medya sahiplerinin, kendisine bağlı çalışan gazetecilere, televizyonculara, yapımcılara ayrıca emir vermelerine gerek

kalmaz. Orada çalışan medya mensupları zaten nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını bilirler (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 25). Fakat canlı yayında röportaj yapılan depremzedeler “nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını” bilemezler ve gerçekleri olduğu gibi söylerler. Bunun için, egemen söylemi ve dolayısıyla sembolik şiddeti yeniden üreten medya, böyle bir röportajı yapmayı göze alamaz. Medya çalışanları, sahada oldukları için mevcut durumun egemen söylemin sunduğu gibi olmadığını en iyi bilen kişilerdir. O yüzden gerçekleri gizleme pahasına, kendilerinden beklenen görevi yerine getirip resmi söylemi tekrar ederler. Hatta Herman ve Chomky’ye göre: “Belki sahiden adapte olanlar artık pek idari denetimle karşılaşmadan kendilerini ifade etmede özgür olacak ve gayet haklı olarak, uyum göstermeleri için kendilerine herhangi bir baskı uygulandığını hissetmediklerini iddia edebileceklerdir” (Herman ve Chomsky, 2017, s. 366). Gerçekten de bu haberi hazırlayan medya çalışanları, herhangi bir idari denetime ve baskıya gerek kalmadan görevlerini resmi söyleme zarar gelmeyecek şekilde ifa etmişlerdir. Böylece izleyiciler, Hatay’da depremi yaşayan Volkan Demirel ve eşinin kimden, hangi konularda, nasıl bir yardım istediğini öğrenememiştir.

2.2.4.1.3. Yedi Şubat günü Star TV ana haber bülteninde seçilen haberin eleştirel söylem analizi

Haber Başlığı	-Kahramanmaraş’ta Son Durum -Enkaz Başında Gergin Bekleyiş
Tarih/ Saat	07.02.2023/videonun 17. ve 35. dakikaları Yerel saat: 18.16 ve 18.35
Haberde Öne çıkan Kavramlar	Kahramanmaraş, Arama Kurtarma, Enkaz, Yardım, Depremzede
Haberin Retorik Kısmı	On kenti vuran felaketle ilgili bugünün ilk canlı yayını merkez üssünden Kahramanmaraş’tan gerçekleştiriyoruz

Tablo 14. Yedi Şubat 2023’te, Star TV ana haber bülteninden seçilen ‘haberde röportaj eksikliği’ kategorisinde değerlendirilen haber

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar: Haberdeki iki farklı başlık, KJ'den alınmıştır:

1. Kahramanmaraş'ta Son Durum
2. Enkaz Başında Gergin Bekleyiş

b. Haber Girişi

1. Spot/lar: (KJ'den alınmıştır): 1. Kahramanmaraş'ta Son Durum. 2. Kahramanmaraş'ta Şu Anda Hava Eksi 3 Derece 3. Hava Sıcaklığı Gece Eksi 10 Dereceye Düşüyor 4. Enkaz Başında Gergin Bekleyiş

Sunucunun habere girişi: “On kenti vuran felaketle ilgili bugünün ilk canlı yayını merkez üssünden Kahramanmaraş'tan gerçekleştiriyoruz”.

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu: Sunucu: “On kenti vuran felaketle ilgili bugünün ilk canlı yayını merkez üssünden Kahramanmaraş'tan gerçekleştiriyoruz. Muhabirimiz Uğraş Bingöl, kameraman Timuçin İlbay yayına hazır: “Uğraş dünkü Star ana habere telefonla bağlantısıyla katılmıştın. Yeni vardığın kentten, ayrıntıları anlatmıştın. Yine, dün akşamdan başla lütfen. Gece boyunca yaşananlardan başlayarak şu saate kadar gördüklerini ve şu saat itibarıyla kurtarma çalışmalarını bize anlat lütfen. Çalışmalar ne aşamada?”

Muhabir Uğraş Bingöl: “Nazlı, oldukça güç şekilde Kahramanmaraş merkeze ulaştık dün. Hatırlanacağı üzere yaklaşık 12 saat 13 saatlik bir yol neticesinde...”. Depremzede vatandaş: “Hayatımız mahvoldu hayatımız”. Muhabir: “Şu anda, evet şu anda”. Depremzede vatandaş: “Yaşayamıyoruz, kimse Maraş'a, Maraş'a yardım etmiyor”. Depremzede vatandaş kameranın önüne gelmeye çalışıyor ve eli görünüyor. Kameraman, depremzede vatandaş göstermemek için kamerayı sağa doğru çeviriyor. Muhabir: “Şu anda tepkilerde var, yardım konusunda” Başka bir depremzede vatandaş: “Türkiye görsün, Türkiye görsün, hayatımız mahvoldu, iki tane depremde...”. Başka bir depremzede vatandaş sağdan kadraja girmeyi başarıyor ve eliyle koluyla bir şeyler anlatmaya çalışıyor. Muhabir: “Şu anda doğal olarak tepkiler de var, yardım gelmediği konusunda”. Önce canlı yayının sesi kesiliyor. Sunucu: “İnsanlar, insanlar haklı bir

isyanda Şu anda hala yardım ulaŐmadıŐı noktalar var ve Kahramanmaraş'ta da gerçekten yakınlarını bekleyen kalabalık tepki gösteriyor haklı olarak. Kahramanmaraş'tan Pazarcık merkezli 7,7'lik sarsıntı Elbistan'ı da vurdu..." diyerek başka bir habere geçip, Kahramanmaraş merkezdeki canlı yayını sonlandırıyor.

Ana haber bülteninin 34. dakikasında sunucu: "Bir kez daha dönelim Kahramanmaraş'a, merkez üssüne depremin. Muhabirimiz UŐraŐ Bingöl, kameraman Timuçin İlbay yayına hazır: " UŐraŐ, insanlar acılı, insanlar tepkili. Nedir kurtarma çalışmalarındaki son durum? Vatandaşların tepkilerini de dile getir lütfen. Neler oluyo, neler yaŐanıyo orda?"

Muhabir. "Evet Nazlı, Özellikle yardım gelmediŐi noktasında çok Őikayet var. Dün akşamdan beri de burda, az öncede yayında anlatmak istediŐim gibi geç saatlerde ulaŐmıŐtık. Çok yaŐmur yaŐıyordu. Depremzedeler de enkaz önünde yakınlarından bir haber almaya çalışıyordu ama kurtarma çalışmalarına en büyük muhalefet de hava dünden beri, dün akşam baŐlayan yaŐmur gece kara döndü ve insanlar burda gerçekten durumda. Araçlarında yaŐamaya çalıŐıyorlar. Sağlam olan evlere bile girmek istemiyorlar doğal olarak. Zaten binaların çoğunda çatlak olmuş durumda. Evet insanlar, az önce de yayınıımızda söylediŐi gibi Şu anda Kahramanmaraş merkezde sistematik bir çalışma yok. Aslında evet kurtarma ekipleri çalışıyor ama bunun sistematik olduğunu söylemek çok güç. Özellikle barınma sorunu var, yemek sorunu var, su sorunu var. En önemli sıkıntılardan biri telefon, haberleŐme sorunu var. Benzin sorunu var. Bunlarda burdaki depremedelerin olduŐa tepki gösterdiŐi etkenlerden biri. Evet biz Şu anda Kahramanmaraş merkezde, Oniki Şubat ilçesindeyiz. Merkezi bir ilçe Nazlı, dediŐim gibi en büyük sorunlardan biri de hava muhalefeti. Şu anda eksi 3 derece hissedilen, saatler daha 19'u göstermemiŐken. Gecenin ilerleyen saatlerinde eksi onları bulabileceŐi konuşuluyor. DediŐim gibi burda yaşam Şartları olduŐa zor. Dünden beri, depremin olduğu andan beri insanlar sokakta ve bir yardım elinin uzanmasını bekliyor. Özellikle gıda, ısınma, barınma ondan öncesinde de enkaz altında bulunan yakınlarının kurtarılmasına yönelik talepleri var. Evet, sıraladıŐım sıkıntılar, bunlardan az önce de söylediŐim gibi en önemlisi de benzin ve haberleŐme. Evet Nazlı, Şu anda biz, Oniki Şubat ilçesindeki merkez ilçesindeki Haydarbey apartmanının önündeyiz. Burda da enkaz çalışmaları sürüyor. Dokuz katlı bir binaydı. Dün akşama kadar beş kişi çıkartıldı burdan ama içderde çok sayıda kişi olduğunu bekliyoruz. Burda yakınları acılı bekliyor. Az önce de canlı yayına da yansımıŐtı. Onların talepleri

de bu yöndeydi. Gözlerini bir dakika olsun ayırmaksızın enkaza bakıyorlar. Ordan gelebilecek mutlu bir habere bakıyorlar. Dediğim gibi çok duygusal anlar da yaşanıyor burda. Gözlerini bir saniye bile kırpmadan, arkamda bulunan enkaz çalışmasında gelecek mutlu bir haberi bekliyorlar. Evet Nazlı burdaki Maraş merkezdeki son bilgilri de vermek gerekirse 941 bina yıkıldı, 600'ün üzerinde can kaybı var ve bu sayının daha da artabileceği konuşuluyor ve 3 binin üzerinde de yaralı var. Çok yakınımızdaki bir merkez ilçeden bahsetmek istiyorum. Hayrullah mahallesi yaklaşık buraya üç km uzaklıkta. Vatan hastanesi karşısı diye geçiyor. Maraş'ta bilinen bir yer. Orası aslında çok daha kötü bir halde. Sokak boyunca, sağlı sollu binalar yerle bir olmuş durumda ve orda kurtarma çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmiş durumda. Şazibey mahallesi yine çok sıkıntılı bir ortam ve Azerbaycan Bulvarı, Kahramanmaraş merkezde en fazla yıkım, enkazın olduğu bölgeler. Evet Nazlı, yayını bitirirken tekrar söylemek te fayda var. Burda oldukça kötü şartlarda kurtarma çalışmaları yapılıyor. İnsanlar da dediğim gibi oldukça duygusallar, haklı olarak. Son olarak gelmeyen yardımlar nedeniyle tepkilerini gösteriyorlar". Sunucu: "Evet, hala yardım ulaşmadığı noktalardan biri şu anda Uğraş Bingöl'ün bulunduğu nokta. İnsanlar haklı olarak acılı ve tepkili ve bir an önce artık bir önce yardımın bu noktaya varmasını bekliyorlar".

2. Bağlam ve Ardalan Bilgisi: Bu haberin bağlamı ve ana haber bültenindeki diğer bütün haberler, depremle ilgilidir. Haberde, bir gün öncesine de atıf yapılarak Kahramanmaraş'taki son duruma ilişkin canlı bağlantı yapılmıştır. Canlı yayın sırasında depremzedeler gelip mikrofona konuşmak istemişler ancak muhabir buna izin vermemiştir. Canlı yayın kesilerek haber merkezine geri dönmüş, 34. dakikada tekrar Kahramanmaraş'taki muhabire canlı yayın ile bağlanılıp oradaki durum ve depremzedelerin talepleri sorulmuştur. Muhabir de depremzedelerin sorunlarını dile getirmiştir. Ancak depremzedelerle, çok istekli oldukları halde röportaj yapılmamış ve sorunlarını birinci ağızdan aktarmalarına izin verilmemiştir.

b. Yorum

1. Haber kaynakları: Muhabir: Uğraş Bingöl, Star Haber Merkezi

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar: Depremi yaşayan ve yakınları enkaz altında kalan depremzedelerin yorum yapmasına izin verilmiyor. Depremzedeler canlı yayın esnasında sesini duyurmaya çalıştığında ise canlı yayın kesiliyor. Depremzedelerin taleplerini ve yorumlarını onların yerine muhabir aktarıyor

B. Mikro Yapı

1. Sözdizimsel Çözümleme: Haberde geçen cümleler, basit ve etken yapıdadır.

2. Sözcük Seçimleri: Kahramanmaraş, Arama Kurtarma, Enkaz, Yardım, Depremzede

3. Retorik: Depremi en çok vurduğu illerden biri olan Kahramanmaraş'taki son durumu alabilmek için muhabirle canlı bağlantı yapılmıştır. Canlı yayın sırasında sesini duyurmaya depremzedeler, muhabirin yanına gelerek yayına katılmaya çalışmıştır. Muhabir ve kameraman, depremzedeleri canlı yayına almamış ve haber merkezi de canlı yayını keserek merkez stüdyolarına geri dönmüştür. Daha sonra canlı yayın ile tekrar bağlanılıp muhabirden, depremzedelerin taleplerini ve Kahramanmaraş'taki son durumu anlatması istenmiştir. Muhabir de uzun sayılabilecek bir canlı yayın gerçekleştirerek, Kahramanmaraş'taki son durumu ve depremzedelerin taleplerini aktarmıştır.

Röportaj, verilen haberi güçlendirerek gerçekliğini somut hale getirir. Çünkü olayın muhatapları, birinci ağızdan neler olup bittiğini anlatır. Röportaj, Tokgöz'e göre haber üretme yöntemlerinden biridir: Gazeteci, hem yerinde haber toplarken hem de kendisine olay anlatılırken, röportaj yapmalıdır. Röportaj yapılan kişiler ise olaya katılanlar veya görgü tanıklarından seçilir (Tokgöz, 1981, s. 74). Deprem gibi bir doğa olayının haberi yapılırken röportaj yönteminin kullanılması doğru sonuçlar üretebilir. Çünkü sahada neler olup bittiğini en iyi o depremi yaşayan insanlar bilebilir.

Bourdieu'ye göre egemenler televizyona, izleyicileri yavaş yavaş aynı düzeye çekme ve homojenleştirme görevi vermiştir (Bourdieu, 2021d, s. 45). Hatta "Televizyon, halkın zihinsel yapısına bütünüyle uyarlanmış durumdadır (Bourdieu, 2021d, s. 57). Ona göre, toplumsal dünyanın televizyon tarafından tanımlandığı bir evredeyiz ve televizyon artık, toplumsal ve siyasal hayata ulaşmanın bir arabulucusu haline gelmiştir (Bourdieu, 2021d, s. 25). Yani toplum kesimleri de sesini televizyondan duyurmaya çalışmaktadır. Depremzedeler de sürekli televizyon kanallarının deprem bölgesine gönderdiği muhabirlerle konuşmaya, onlara ulaşmaya, dertlerini anlatmaya çalışmıştır.

Ana haber bülteninin 16. Dakikasında sunucunun: "bugünün ilk canlı yayını merkez üssünden Kahramanmaraş'tan gerçekleştiriyoruz" anonsuyla birlikte canlı yayın başlıyor. Muhabir gelişmeleri anlatırken, depremzedeler, kendi istekleri ile gelip

röportaj yapmak için mikrofona doğru konuşuyorlar. Muhabir, depremzedeleri dinlemiyor ve kendisi depremzedeler adına Kahramanmaraş'taki durumu aktarmaya çalışıyor. Muhabir, yaşanan büyük felaketin öznesi olan depremzedelere mikrofon uzatmıyor, o insanların çığlıklarını duymazdan geliyor. Zaten haber merkezi de önce sesi kesiyor sonra da sunucu: “İnsanlar, insanlar haklı bir isyanda şu anda hala yardım ulaşmadığı noktalar var ve Kahramanmaraş'ta da gerçekten yakınlarını bekleyen kalabalık tepki gösteriyor haklı olarak” deyip canlı yayını kesiyor. Peki, insanlar haklı olarak tepki gösteriyorlarsa neden onlarla röportaj yapıp dertlerini ilk ağızdan anlatmalarına izin vermeyerek, canlı yayın kesiliyor? İdeal gazetecilik mesleğinin nasıl yapılması gerektiğinin çerçevesini çizerken Tokgöz, gazetecinin görevinin; doğrunun ve gerçeklerin aranıp bulunacağı bir alanın yaratılması ve bu alanın korunması olduğunu yazar. O, gazetecinin; gazetesine, radyo ve televizyon istasyonuna, patronuna ya da herhangi bir görüşe karşı değil, kamuya ve kendi mesleğinin ilkelerine karşı sorumlu olduğunu söyler (Tokgöz, 1981, s. 93). Ancak bu haber yapılırken gazetecilik mesleğinin sorumluluğu yerine getirilmiyor.

İdeal gazetecilik yapılamamasının nedeni, İnceoğlu ve Çoban'a göre büyük medya şirketlerine sahip olmak için büyük bir sermayeye ihtiyaç olmasıdır. Dolayısıyla büyük medya şirketlerine ancak burjuvazi sahip olabilir. Burjuvazinin sahipliğindeki ve denetimindeki medya organlarından da egemen sınıfın fikirlerine aykırı şeyler elbette söylenemez. Bunun için medya sahiplerinin, kendisine bağlı çalışan gazetecilere, televizyonculara, yapımcılara ayrıca emir vermelerine gerek kalmaz. Orada çalışan medya mensupları zaten nerede konuşup nerede susacaklarını ve kendi sınırlarını bilirler (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 25). Böyle yayın organlarında çalışanlar, kendilerine çizilen sınırlar içinde haber hazırladıkları için depremzedeye mikrofon uzatmaktan imtina ederler. Depremzedelerle röportaj yapamazlar çünkü depremzedelerin ifade ettiği somut gerçekler, kendilerinin de üretilmesine bizzat katkıda buldukları egemen söylemin bir anda çökme ihtimalini beraberinde getirir. Resmi söylemin yara almasını istemedikleri için canlı yayını bile kesip yapılan haberi durdurabilirler.

Ana haber bülteninin 34. Dakikasında sunucunun: “Uğraş (muhabirin adı), insanlar acılı, insanlar tepkili. Nedir kurtarma çalışmalarındaki son durum? Vatandaşların tepkilerini de dile getir lütfen. Neler oluyo, neler yaşanıyor orda?” anonsuyla birlikte canlı yayın tekrar başlıyor. Sunucu, muhabirden vatandaşın

tepkilerini de dile getirmesini istiyor. Muhabir Kahramanmaraş'ta yaşananları ve depremzedelerin taleplerini ayrıntılı bir şekilde aktarıyor. Yine depremzedelerle röportaj yapılmıyor zaten bir önceki yayında, depremzedelerle canlı yayında röportaj yapmamak için kesilmişti. Oysa Tokgöz'e göre haber üretilirken röportaj, bir yöntem olarak kullanılır. O, gazetecilerin, esaslı noktaları yakalayabilmek için her yolu deneyerek karşısındakileri konuşturmaya çalışması gerektiğini söyler (Tokgöz, 1981, s. 75). (Tokgöz, 1981, s. 75). Ancak yapılan haberde, karşısındakileri konuşturmak için her yolu deneyen gazetecileri değil de dertlerini arz etmek için can atan depremzedeleri konuşturmayan bir anlayışla karşı karşıya kalıyoruz. Bu tür bir habercilik anlayışıyla da sembolik şiddet yeniden ve yeniden üretilmiş oluyor.

III. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Yaptığımız bu tez çalışması ile altı Şubat 2023 tarihinde Sofalaca – Şehitkamil – G. Antep’te 7.7 ve Ekinözü –K. Maraş’ta 7.6 şiddetinde meydana gelen iki büyük depremle ilgili en fazla izlenen dört TV kanalının (ATV, Kanal D, Star TV ve Show TV) 6, 7, 8 Şubat tarihlerindeki ana haber bültenlerinde verilen deprem haberleri incelenmiştir. Seçilen bu televizyon kanallarında verilen 219 deprem haberi, Pierre Bourdieu’nün sembolik şiddet kuramı çerçevesinde taranmıştır. Amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak 12 haber seçilmiş ve bu haberler, Van Dijk’ın eleştirel söylem analizine göre değerlendirilmiştir. Eleştirel söylem analizi, aslında yazılı basındaki haberlerin analizine göre geliştirilmiştir. Bu tez çalışmasında kullanabilmek için eleştirel söylem analizi, televizyon haberlerine uyumlu hale dönüştürülmüştür.

Bu çalışmanın hedefi, Bourdieu’nün; egemen söylemi, egemen ideolojiyi hatta egemen sistemi kavramsallaştırdığı sembolik şiddet teorisi üzerinden medya alanındaki eksikliklerin en azından bir kısmını açığa çıkarmaktır. Çünkü sembolik şiddet, hem onu uygulayanların hem de ona maruz kalanların sessiz suç ortaklığı ile (aynı zamanda iki tarafında bilincinde olmadıkları ölçüde) uygulanabilen bir şiddet türüdür. Dolayısıyla televizyon kanalları, ulaştığımız sonuçlara göre deprem haberleri yaparken hiçbir yerden talimat almasına gerek kalmadan (sembolik şiddeti hep üzerlerinde hissetleri için) sahayı doğru bir şekilde yansıtamadılar. Sembolik şiddet aleni bir şekilde görülemediği için farklı biçimlerde kendini gösterir. Biz de Bourdieu’nün bakış açısına göre toplam 219 haberi tarayıp sembolik şiddetin izlerini dört ana forma (kategoriye) ulaştık. Bu kategoriler şunlardır: 1. Görünmez sansür, 2. Göstererek gizleme, 3. Tek yanlı bilgi kaynağı kullanma ve 4. Haberde röportaj eksikliği. Görünmez sansür kategorisinden iki, göstererek gizleme kategorisinden üç,

tek yanlı bilgi kaynağı kullanma kategorisinden dört ve haberde röportaj eksikliği kategorisinden üç haber olmak üzere 12 haber van Dijk'ın eleştirel söylem analizine tabii tutulmuştur. Bu haber incelemelerini yaptıktan sonra ulaştığımız temel sonuç; Türkiye'nin en çok izlenen dört tv kanalının, deprem bölgesinde yaşananları, egemenlerin ürettiği sembolik şiddetin etkisinde kaldıkları için doğru yansıtmadıklarıdır. Ulaştığımız temel bulgular, aşağıda özetlenmiştir.

Afet haberleri hazırlanırken yapılan hatalar ölümcül sonuçlar doğurabilir. Büyük afetler sonrasında yapılan haberlerde verilen bilgilerin açık, sade ve anlaşılır olması hayati önem taşır. Bu nedenle, haberin hedef kitlesi olan toplulukların iletişim kültürünü (yani, iletişimi ve ilgili davranışları etkileyen ve yönlendiren inançlar, dil ve değer sistemleri) ve onlara ulaşmanın en iyi yolunu bulmak önemlidir çünkü afet sonrası, olabilecek en hızlı şekilde yaraları sarıp hemen iyileşme sürecine geçmek gerekir (Zeybek, 2023, s. 2 - 3). Ancak Timisi ve Dursun, 1999 Marmara depreminden sonra “Kanalların haber verme anlayışlarının deprem haberlerine ilişkin olarak değişmediği, önceki haber verme stratejilerinin bir uzantısı olarak deprem haberlerinin yer aldığı görülmektedir” diye yazmışlardır (Timisi ve Dursun, 2008, s. 96). Yaptığımız haber incelemelerinde, 1999 Marmara depreminde olduğu gibi 6 Şubat depremlerinde de kanalların yayın anlayışlarının hiçbir değişikliğe uğramadığı görülmüştür. Yine egemen söylem doğrultusunda yayın yapılarak sembolik şiddet, yeniden üretilmiştir.

Bourdieu, televizyonda ‘görünmez sansür’ uygulandığını yazar (Bourdieu, 2021d, s. 16). Yani, medya aslında nesnel gerçekliği göstermez. Medya egemen sınıfın ideolojik aygıtıdır ve egemen bir seçkinler grubu için çalışır. Yani haber bültenleri, gerçekleri değil, egemenlerin bakış açısını ortaya koyar ve kasıtlı olarak *yanlış* bilgi (bilinç) üreten medya ürünleri haline gelir (İnceoğlu ve Çoban, 2016, s. 52). Bu tezde ulaştığımız sonuçlara göre haberlerde sembolik şiddetin yeniden üretilmesinde kullanılan araçlardan biri de “görünmez sansürdür”. Ulaştığımız bulgular şunlardır:

- Gaziantep merkezden bir enkazın görüntüleri eşliğinde “Polis, itfaiye, kurtarma ekipleri, vatandaşlar, herkes oradaydı” anonsu kullanarak, deprem bölgesindeki bütün enkazlara aynı şekilde müdahale ediliyormuş gibi bir etki yaratılmak istenmiştir. Haberde perforede: “Depremin ardından, devlet teyakkuza geçti”. Burada, resmi söylem yeniden üretilmektedir. Çünkü Cumhurbaşkanı'nın aynı haberde geçen açıklamasında ‘9 bin personel arama

kurtarma çalışması yürütmekte' denilmektedir. Haberde, devlet kurumlarında milyonlarca çalışan varken, enkaz altındakiler için bir saniyenin bile hayati öneme sahip olduğu bilinirken, enkazların başında arama kurtarma çalışmalarını sadece 9 bin personel bulunmasının yarattığı çelişkili durum için hiçbir açıklamaya yer verilmemiştir.

- Bu haberde de böyle olduğu, perforedeki (görüntüler verilirken seslendirilen metin) şu cümleden anlaşılabilir: Enkazlara yeterince müdahale edilmemesini maruz gösterebilmek için ana haber bülteni boyunca “ekipler canla başla çalışıyor” cümlesi adeta bir mottoya dönüştürülmüş ve bu söylem neredeyse otomatik olarak gerçekleşmiştir. Elbette arama kurtarma ekipleri, insanüstü bir çaba göstererek enkaz altındaki insanları kurtarmaya çalışmıştır. Ancak buradaki sorun, var olan ekiplerin nasıl çalıştığı değil, bütün enkazlarda arama kurtarma çalışmasının yapılıp yapılmadığıdır.
- Verilen haberde “Cumhurbaşkanı Erdoğan, tüm Türkiye’ye birlik beraberlik çağrısı yaptı” cümlesiyle olduğu gibi tekrarlanıyor. Ardından aynı haberde Cumhurbaşkanının, deprem felaketiyle ilgili, Devlet Bahçeli ve Meral Akşener’le telefonda görüştüğü veriliyor. Haberde “tüm Türkiye’ye birlik beraberlik çağrısı” yapılırken sadece iki partinin lideriyle görüşüldüğü ve diğer toplumsal kesimlerle görüşülüp görüşülmediğine dair bilgi verilmemiştir.

Sembolik şiddet, özellikle bu tür afet haberlerinde “göstererek gizleme” formunda sıklıkla karşımıza çıkabilir. Bourdieu’ye göre gazetecilerin istedikleri şeyleri görüp istedikleri şeyleri görmedikleri özel “gözlükleri” vardır; bu gördükleri şeyleri de belirli bir bakış açısına göre görürler ve seçtikleri haberlerden bir yapı ya da bir derleme oluştururlar (Bourdieu, 2021d, s. 22). Egemenler, televizyonun gücünü kullanarak toplumu, dünyayı belirli ayrımlarla görmelerine neden olan gözlükleri takmaya zorlarlar ve belirli bir dünya görüşünü dayatırlar. İncelenen deprem haberlerinde bu durum şöyle görülmüştür:

- Haberde “Bölgede 15 binden fazla personel görevlendirildi, enkazlar tek tek arandı” ifadesi kullanılmış aynı zamanda da KJ’ye yazılmıştır. On ilde on binlerce bina yıkılmışken 15 bin personel ile “enkazların tek tek” aranmasının mümkün olmadığını bilmesi gerekenler, o sırada bölgede görev yapan gazetecilerdir. Bu çelişkili duruma değinilmemiştir.
- Verilen haberde, Adıyaman’da “yollarda, hem burada kalan arabalar, üzerine binaların devrildiği yollar, sokaklar sebebiyle tamamen kapanmış durumda. Bu

yüzden sağlık ekiplerinin arama kurtarma ekiplerinin geçişleri de tabii ki zorlaşıyor” dedikten hemen sonra haber, Malatya’da bir enkaz başındaki arama kurtarma görüntüleriyle devam etmiş ve verilen görüntüler Adıyaman’a aitmiş gibi ambulansın gelmeyişi, yollardaki sorunlara bağlanmıştır.

- Sunucu, haberi “TSK, depremin yaşandığı ilk anlardan itibaren 16 bin 785 personelle sahada” şeklinde anons ederek, çelişkili bir cümle kullanmıştır. Çünkü aynı televizyon kanalında depremin 2. günü, ana haber bülteninde, “9 bine yakın asker deprem bölgesinde görevde” şeklinde haber yapılmıştır. Depremin 3. günü yapılan bu haberde ise 16 bin 785 askeri personelin “depremin yaşandığı ilk anlardan itibaren sahada” denilip çelişkili sayılar verilmiştir. Zaten depremin 3. günü yapılan bu haberde, ekranın sağ üst köşesinde Hatay yazarken, askeri personel: “Arama kurtarma ekibi geldi... Sesimi duyan var mı?” diyerek yeni geldiklerini söylemiştir. Ancak medya, egemenlerin kendisine verdiği görevi yerine getirmek için sayısal verilere rağmen böyle yanlış bir ifade kullanılmıştır.
- Haberde “Afad ekipleri nereyi boş bulurlarsa oraya çadırlar kuruyorlar” vb. cümleler kullanılarak sanki depremzedelerin çoğu çadırlara yerleşmiş gibi bir etki yaratılmıştır. Koca bir kentte sadece bir yere çadır kent kurulduğunu ve depremzedelerin çok az bir kısmının çadıra ulaşabildiğini, zaten sahada çalışan medya mensupları bilmektedir. Ancak haberde, çadıra ulaşamayan yüz binlerce mağdur depremzede değil de çadıra ulaşabilen çok az sayıda depremzede gösterilmiştir.

Mark Fishman’ın “bürokratik yakınlık ilkesi” diye tanımladığı şekliyle (Aktaran, Herman ve Chomsky, 2017, s. 89) sadece devlet yetkililerine dayanılarak haber yapıldığında egemen söylem ve ondan mülhem sembolik şiddet yeniden üretilmiş olur. Bourdieu’ye göre “meşru simgesel şiddet tekeli elinde tutan devlettir” (Swartz, 2022, s. 258) ve bu sembolik şiddeti, söylemin meşruiyetine sahip kilise, televizyon ve radyo gibi simgesel üretim kurumlarını kullanarak uygulamaya geçirir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 134). Çünkü incelenen deprem haberlerinde de görüldüğü gibi medya çalışanları, bir yetkilinin söylediklerini sadece bir iddia olarak değil, ama doğru bilginin inanılır ve uzmanlık içeren bir unsur olarak kabul etmiştir. Medyaya göre yetkililer gerçek bilgilere sahiptir ve bu gerçek bilgileri onları verirler; muhabirlerde sadece bu gerçek bilgileri kaydettiklerinde görevlerini yapmış olurlar (Herman ve

Chomsky, 2017, s.89). Bu nedenle depremle ilgili resmi makamların verdiği bilgilerin doğru olup olmadığı kesinlikle sorgulanmamıştır. Bourdieu, bizi bu konuda uyararak, devletin, yüksek kademelerindeki bazı yetkililerine, gazetecilik *gündemini* ve olayların önem sırasını belirlemeleri için sembolik bir güç verdiği unutmamamız gerektiğini söylemiştir. Devletin görevlendirdiği bu yetkililer; uygulamalarıyla, kararlarıyla ve gazetecilik alanına müdahaleleriyle (söyleşiler, basın konferansları vb.) kendilerine verilen bu sembolik gücü kullanırlar (Bourdieu, 2021d, s. 90). İncelenen haberlerde “tek yanlı bilgi kaynağı kullanımına” şöyle rastlanmıştır:

- Haberde, Cumhurbaşkanı: “Çirkefçe hala burada olumsuz kampanyalar yürütmeyi, ben şu anda hazmedemiyorum. Bunun yanında da üzerimde bulunan makamın sorumluluğu olmamış olsa, ben bugün böyle konuşmam. Çok daha farklı konuşurum. Bazı haysiyetsiz, açık konuşuyorum namussuz kişiler, kampanya yaparak, Hatay'da biz asker göremedik, biz jandarma göremedik, polis göremedik gibi yalan yanlış iftiralar atıyorlar. Bizim askerimiz şerefli, jandarmamız şerefli, polisimiz şerefli ama bu şerefsizlerin ağzına, biz onları meze yaptırmayız” şeklindeki demecine yer verilmiştir. Ancak kimlerin bu açıklamayı yaptığı, ne söyledikleri ve Cumhurbaşkanı'nın muhatabının kimler olduğuna haberde, eleştirmek için olsa bile yer verilmemiştir. Gazeteciliğin en temel ilkeleri ihlal edildiği için haberin ne dediği bile anlaşılamamıştır.
- Haberde; “Zamana karşı yarışa Mehmetçik te 9 bin uzman personelle katıldı. TSK, enkaz altındaki depremzedelerin yaşama tutunması için büyük çaba sarf ediyor” cümlesi ve Cumhurbaşkanı: “TSK, tüm imkanlarıyla arama kurtarma, yardım malzemelerinin nakli çalışmalarında yer almaktadır” demeci birlikte kullanılmıştır. Çok daha fazla personeli bulunan TSK'nın, “tüm imkanlarının” bu kadarla sınırlı olmadığına değinilmemiştir. Yapılan haberde, sadece resmi makamların demeçleri tekrar edilmiştir.
- Haberde, Cumhurbaşkanı: “Yalan haberler ve çarpıtmalarla insanımızı birbirine düşürmeye niyetlenenleri yakından takip ediyoruz. Gün, onlarla tartışma günü değildir. Günü geldiğinde şu anda tuttuğumuz defteri de açacağız” demeci verilmiştir. Ancak yapılan haberde; bu yalan haberlerin neler olduğu, kimin hangi bilgiyi çarpıttığı, Cumhurbaşkanı'nın neden defter tuttuğu ve defterde kimlerin olduğu ile ilgili hiçbir bilgi verilmemiştir. İzleyicilerin bu habere bakarak Cumhurbaşkanı'nın kimlere karşı bu açıklamayı yaptığı,

muhabirinin kimler olduğunu bilmesi mümkün olmamıştır. Tek yanlı bilgi kaynağı kullanılarak haber yapıldığı için gazeteciliğin en temel ilkeleri ihlal edilmiş ve haberin ne dediği bile anlaşılamamıştır.

Röportaj, Tokgöz'e göre haber üretme yöntemlerinden biridir: Gazeteci, hem yerinde haber toplarken hem de kendisine olay anlatılırken, röportaj yapmalıdır. Röportaj yapılan kişiler ise olaya katılanlar veya görgü tanıklarından seçilir (Tokgöz, 1981, s. 74). O, gazetecilerin, esaslı noktaları yakalayabilmek için her yolu deneyerek karşısındakileri konuşturmaya çalışması gerektiğini söylemiştir (Tokgöz, 1981, s. 75). Bourdieu'ye göre de televizyon artık, toplumsal ve siyasal hayata ulaşmanın bir arabulucusu haline gelmiştir (Bourdieu, 2021d, s. 25). Gerçekten de depremzedeler, içinde buldukları koşulları aktarabilmek için deprem bölgesinde bulunan televizyon kanallarıyla röportaj yapmak için çok uğraşmışlardır. Muhabirler, canlı bağlantı yaparken gelip mikrofonlara konuşmaya çalışmışlar ancak o sırada canlı bağlantı ana haber merkezleri tarafından kesilmiştir. İncelenen haberlerde röportaj eksikliğine şöyle rastlanmıştır:

- Haberde, kendisine bağlanılan muhabir: “Çünkü neredeyse sağlam hiçbir bina yok. Hepsinde çatlaklar, yıkıntılar mevcut ve birçoğu da yerle bir olmuş durumda. Hepsinde gün boyu arama çalışmaları devam etti, kurtarma çalışmaları devam etti. Hepsinden bir soluk bir ses beklendi”. “Özellikle yıkıntıların içinden çıkartılacak canlılarla ilgili özellikle de saatlerle, şu anda mücadele ediliyor her saatin her dakikanın oldukça büyük bir önemi var çalışmaların tüm hızıyla yürüdüğünü söyleyebiliriz”. “Burada çalışmalar; Afad'ın, Kızılay'ın çalışmaları tüm hızıyla devam ediyor” gibi cümleler kurulmuştur. Haberi hazırlayan muhabir, canlı yayında, hemen orada bulunan bir depremzede ile röportaj yapsa, depremzede ona; enkazların “hepsinde gün boyu arama çalışmaları devam etmediği”, “çalışmaların tüm hızıyla yürüdüğünü söyleyemeyeceğimizi” ve “Afad'ın, Kızılay'ın çalışmaları tüm hızıyla devam etmediğini” söyleyecektir. Bu gerçekleri gizleyebilmek ve egemen söylemi devam ettirebilmek için depremzedelerle canlı yayında röportaj yapılmamıştır.
- Verilen haberde Volkan Demirel'in kendi sosyal medya hesabından yaptığı açıklamalar, altı kez tekrar edildiği halde kendisiyle röportaj yapılmamıştır. Medya tarafından, Volkan Demirel veya eşine, röportaj yapma teklifinde bulunulsaydı bu büyük deprem felaketini duyurmak için muhtemelen kabul

etmeye hazırdırlar. Zaten ikisi de sosyal medyadaki hesaplarından çılglık çılgılığa yardım çağrısında bulunmuştur. Fakat medya, onlarla röportaj yapmamıştır. Resmi söylemin deprem bölgesiyle ilgili sunduğu tablonun doğru olmadığı ve bu olası röportaj sırasında deprem bölgesindeki var olan sorunların ortaya çıkacağı için röportaj yapmaktan kaçınılmıştır.

- Sunucu: “Uğraş (muhabirin adı), insanlar acılı, insanlar tepkili. Nedir kurtarma çalışmalarındaki son durum? Vatandaşların tepkilerini de dile getir lütfen. Neler oluyo, neler yaşanıyor orda?” anonsuyla birlikte daha önce kesilen canlı yayını tekrar başlamıştır. Sunucu, muhabirden vatandaşın tepkilerini de dile getirmesini istemiştir. Muhabir Kahramanmaraş'ta yaşananları ve depremzedelerin taleplerini ayrıntılı bir şekilde aktarmıştır. Yine depremzedelerle röportaj yapılmamış zaten bir önceki yayında, depremzedelerle canlı yayında röportaj yapmamak için kesilmiştir. Depremzedelerle röportaj yapamıyorlar çünkü depremzedelerin ifade ettiği somut gerçekler, kendilerinin de üretilmesine bizzat katkıda buldukları egemen söylemin bir anda çökme ihtimalini beraberinde getirmektedir. Bu nedenle resmi söylemin yara almasını istemedikleri için canlı yayını bile kesip yapılan haberi durdurmuşlardır.

İdeal gazetecilik mesleğinin nasıl yapılması gerektiğinin çerçevesini çizerken Tokgöz, gazetecinin görevinin; doğrunun ve gerçeklerin aranıp bulunacağı bir alanın yaratılması ve bu alanın korunması olduğunu yazmıştır. O, gazetecinin; gazetesine, radyo ve televizyon istasyonuna, patronuna ya da herhangi bir görüşe karşı değil, kamuya ve kendi mesleğinin ilkelerine karşı sorumlu olduğunu söylemiştir (Tokgöz, 1981, s. 93). Medya çalışanının halka karşı sorumluluğu birincildir. İnceoğlu da gazetecilerin kamuya karşı olan sorumluluklarının her türlü başka sorumluluktan, özellikle de patronları ve kamu yetkililerine karşı sorumluluklarından önce geldiği söylemiştir. Medyanın, iktidarların resmi ideolojisine alet olmadan, sivil toplumun gelişimine ve toplumda yatay iletişimin gerçekleştirilmesine yönelik en önemli rolü üstlenebileceğini ifade etmiştir (İnceoğlu, 2015). Medya çalışanı görevini ifa ederken topluma karşı sorumluluğunu hiçbir zaman unutmamalıdır ve egemenlerin söylemine asla teslim olmamalıdır.

Bu tez çalışmasında Bourdieu'nün görüşlerinden yararlanarak deprem haberleri üzerinden egemenlerin uyguladığı “sembolik şiddet” teşhir edilmeye

çalışılmıştır. Örneğin Radikal Gazetesi, 1999 depreminden sonra “Yurttaş”ını taş, toprak, yerin altından çıkarmaktan ne çıkardığını korumaktan aciz bir “devlet” ne için vardır ve kimin yararına işler? Sivil toplumun kendiliğinden işlerliğini bile sekteye uğratan hantal ve beceriksiz bir bürokrasinin varlık nedeni nedir?” (Aktaran, Timisi ve Dursun, 2008, s. 82) vb. şeklinde yazabilmiştir. Ancak, altı Şubat depremlerinden sonra toplum adına medyada, bu sorgulamalar yapılamamıştır. Medyanın ‘bekçi köpeği’ vasfı yok olmaya yüz tutmuştur. Gazeteci Cemal Tunçdemir, birilerinin açık ve üstü kapalı tehditlerle gazetecileri, sürekli 'devlete' bağlılık yemini ettirmeye çalıştıklarını, gerçek gazeteciliğe, yani ‘ifade özgürlüğü’ne ve ‘demokrasi’ye, dolayısıyla da bütün topluma kast ettiklerini yazar. Ancak böylelerine karşı, "*Gazeteci devletin bekçisi değildir. Gazeteci devlet bekçisidir!*" diye hemen tek ses olup haykırabilecek medyası olan toplumların çok şanslı ve korunaklı olduğunu söylemiştir (Tunçdemir, 2015). Çünkü gazeteci hesap sorar ve hesap vereceği tek mercii toplumdur.

Yaptığımız bu tez çalışması, tarafımızdan seçilen dört televizyon kanalının (ATV, Kanal D, Show TV, Star) 6, 7 ve 8 Şubatındaki Ana haber bültenlerindeki haberlerle sınırlıdır. Her ana haber bülteninden birer haber seçilerek toplamda 12 haber eleştirel söylem analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Daha önce literatürde, böyle bir çalışma yapılmamıştır. Biz, kendi sınırlılıklarımız çerçevesinde, Bourdieu sosyolojisinde çok önemli bir kavram olan ve aslında egemen sistemi ve ideolojiyi kavramsallaştırdığı sembolik şiddetin, televizyonlardaki deprem haberleri üzerinden nasıl yeniden üretildiğini somut olarak sunmaya çalıştık. Bu alanda yapılan ilk çalışma olduğu için benzer çalışmalara da bir örnek teşkil edebileceğini ummaktayız. Bundan sonra da bu konunun farklı veçheleri üzerine yoğun çalışmalar yapılması alanı güçlendirecektir.

KAYNAKLAR

- Ajvazi, I. (2022). Pierre Bourdieu's 'On Television. Erişim Adresi: Pierre Bourdieu's 'On Television
- Aydın, Ö. (2014). *Pierre Bourdieu Düşünümselliğinde Devlet ve Simgesel Şiddet* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Barratt, S. A. (2018). Reinforcing sexism and misogyny: Social media, symbolic violence and the construction of femininity-as-fail. *Journal of International Women's Studies*.19. 16-31. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/324971680_Reinforcing_sexism_and_misogyny_Social_media_symbolic_violence_and_the_construction_of_femininity-as-fail
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bourdieu, P. (2000). *Acts of Resistance Against the Tyranny of the Market*. Polity Press, Cambridge, UK. Erişim Adresi: https://monoskop.org/images/1/1d/Pierre_Bourdieu_Acts_of_Resistance_Against_the_New_Myths_of_Our_Time_1998.pdf
- Bourdieu, P. (2019). *Eril Tahakküm*. Çev: B. Yılmaz, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Bourdieu, P. (2021d). *Televizyon Üzerine*. Türkçesi: A. Bakım, Sel Yayınları, İstanbul.
- Bourdieu, P. (2021b). *Ayrım Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. Çev: D. Fırat ve G. Berkkurt, Nika Yayınevi, Ankara.
- Bourdieu, P. (2022). *Pratik Nedenler*. Çev: H. U. Tanrıöver, Hil Yayınları, İstanbul.
- Bourdieu, P. ve Wacquant, L. J. D. (2021a). *Düşünümsel Sosyolojiye Davet*. Çev: N. Ökten, İletişim Yayınları, İstanbul.

- Bourdieu, P. ve Chartier, R. (2021c). *Sosyolog ve Tarihçi*. Çev: Z. Emirosmanoğlu, Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul.
- Budd, K. (2015). Invisible Violence: "Media (Re)Production of Gender Inequality in Italy. *Communication Papers*. 4. 11. 10.33115/udg_bib/cp.v4i07.22045. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/332305693_Invisible_Violence_Media_ReProduction_of_Gender_Inequality_in_Italy/citation/download
- Colaguori, C. (2010). Symbolic Violence and the Violation of Human Rights: Continuing the Sociological Critique of Domination, *Cilt:3 Sayı:2* Erişim adresi: <https://ijest.journals.yorku.ca/index.php/ijest/article/view/32143>
- Cui, D. ve Worrell, F. (2019). Media, Symbolic Violence and Racialized Habitus: Voices From Chinese Canadian Youth. *The Canadian Journal of Sociology / Cahiers Canadiens de Sociologie*, 44(3), 233–256. Erişim Adresi: <https://www.jstor.org/stable/26795019>
- Cumhuriyet (2022). Erdoğan'la görüştükten sonra 17 milyar liralık ihaleyi aldı: 'Yabancıya' gitmedi. Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/erdoganla-gorustukten-sonra-17-milyar-liralik-ihaleyi-aldi-yabanciya-gitmedi-2016198>
- Dursun, Ç. (2013). *İletişim Kuram Kritik*. Ankara: İmge Yayınları.
- Ferguson-Somerville, A. (2023). *Couldry meets Bourdieu: media meta-capital, symbolic violence, and the 'hidden persuasion' of print newspaper populism during the 2016 Brexit referendum campaign* (Doktora Tezi). Erişim Adresi: https://acquire.cqu.edu.au/articles/thesis/Couldry_meets_Bourdieu_media_meta-capital_symbolic_violence_and_the_hidden_persuasion_of_print_newspaper_populism_during_the_2016_Brexit_referendum_campaign/24590565
- Fernández, E.G. & Bedía, R.C. & Cerdá, M.E.. (2016). The media and the symbolic violence against women. 71. 818-832. 10.4185/RLCS-2016-1122en. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/309111685_The_media_and_the_symbolic_violence_against_women

- Fowler, B. (2019). Pierre Bourdieu: Ortodoks Olmayan Bir Marksist mi? Susen, S. Ve Turner B. S. (Ed.). (2019). Pierre Bourdieu'nün Mirası (s. 57-80). Çev: A. K. Gülen, Phoenix Yayınları, Ankara.
- Fuchs, C. (2020). Sosyal Medya Eleştirel Bir Giriş. Çev: D. Saraçoğlu ve İ. Kalaycı, NotaBene Yayınları, İstanbul.
- Girgin, A. ve Özay, S. (2013). Haber Yazmak. Der Yayınları, İstanbul.
- Gultom, F. & Pribadi, F. (2021). Symbolic Violence against Persons with Disabilities in the Trans TV Official Program Ngobrol Asal on YouTube, *Ultimacomm*, 13(2), 301-317. Erişim Adresi: <https://10.31937/ultimacomm.v13i1.2364>
- Gökbel, Ç. (2019). *Kültür Endüstrisi Ürünü Olarak Batı Dünyası Dizisinin İdeolojik Analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim Adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Günay, İ. E. (2022). Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi Bağlamında Azerbaycan ve Ermenistan Arasındaki Savaşa İlişkin Le Monde ve Le Figaro'da Kullanılan Haber Başlık ve Girişlerinin Analizi. *Aksaray İletişim Dergisi*, 4(1), 46-65. doi:10.47771/aid.1032556. Erişim Adresi: <https://acikerisim.aksaray.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12451/9313>
- Gürsel, K. (2018). "Ana Akım Medyanız Nasıl Olsun?" *Birikim* Erişim Adresi: <https://birikimdergisi.com/haftalik/9226/ana-akim-medyaniz-nasil-olsun>.
- Hall, S. (1993). Encoding, Decoding [özgün metin]. der. Simon During *The Cultural Studies Reader* Sage: London and New York, 1993 ss. 90-103. Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma. der. Ş. Yavuz, (s. 84-97). (2006). Vadi Yayınları: İstanbul
- Herman, E.S. ve Chomsky, N. (2017). Rızanın İmalatı. Çev: E. Abadoğlu, BGST Yayınları, İstanbul.
- İnal, A. (1996). Haberi Okumak. Temuçin Yayınları, İstanbul.
- İnceoğlu, Y. (2015). "Ulusal Çıkar Savunuculuğu ve Gazetecilik", *Birgün* Erişim

Adresi: <https://www.birgun.net/makale/ulusal-cikar-savunuculugu-ve-gazetecilik-82365>

İnceoğlu, Y. ve oban, S. (Ed.). (2016). Haber Okumaları. İletişim Yayınları, İstanbul

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler, (1948). Erişim Adresi:

<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>

Keane, J. (2015). Medya ve Demokrasi. ev: H. şahin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Max, B. (2011). *Symbolic Violence and Diversity in the Digital Age: The Genesis of a*

New Lexicon. (Final Projesi). Erişim Adresi: <https://eric.ed.gov/?id=ED528044>

Metin, O. & Morales, P. R. (2022, October 13). Tweeting Apart: Democratic

Backsliding, New Party Cleavage and Changing Media Ownership in Turkey.

<https://doi.org/10.1177/13540688221135019>

Milli Eğitim Bakanlığı, Gazetecilik (2013). Haberin Nitelikleri. Erişim Adresi:

https://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Haberin%20Nitelikleri.pdf

Nalbantoğlu, S. (2018). Bir Temel Hak Olarak Unutulma hakkı. TAAD, Yıl:9, Sayı:34

(Nisan 2018). s. 583-605. Erişim Adresi:

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/980809>

Odyakmaz, N. (2012). Watchdog Gazetecilik. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakóltesi

Dergisi. s. 85-89. Erişim Adresi:

<https://dergipark.org.tr/pub/iuifd/issue/22867/244215>

Özer, M. (2019). Symbolic Violence and Reproduction of Gender Inequality in

Turkish Media: Case of New Bride TV Serial. Journal of Family, Counseling and Education. 4. 34-40. 10.32568/jfce.566548. Erişim Adresi:

https://www.researchgate.net/publication/338080647_Symbolic_Violence_and_Reproduction_of_Gender_Inequality_in_Turkish_Media_Case_of_New_Bride_TV_Serial/citation/download

Özer, Ö. (2022). Eleştirel söylem çözümlemesi: Haber örnekleri üzerinden bir inceleme. *Etkileşim*, 9, 36-54. doi: 10.32739/etkilesim.2022.5.9.154 Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usuifade/issue/69518/1060896>

Pieterse, Tanya ve Stratford, Vanessa ve Nel, Juan. (2018). Relationship between symbolic violence and overt violence in hate incidents in South Africa s. 31-43. Yayınlayan: *African Safety Promotion Cilt:16, sayı:2* Erişim Adresi: <https://journals.co.za/doi/abs/10.10520/EJC173eaeaa2e#:~:text=In%20particular%2C%20overt%20violence%20reinforces,or%20regard%20for%20their%20safety.>

Rogerson, S. ve arkadaşları. (2008). Conference Proceedings of ETHICOMP 2008: Living, Working and Learning beyond Technology. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/298211140_Conference_Proceedings_of_ETHICOMP_2008_Living_Working_and_Learning_beyondTechnology

RSF, (Mayıs, 2023). Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) Örgütünün Hazırladığı 2023 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/c727exvzdzqo>

Schultheis F. ve Pfeuffer A. (1999). Weber’le Birlikte Weber’e Karşı: Pierre Bourdieu ile Söyleşi. Susen, S. ve Turner B. S. (Ed.). (2019). *Pierre Bourdieu’nün Mirası* (s. 137-150). Çev: A. K. Gülen, Ankara: Phoenix Yayınları.

Slyusar, V.M. (2019). Informational Violence in the Symbolic Exchange and Modern Mediareality: the Modus Dimension. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки.* 25-35. 10.35433/PhilosophicalSciences.1(85).2019.25-35. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/338225983_Informational_Violence_in_the_Symbolic_Exchange_and_Modern_MediaReality_the_Modus_Dimension.

Sözeri C. ve Güney Z. (2011). *Türkiye’de Medyanın Ekonomi Politigi: Sektör Analizi.* Tesev Yayınları, İstanbul.

Swartz, D. (2022). *Kültür ve İktidar Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi*. Çev: Elçin Gen, İletişim Yayınları, İstanbul.

TİAK, (Şubat 2023). İzlenme Oranları Tablosu. Erişim adresi:

<https://tiak.com.tr/tablolalar>

Timisi, N ve Dursun, Ç. (2008). *Medya ve Deprem. 17 Ağustos 1999 Depreminin Medyada Temsili*. RTÜK yayınları, Ankara

Tokgöz, O. (1981). *Temel Gazetecilik*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara

Ulaş, S.E. (2002). *Felsefe Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

Udasmoro, W. (2013). Symbolic Violence In Everyday Narrations : Gender

Construction In Indonesian Television. *Asian journal of social sciences and humanities*, 2, 155-165. Erişim Adresi:

<https://www.semanticscholar.org/paper/SYMBOLIC-VIOLENCE-IN-EVERYDAY-NARRATIONS-%3A-GENDER-Udasmoro/53c922f838d4da2a730a13a10b62a3b9ae04d7d7>

Van Dijk, T. A. (1991). The interdisciplinary study of news as discourse [Haberlerin Söylem Olarak Disiplinlerarası İncelenmesi]. *Handbook of Qualitative Methods in Mass Communication Research*, (Eds. K. Bruhn-Jensen & N. Jankowksi), pp. 108-120. Erişim Adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/104555/mod_resource/content/0/dijk-%20s%C3%B6ylem.pdf

Van Dijk, T.A. (2019). *İdeoloji*. Çev: A. Demir, Hece Yayınları, Ankara

Vanyoro, K. (2015). Symbolic Violence? Discourse, power and the co-construction of xenophobic crisis in South Africa. 10.13140/RG.2.1.1607.3046. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/284716979_Symbolic_Violence_Discourse_power_and_the_co-construction_of_xenophobic_crisis_in_South_Africa

Yardim, Gözde & DOĞRUEL, Hilal. (2019). Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği. Erciyes İletişim Dergisi. 6. 137-148. 10.17680/erciyesiletisim.516124. Erişim Adresi:

https://www.researchgate.net/publication/330537983_ELESTIREL_SOYLEM_COZUMLEMESI_BAGLAMINDA_HABER_METINLERININ_INCELLENMESI_PIPPA_BACCA_CINAYETI_ORNEGI

Yarım Altunay, S. (2021). Pierre Bourdieu Düşünümselliği ve Tahakküm. Paydos

Yayıncılık, Ankara.

Yıldız, Z. (2019). “Türkiye’de Medyayı Kim Kontrol Ediyor?”, *Euro News*. Erişim

Adresi: <https://tr.euronews.com/2019/05/03/medya-sahipligi-turkiye-de-medyayi-kim-kontrol-ediyor->

Yüksel, R. (2023). *Bedene Estetik Müdahale Olgusu Üzerine Nitel Bir Çalışma: Pierre*

Bourdieu Perspektifiyle Değerlendirmeler (Doktora Tezi). Erişim adresi: <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/bitstream/handle/20.500.12619/100732/T10575.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Zeybek, B. (2023). Afet İletişim Yönetimi Rehberi. Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği,

Bursa. Erişim Adresi: <https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/02/afet-iletisim-yonetimi-rehberi.pdf>

<https://www.atv.com.tr/atv-ana-haber/8991-bolum/izle> (erişim tarihi 03/ 02/ 2024)

<https://www.atv.com.tr/atv-ana-haber/8992-bolum/izle> (erişim tarihi 05/ 02/ 2024)

<https://www.atv.com.tr/atv-ana-haber/8993-bolum/izle> (erişim tarihi 08/ 02/ 2024)

<https://www.kanald.com.tr/kanal-d-ana-haber/bolumler/kanal-d-ana-haber-06-02-2023> (erişim tarihi 11/ 02/ 2024)

<https://www.kanald.com.tr/kanal-d-ana-haber/bolumler/kanal-d-ana-haber-07-02-2023> (erişim tarihi 13/ 02/ 2024)

<https://www.kanald.com.tr/kanal-d-ana-haber/bolumler/kanal-d-ana-haber-08-02-2023> (erişim tarihi 16/ 02/ 2024)

<https://www.showtv.com.tr/show-ana-haber/show-ana-haber-06022023-796318>

(erişim tarihi 18/ 02/ 2024)

<https://www.showtv.com.tr/programlar/videolar/show-ana-haber-07022023/109719>

(erişim tarihi 21/ 02/ 2024)

<https://www.showtv.com.tr/show-ana-haber/show-ana-haber-08022023-796639>

(erişim tarihi 23/ 02/ 2024)

<https://www.startv.com.tr/program/star-haber/bolumler/6-subat-2023-ana-haber>

(erişim tarihi 26/ 02/ 2024)

<https://www.startv.com.tr/program/star-haber/bolumler/7-subat-2023-ana-haber>

(erişim tarihi 29/ 02/ 2022)

<https://www.startv.com.tr/program/star-haber/bolumler/8-subat-2023-ana-haber>

(erişim tarihi 03/ 03/ 2024)

<https://www.nisanyansozluk.com/kelime/%C5%9Fiddet> (erişim tarihi 13/ 01/ 2024-19.26)

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Atv_\(T%C3%BCrkiye\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Atv_(T%C3%BCrkiye)) (erişim tarihi 15/ 01/ 2024-20.04)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanal_D (erişim tarihi 16/ 01/ 2024- 18.46)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Show_TV (erişim tarihi 16/ 01/ 2024- 21.32)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Star_TV (erişim tarihi 17/ 01/ 2024- 19.22)

<https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi 13/ 01/ 2024- 19.41)

<http://udim.koeri.boun.edu.tr/zeqmap/hgmmmap.asp> (erişim tarihi 13/ 10/ 2023- 19.35)

<https://www.aa.com.tr/tr/6-subat-depremlerinin-birinci-yili/asrin-felaketinin-birinci-yili-3127990#:~:text=Ankara,6%20b%C3%BCy%C3%BCkl%C3%BC%C4%9F%C3%BCnde%20deprem%20meydana%20geldi.> (erişim tarihi: 06/02/2024 – 18.51)

<https://cinergroup.com.tr/> (erişim tarihi 03/ 12/ 2023- 19.35)

<https://www.dogusgrubu.com.tr/> (erişim tarihi 03/ 12/ 2023- 22.35)

<http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/06-subat-2023-ml7-4-sofalaca-sehitkamil-gaziantep-depremi/> (erişim tarihi 06/09/2023- 18.55)

<https://www.referansgazetesi.com.tr/dunyanin-en-guclu-ordulari-2024-turkiye-8-sirada>

